ଉପହାର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ/ଶ୍ରୀମତୀ ....B. C. Baral......

.............................ଙ୍କ ହସ୍ତରେ

ସ୍ନେହ / ଶ୍ରଦ୍ଧା / ଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ

ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଖଣ୍ଡିକ ଅର୍ପଣ କଲି—

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ଭଦ୍ରକ କଲେଜ ।

ମନେନ ଅଛିନା କୃଷ୍ଣବାବୁ ! ଏ ବହିର ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପ ପଢ଼ି କହିଥିଲ, "ଏ ଧରଣ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିଏ ଏକାଠିକରି ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତିକ ପ୍ରକାଶକଲେ ଖୁବ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।"

ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହିଦିନ କହିଥିଲି, "ଯଦି କେବେ ଏପରି ହେବାର ସୁଯୋଗ ଆସେ ତେବେ ତୁମରି ନାମରେ ଏହାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବି ।

ଆଜି ସେ ଦିନ ଆସିଛି....................................

ଫତୁରାନନ୍ଦ

ମହାଷ୍ଟମୀ

ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୫୯ ।

ପଦେ ଅଧେ

ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନା କରିଥାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀ ଅଧିକେ ପ୍ରାୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଲେଖକର ଦୃଷ୍ଟି କିନ୍ତୁ ଏକ ଅଥାନରେ ପଡ଼ିଛି । ସେ ସ୍ଥାନକୁ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ବୋଧହୁଏ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିବେ । ସେହି ଅଥାନର ବର୍ଣ୍ଣନ ତଥା ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ "ସାହିତ୍ୟ ଗୁମ୍ଫ"ର କହିବ । ହୁଏତ କେତେକ ବୟସ୍କ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ଏହା ଅରୁଚିକର ବୋଧ ହୋଇପାରେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେ ଏହା ଭଲ ଲାଗିବ ଏହା ଆଶା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ତଥାପି ଉଡ଼ିଅଖିଆନାକୁ ଏକ ଉଦାହାର ନୂଆ ଜୀବ ଆସିଲେ ଲୋକଙ୍କର ଯେପରି କୌତୁହଳ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ "ସାହିତ୍ୟ ଗୁମ୍ଫ" ଅନ୍ତତଃ ସେହିପରି ସାମାନ୍ୟ କୌତୁହଳ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ । ଲେଖକ ସାହିତ୍ୟର ଗୁମ୍ଫକରି ସେଥିର ଉପୂକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସୁଧୀ ସମାଲୋଚକ-ବୃନ୍ଦଙ୍କ ହାତରେ ଟେକି ଦେଉଛି । ତାର ସୁସ୍ୱାଦୁ ବା କୁସ୍ୱାଦୁ ଜନିତ ହର୍ଷ ମୁଖ ବା ମୁଖ ବିକୃତ ଦେଖିବାକୁ ବାସନା ରହିଲା ।

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଏହି ପୁସ୍ତକ ସଙ୍କଳିତ କୌଣସି ଲେଖା ଦ୍ୱାରା ଯଦି କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି ତା'ହେଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ମାଗୁଛି ।

— ଲେଖକ

ସୂଚୀ

ବିଷୟ		ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅମୂଲନ୍ସ ଯୁଗ	...	୧
୨ । ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜରେ ମେହେର ଜୟନ୍ତୀ	...	୧୦
୩ । ଅଧୁନାକ କାବ୍ୟ ଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠା	...	୨୦
୪ । ଭଲ୍ଲ କବି ...	...	୨୮
୫ । ଅଗାମୀ କବିର ଲକ୍ଷଣ ...	...	୪୦
୬ । ଶାରଳା ସାହିତ୍ୟର ସମାଲୋଚନା	...	୪୮
୭ । ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଗୁଣବାଠି ...	...	୫୩
୮ । କାଣ୍ଟୁଅ ସଭା ...	...	୬୩
୯ । ସମ୍ପାଦକ ...	...	୭୨
୧୦ । କବି କୃଷ୍ଣ ...	...	୮୧
୧୧ । କବି ଓ ସମାଲୋଚକ ...	...	୮୮
୧୨ । କବି ପୂଜା ...	...	୯୪
୧୩ । କଳସୀ'ର କାଳ କଳନା ...	...	୧୦୬
୧୪ । ବ୍ଲାକ୍କ ଫର୍ନେସ୍ କବି ...	...	୧୧୨

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ ଯୁଗ

ରମେଶ ଭୋଠଘ ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଅଜୟ ମୁହଁଟାକୁ ଭୁଲ୍‌ଭୁର୍ଣ୍ଣା କରି କୋଣାର୍କର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ପାଲଟି ଯାଇଛି, ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସଜନିତ ଶରୀର ସ୍ଫୁଲନ, ବୃଦ୍ଧ ହେବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବନ ଲକ୍ଷଣ ତାହାଠାରେ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିଲା । ତାର ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅଜୟର ଶରୀରରେ ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅଜୟ ସବୁବେଳେ ଖାଇପରି ବକର ବକର, ଚହଲ ତୁଅପରି ଫଟର ଫଟର, ଦୁସୁଲା ଖଣ୍ଡ ପରି ଚକର ଚକର, ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଟୋଷା ଲୁଲୁର ପରି ସବୁବେଳେ ହକର ହକର, ସେହି ଅଜୟ ପୁଣି ଏକାବେଳକେ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ! ରମେଶ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲା, ତଥାପି ତାର ଭଙ୍ଗୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ । ରମେଶର କୌତୁହଳ ବହୁତ ବଢ଼ିଗଲା ।

ସେ ମନେ ମନେ ଭାବି ଲାଗିଲା—ଅଜୟ ତାର ଗୋଟିଏ ପେଟ କେଉଁଠାରେ ହୁଗୁଳା ହୋଇ ଯାଉଛି। ଖରାପ ପଥ—ନାଃ—ଅଜୟ ତ ସେମିତିଆ ପୋକା ନୁହେଁ, ଧନେ ହେଲେ ବି ତହିଁର ପାଦ ବଢ଼ାଇବାର ଦେଖିନି; ଚରିତ୍ରର ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଉଠିବ କାହିଁକି ? ମାନ ଅପମାନ ? କାହିଁକି ?—ଘରବା ଭିତରେ ସେ ତ ଦେଖୁଛି ଗୋଟିଏ ସରଳ ଭାଉଜଣ, ତା' ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବ କିଏ ? ନାଃ—ତା' ବି ନୁହେଁ—ଘରୁ କିଛି ଖରାପ ଖବର ?—ନାହିଁ ତ, କାଲି ତା' ଭଉଣୀ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇଛି, କିଛି ଖରାପ ଥିଲେ ସେ ଅବଶ୍ୟ କହି ଥାଆନ୍ତେ—ପାଠକଥା ଭାବୁଛି ? ତେବେ ମୁହଁଟା ଝାଉଁଳା କରିଛି କିଆଁ ? ରମେଶ ଏମିତି ମନେ ମନେ ଉତ୍ତର ଖୋଜି ଅଣ୍ଡାଳି ଯେଉଁ ଡାଳ ଧରିଲା ତାହା ମଟ୍ କରି ଭାଙ୍ଗିଗଲା। ଅଜୟର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିବାପାଇଁ ସେ ଗୋଟାଏ ସିନେମା ଗୀତର ସ୍ୱର ପାଟିରେ ସ୍ୱଷ୍ଟ ମାରି ବଜାଇଲା, ତଥାପି ଅଜୟ ନିସ୍ତବ୍ଧ। ଟେବୁଲଟାକୁ ଡୁଗି ତାଳିଦେଇ, ସ୍ୱର ବାଢ଼େଇ "ଅନା ଅନା ନାଗୁଣୀ" ଗୀତରୁ ପଦେ ବୋଲିଲା, ତଥାପି ନିସ୍ତବ୍ଧ। ରମେଶ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ିଲା। ନଇଁ ପଡ଼ି ଅଜୟର ଝାଉଁଳା ପୋଡ଼ା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ, ପେଁ କରି ହସିଦେଲା। ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧ୍ୱନିର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପରି ଅଜୟ ଟିକିଏ ଫଟାହସ ହସି ଦେଇ କହିଲା—ହେଉ—ହେବେଯାଅ ନା କଅଣ ମ ?

ରମେଶ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ପଚାରିଲା—କଅଣ ଧ୍ୟାନଯୋଗ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ? ବ୍ୟାପାର କଅଣ ?

ବହୁ ସଙ୍କୋଚ ଓ ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି ପରେ ସେପରି ବେତାରସନ୍ଧିରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ, ସେହିପରି ରମେଶର ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଅଜୟ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲା—

—ଭାଲ ଆଜକାଲ୍‌ରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏତ ସଭା ବସିଥିବା—ଶୁଣିଛୁ ?

—ନାଁ । ତ—ତାହିଁ କି, କଅଣ ହେଲା ?

—ମୁଁ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଦି’ ଚାରିପଦ କହୁଥିଲି କି ନାହିଁ—ସେ ନଟବର—

—ହଁ, ହଁ, ନଟିଆ ନା—ସେ ପଞ୍ଚମ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ ତ—?

—ହଁ, ହଁ, ସେ ନଟ ମୋତେ ଯେଉଁ ଅପମାନ ଦେଲା ତାହା ମଲାଯାଏ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

—ତାହିଁକି କଅଣ ହେଲା ?

—ଅରେ, ମୁଁ ପଦେ କହୁଲେ ସେ ଦଶପଦ । ନାଅଁକୁ ସିନା ମୁଁ ବକ୍ତା, ସେ କନ୍ତୁ କଥା ଲଗିଥାଏ—“ବଦଳରେ ସେ ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ—ତୁମର ଭଞ୍ଜେ ଲେଖିଛନ୍ତି ନା—‘ବାଛ ସ୍ୱସ୍ତ କାନ୍ଦୁ ରିବ ଯୁହାରେ’—ମନ ନାହିଁ ତାକୁ ଯାହା ପଢ଼ିଲ ।” ପୁଣି କହୁଛି—ସେସ୍ତହାବ କବିତା ନା ପଥର ବସ୍ତୁବା—‘ସାତ ଭୂସ୍ମପରେ ବେଣୀଭୂମ୍ଭ ରଖି ପଞ୍ଚମନକୁ ତୋଷିଲ’ ଏଥିରେ ତାହିଁକି କାଣେ ମୁଣ୍ଡ ଓଖେଲେଇବ ? କେରମ୍ ତାହିଁକି ନ ଖେଳିବ—ଭୁତୁ କୁହାଇ ସେ ଉଦ୍ଧାରିଲୁ—‘କୁସୁମ ଶାୟକ ଶାୟକ, ଶାୟକ ଶାୟକ ବାନ୍ଧି ଥିବ ଠାଣି’—ଅହାରେ ଇଞ୍ଜିନ୍ [illegible]ତା ‘ଫସ ଫସ ଫସ ଫସ ଫସ ଫସ ଯାଉ ଚାଲିଥିବ ଠାଣି’, କାହିଁକି କବିତା ନ ହେବ—ମନ୍ତ୍ରୀ ନା ଟୁଲିକେ ପୁଣି ଯୁକ୍ତି ଘୋଷନ୍ତି ।”

—ଏଁ ଏମିତି କହୁଛି ?

—ସେତିକିରେ କ’ଣ ରହିଲା, ପୁଣି କହୁଛି—ସୋଡ଼ କଣ୍ଟ ବଜାଇ ବୋଲି’ ଲେଖିବ, ତାକୁ ବଜାଇ ବୋଲି କହୁଥିଲ ଲ

ଅଉ କଅଣ କହିବ ? ସେ କଣ ଭବ କେବଳ ସଭା ସଜୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଗସ୍ତର ମଳମୁଣ୍ଡି ଅଙ୍କୁ ଗୁଣ୍ଡିବାକୁ ଅଛିଟା ନ ଥିଲ—ଲେଡ଼ୀମାନଙ୍କୁ ସେ ସାହୁତ୍ୟ ଅଧୂଳିକ ଯୁଗରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ସ୍ଥାନ ମୁନିସିପାଲିଟି ମଇଳା କୁଣ୍ଡରେ—

—ଏଁ ଏତେ ସାହସ !

—ହଁ, ଏଇକି ଦେଖିଲ, ପୁଣି କହୁଛି—ସାଅ ବଞ୍ଚ ଓ ତା'ର ସ୍ତାବକଗଣ ଗୁଲସାଅ ଅନ୍ଧକାର ଯୁଗକୁ—

—ଅସ୍ଥି ! ପଠେଇ ଦେଲ ଏକାବେଳକେ ଅନ୍ଧକାର ଯୁଗକୁ—?

—ଦେଖୁନୁ ତ, ଲୁହାଲଅଟାଏ—କଥାରେ କଥାରେ ମୋତେ ଓପାଡ—ପକେଇଲ । ଶୁଣନ୍ତା କେବେ କି ଭୁସିଟଲେ ଚନ୍ଦ୍ର—ସବୁ କହୁଛି ଭାଇ, ଏମିତ ଅଘାତ ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବେ ପାଇନ । ମୋତେ ଦେଲେ ଗାଳି ଦେଇ ଥାଅନ୍ତା ମୋର ନମସ୍ୟ କାଞ୍ଚକୁ ଯାହା ମୋ ଆଗରେ ଗାଳି ଦେଲ । ଓଃ ଏ ଜୀବନଟା ଯାହା ଗୁଲ-ନ ଗଲ—

—ଅଟର ଏଇଥିପାଇଁ ଏତେ ? ତା'ର ବଦଳ ନେଇନଥା ; ମନ ମାନିବ ତ ?

—ଇଚ୍ଛେ ବୋପା ! ସେଇଥା ସୁଣ୍ଡାଟାଏ, ମୋ କଲଅ ସୁବିଟାକୁ ଛନ୍ଦୁ କରିଦେବ—

—ରଖ ତା' ଛନ୍ଦୁ, ମୁଁ ତାକୁ ଛନ୍ଦୁ ଭଅଣ କରିଦେବି । ଠିକ୍ ସେମିତ ସଖ ହୋଇଥିବ, ତାକୁ ଠିକ୍ ସେମିତ ଥୋକେ ଡୁର୍ ଡୁର୍ କରିବେ, ତାକୁ ଲୁହାଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ତୋକେ ଯେମିତ ସେ ଅନ୍ଧକାର ଯୁଗକୁ ପଠେଇଛି, ମୋର ଭକ୍ତମାନେ ଠିକ୍ ସେମିତ ତାକୁ ଅମୁକନ୍ସ ଯୁଗକୁ ପଠେଇ ଦେବେ—

—ଏଁ ଅମ୍ଳାନ୍‌ସ ଯୁଗ ?

—ଆରେ ହଁ ହଁ ଅମ୍ଳାନ୍‌ସ ଯୁଗ । ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ଆସିଛୁ । ତୁ ଦେଖି ନୁ ? ମୁଁ ଦେଖେଇଦେବି । କଳିଯୁଗ ଆସିବା କଥା ପୂର୍ବରୁ କଅଣ ପଢ଼ିଲେ ଜାଣିଥିଲେ ? ସହଦେବ ଜାରସାନ୍ଧ କଣ୍ଢ ଜଟଣେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଯେମିତି ମୁଁ ତାରସାନ୍ଧ କରିଛି, ତୁ ଜାଣିପିବୁ । ଏତକ ଶୁଣ ମୁଁ କହୁ ନ ପାରିଲି ତେଣେ ମୋ ନାଆଁରେ ଗୋଟାଏ କୁହା ପେଶିବୁ । ଆଉ ଦେଖ, ଦୁଇ ଚାରି ଦିନଟି ସମ୍ଭାଳ ନା'—ମୋତେ କଣ୍ଟ ସମ୍ଭବରୁ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଅମ୍ଳାନ୍‌ସ ଯୁଗରୁ ସ୍ଫୁ-ଟଣ୍ଟ୍ରିବ ଦେଖିବୁ ।

—ଓଃ ଭଦ୍ରଟାଏ ହେଲଣି ।

—ବାସ୍ ବାସ୍ କହୁରୁ ତ ସେହି ଦିନ ଭଦ୍ର ବୋଲି କହୁରୁ । ତେ ସାନଙ୍ଗେ ଦେ—

× × ×

ନଟବରଙ୍କ ଗାଟରେ ବସିପଡ଼ି ରମେଶ କହିଲା—ଆଉ ରେ ନଟବାବୁ ଗୋଟାଏ ଅନୁରୋଧ—

—କି ଅନୁରୋଧ ?

—ଏଇ ସରସ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ହେଉଛି—

କେଉଁ ଯୁଗ ଉପରେ—

ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗ ଉପରେ । କେତେକଣ କହୁଥିଲେ, ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ । ମୁଁ କହିଲି, ଏକଥା ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲାଣି । ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗ ବୋଇଲେ ମାନସିଂହ, ଗଡ଼ନାୟକ, ଜଗନ୍ନାଥ, ସଚି, ଦାଶଙ୍କ, ଜୋଷୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଡାଲି, ବାଳକ ଓ ଭୁବ ଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କୁ ତ ସବୁବେଳେ ଦେଖୁଛୁ ଓ

ତାଙ୍କ କଥା ସବୁବେଳେ ଶୁଣୁଛୁ ବରଂ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲେ ଭଲ ହେବ । ନୂତନ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଆଲୁଅକୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ମତ ଯେ ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ବକ୍ତା କରିବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଆର ରବିବାର ଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ସଭା ହେବ । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ ରହିବାକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ।

ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇ ନଟବାବୁ କହିଲେ—ବାଃ ! ମୁଁ ଯାହା ଆଜିଯାଏ ଭାବୁଥିଲି ତାକୁ ଆପଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କଲେ । ମୁଁ ରାଜିଅଛି ।

ଡାଇରି ବହିରେ ତାରିଖ ଥାନ ଇତ୍ୟାଦି ଟିପିଦେଇ ନଟବାବୁ ରମେଶ ବାବୁଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଦିନ ଯେତେ ନିକଟେଇ ଆସୁଥାଏ ନୂଆ ଲେଖକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଭିତରେ ସେତେ ଉତ୍କଣ୍ଠା ବଢ଼ୁଥାଏ । ସବୁ ଖବର କାଗଜ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ବିଜ୍ଞାପନ ବାହାରି ଉତ୍କଣ୍ଠାକୁ ଆହୁରି ବଢ଼ାଉଥାଏ ।

ରବିବାର ଦିନ ସରସ ସାହିତ୍ୟ ସମିତିର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ଆୟୋଜନରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ରମେଶ ପୋଷ୍ଟପିଅନ ପରି ଯା ଘର ତା' ଘର ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ରମେଶ ଠାରୁ ସବୁକଥା ଶୁଣି ଅଲେଖ ଦାସ କହିଲେ—କେମନ୍ତ—ନଟିଆ କେବେ ଘଣ୍ଟଘଣ୍ଟ ପତ୍ରିକା ପଢ଼ିଛି ? ପଢ଼ିଥିଲେ ମୋ ନାଁକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତା ? ରହ ସେ ଠୋକାର ପିଲା କେତେ ଆଳ ଦେଖିଛି ।

ବ୍ରମର୍ଷ ମିଶ୍ର କହୁଥିଲେ—ଏଁ ପ୍ରାଗଲୁଖା ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିଭାବେ ମୋର ବ୍ୟଙ୍ଗ କବିତା କ'ଣ ନଟିଆ ପଢ଼ିନି ? ଟୋକା ଜାଣି ସିଆଣା । ମୋ ନାଁକୁ ଜାଣି ଜାଣି ବାଦ୍ ଦେଉଛନ୍ତି । ଶଳାକୁ ଦଉଛି ଅଜ ଟିକ୍ ଭର । —

ଗଜ ମହାପାତ୍ର କହୁଥିଲେ—ହୁଃ, ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ? ମେରୁଦଣ୍ଡ କାଗଜରେ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ମୋର ପ୍ରବନ୍ଧସବୁ ବାହାରି ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ସେ ଛତରା ଭାବୁଛି—ମୋ ନାଁ ଟା ନ କହି ମୋତେ ପୋଡ଼ି ପକେଇବ ? ଜାଣୁଛି ଧର ଜୋର୍ ରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦଳି ଦେବ । ଶଳାକୁ ଡ ବୋଲ୍ଅରେ ଅଣ୍ଡା କରିଦେବି । ଅଜ ପକେଟରେ ବୋଲ୍ଅ ନେଇ ସଭାକୁ ଯିବି ।

ଗୋବର ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ କହୁଥିଲେ—କଅଣ ହେଲା ? ବଣଭୂଅ କାଗଜରେ ମୋର ଏତେ ଗପ ବାହାରିଲା, ତା' ଅଢ଼ିରେ ପଡ଼ିଲାଣି ? ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ହିସାବରେ ଅଉ କାହା ନା । ଉଠୁଛି ? ଶଳାକୁ ଲୁହାଇ ଦେବି ନାହିଁ । ଦେଖି, କାହାର ଦଉଡ଼ କେତେ —

ରମେଶ ଏ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଉଠେଇ ଉଠେଇ, ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସ୍ୱମରଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବକ୍ତୃତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲଣି । ନଟ ବାବୁ ସେତେବେଳକୁ କହୁଥାଆନ୍ତି—ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଦେଲା ପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଗୁଣଗାନ କରି ଲାଭ ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତର ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବି । ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗର କବିତାରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦିଗମ୍ବର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ।

ଏ ଦିଗରେ ପଙ୍କାର ଓ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ—

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ?—

—ନା ଏହାଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

—ତମ ଜନାଜାଲେ କେବେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲ ?

ଏପରି ମାଇଟିଅଙ୍କ ପରି ଲକ ଲକ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ସାମନାସାମନି ଆସିଯାଆନ୍ତି ।—

କୃତ୍ତିର ଅଦୃଥିବା ଜାଳକୁ ଫୁ ଫା କରି ସମସ୍ତେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ନଟ ବାବୁ ପୁଣି କହି ଲାଗିଲେ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପରେ କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ନବୀନତା ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା—ଗୋବର ଷଡ଼ଙ୍ଗୀଙ୍କ ଗପ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ?

—ପଢ଼ିଛୁ କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଗୋବର ।

—ଆଟବ ତୋର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋବର—ଆ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହ—

ହୋ ହା କରି ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଗଣ୍ଡଗୋଳକୁ ଦବେଇ ଦେଲେ ।

ରାଗରେ ତମ ତମ ହୋଇ ନଟବାବୁ କହି ଲାଗିଲେ—ମୁଁ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରରେ କହୁଛି, ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ପରି ବ୍ୟଙ୍ଗ-କବିତା ଆଉ କେହି ଲେଖୁନାହାନ୍ତି—

ସଭା ଭିତରୁ କିଏ ଜଣେ ପାଟିକରି କହିଲା—ହଁ ଲେଖୁଛନ୍ତି, ତୋ ବୋପା ବୃନ୍ଦାବନ ମିଶ୍ର···

ସଭାପତି ସେଠାଙ୍କ ସତର୍କ ପାଟି କରି କହିଲେ—ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଅତୀବ ଘୃଣ୍ୟ—

ନଟ ବାବୁ ହାତରୁ ଅସ୍ତ୍ର ନେଇକି ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ—କେଉଁ ଶାଳଗଣ୍ଡା ଏଥର କହିଲ ସେ ବାହାରି ଆସୁ।

—କଅଣ ତା' ମୁଣ୍ଡଟା କାଟି ପକେଇବ ?

ଏହାପରେ ଅସାହୁଞ୍ଜୀଳ ବାଡ଼ି ରାଣ ବୁଲିଥିବା ବେଳେ ପାଖ ଗଳିଟି ଫଛଅଡ଼ୁ ହୁଇ ସ୍ୱର ବୋ'ଲ୍‌ଅ, ସମ୍ଭ୍ରପଢ଼ ଓ ନଟ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଗଲ। କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଦୁହେଁ ସେହିଠାରେ ଠିଆ ପଡ଼ିଲେ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁନିସିପାଲିଟିର ଆମ୍ବୁଲାନ୍‌ସରୁ ଡକାଇ ବୁନ୍ଦିକ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ନିଆଗଲା।

ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ରମେଶ ଅଜୟକୁ କହିଲା—ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆମ୍ବୁଲାନ୍‌ସ ଯୁଗ ବିଷୟରେ ତୋର ସଠିକ ଧାରଣା ହେଲ ? ତାତେ ସେ ପଛ ପଠେଇଥିଲ ଅନ୍ଧକାର ଯୁଗକୁ ? ଆମ୍ବୁଲାନ୍‌ସ ଯୁଗକୁ ନେଇ ଗଲ କି ନାହିଁ—ଦେଖ ଖଣ୍ଡେ ପାନ ନେଉ— !

ଅଜୟ ଟିକିଏ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ କହିଲା—ଯାଃ ଅଭ ଦେଖି ହୋଇଗଲ— !

ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜରେ ମେହେର ଜୟନ୍ତୀ

ଘଣ୍ଟା ବଣ୍ଟା ସବୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ମେହେର ଜୟନ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସେ । କବି, ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀମାନେ ସେହି ଦିନଟି ଉତ୍ସବରେ କଟାନ୍ତି । ବହୁ ସଭା ସମିତିର ଆୟୋଜନ ହୁଏ । ତରୁଣ ବକ୍ତାମାନେ ନୂଆ ସ୍ୱବଦନ ଅଗରୁ ଜାକୁଅ ଟିପି ବୋରିଅ ଧରିଲା ପରି, ବିଷୟବସ୍ତୁ ପାଇବା ପାଇଁ ମେହେର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଘାଣ୍ଟି ବସନ୍ତି ଓ ଚିହ୍ନା ସମୟରେ ଖାଲେଇ ଭିତରୁ ଘଳ ଘାଲ୍ କରି ମାଛଗୁଡ଼ାକ କାଢ଼ି ପକାଇଲା ପରି ପେଟରୁ ମେହେରଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ ଓକାଳି ପକାଇବାକୁ ଲହୁଙ୍କି ରହିଥାଆନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ଧୋକଡ଼ା ବକ୍ତାମାନେ ମେହେରଙ୍କୁ କିପରି ନୂଆ ଭାବରେ ସଜେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖେଇବେ ସେଥିଲାଗି ନିଜ ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦହିବାଣ୍ଡି ମନ୍ଥିଲା ପରି ମନ୍ଥିବାରେ

ଲାଗିପଡ଼ନ୍ତି । ଶ୍ରାବଣପ୍ରବଣ ଛାତ୍ରମାନେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମେଟ୍ରିକରେ ପାସ୍ ହେବାକୁ ମନେ ମନେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ମୋଟ ଉପରେ ରେସ୍ ବସନ୍ତ ଆସିଲେ ଦେହ ଉଲ୍ଲସିତ ହୁଏ କବି, ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ଦେହ ମେଡ଼ିକାଲ ଜୟନ୍ତୀ ଆଗମନରେ ଉଲ୍ଲସି ଉଠେ । ସମସ୍ତେ ଉଣା ଅଧିକେ ଜୟନ୍ତୀକୁ ସାଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାନ୍ତି ।

ଏ ବର୍ଷ ମେଡ଼ିକାଲ ଜୟନ୍ତୀ ଆସୁ ଆସୁ ଦୈବାତ୍ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ମାଲକୁ ଛେଲ ଅଡ଼ୁଆ । ଡାକ୍ତର ତଥା ଡାକ୍ତର ଛାତ୍ରମାନେ ଜୟନ୍ତୀକୁ ହଠାତ୍ ପଶି ଯିବାର ଦେଖି ଟିକିଏ ହତଚକିତ ହେଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ଡର ଗଲେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ରୋଗୀଙ୍କ ଗନ୍ଧ ଆସିଲାବେଳେ ଡର ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ କି ମେଡ଼ିକାଲ ଜୟନ୍ତୀକୁ ଦେଖି ଡର ଯିବେ ? ଡାକ୍ତର ତଥା ଡାକ୍ତର ଛାତ୍ରମାନେ ଠିକ୍ କଲେ ମେଡ଼ିକାଲ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ କରିବେ—ପୂର୍ବାପର ସଜାସଜି କରି ପାଳିବେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ମେଡ଼ିକାଲ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳି ଆସେ, ତାହା ଅନ୍ତତଃ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେବା ଦରକାର । ତେଣୁ ଠିକ୍ ହେଲା, ବାହାରର ଜଣେ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣାଇବାକୁ ହେବ । କେତେ ଜଣ କହିଲେ ଯେ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ସାହିତ୍ୟିକ କେହି ମେଡ଼ିକାଲ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ରାଜି ହେବେ ନାହିଁ । ଜଣେ କହିଲା—"କିଛି ପରବାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକର ପେଟମରା ଥିବ ଓ ଯେ ଏଥି ହେଉଥିବ ତାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ମାତ୍ରେ ଧାଇଁ ଆସିବ । ବେଶି ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଅଧିକାଂଶ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ପେଟକୁ ମାରେ" । ତିନିଜଣ ଚାଲିଗଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ।

ଅଚେତ ମୂର୍ତ୍ତି ଘର ସଜା ହେବାର ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାପନା କୋଠରୀ ବା ଲେକଚର ହଲର ଫାଟକ ଦୁଇ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ାଏ କଙ୍କାଳ ବା ସ୍କେଲିଟନ୍ ଠିଆ କରାଗଲା । ଉଭୟଙ୍କର ହାତକୁ ନମସ୍କାର କରିବା ଭଙ୍ଗୀରେ ରଖି ସୂତା ବାନ୍ଧି ଦିଆଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଦୁଇଟା ଜାନୁ-ହାଡ଼ ଛକି ପକାଇ ତା ଆଗକୁ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ହାଡ଼ ବା ଖପୁରି ରଖାଗଲା । ତା ତଳକୁ ଲେଖାଗଲା "ସ୍ୱାଗତମ୍" ।

ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥିବା କେତେକ ବାହାର ଲୋକ ଫୁସ ଫୁସ ହୋଇ କହୁଥିଲେ—"ଅକପେଲକେଷ ଯମ ଘରକୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛନ୍ତି,—କୋଉ ବୋକଡ଼୍ କାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ ତା ଭିତରକୁ ପଶିବ" । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥା ତାହାକୁ ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା ।

ଘର ଭିତରଟା ବି ମୂର୍ତ୍ତି ସଜାଡେବ ! ରଙ୍ଗ କଣିକାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ରଙ୍ଗୀନ ଚାର୍ଟଛବିସବୁ ଗ୍ଲୁଦ୍ଦପାଖେ ମରାଗଲା । ନାଲି ନେଳି ହୋଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲା । ମେଟହେରଙ୍କ ଛବିକୁ ରଖିବା ଲାଗି ଗୋଟାଏ ଭଲ ଟେବୁଲ୍ ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅପରେସନ କୋଠରୀରୁ ଗୋଟିଏ ଚକ୍‌ଚକିଆ ଟେବୁଲ ଅସିଗଲା । ତା' ଉପରେ ଦୁଇଗଜ ଗଜ୍‌କନା ଟଙ୍ଗ ଦିଆହେଲା ଓ ତା' ଉପରେ ହାଡ଼ ଯୋଡ଼ା ଦଣ୍ଡା ବା ସ୍ପ୍ଲିଣ୍ଟ୍ ଠିଆ କରି ଦିଆହୋଇ ମେଟହେରଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଛବି ଥୁଆଗଲା । ସଭାପତିଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଚଉକି ଦରକାର । ଦାନ୍ତଭଙ୍ଗା ଘରୁ ଦାନ୍ତଭଙ୍ଗା ଚଉକିଟା ଅଣି ଥୋଇ ଦେଲେ । ତା'ପରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଫୁଲଦାନୀ ଥୁଆ ହେଲାପରେ ଲୁଣ ପାଇଡା ହୋଇଥିବା କେତେଗୁଡ଼ାଏ କାଚର ଚୁମ୍ବୁମ ଅଣି ରଖି ଦେଲେ ।

ସଜ୍ଜାସଜ୍ଜ ସରିଛି କି ନାହିଁ, ଦୁଇଜଣ ବକୃତମୁଖଶିଷ୍ଟ ଓ ପେଟକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଚିପି ଧରିଥିବା ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ଘେନିଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ମିଳିଯିବାର କାରଣ ବୁଝୁଁ ବୁଝୁଁ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ଦୁଇଜଣ ଯୁବକ ସାହିତ୍ୟିକ ଖୋଜି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନା ଫାଟକ ପାଖରେ ତାହାଙ୍କୁ ବକ୍‌ସାରେ ବସି, ପେଟ ଚିପି ଧରି, ମୁହଁକୁ କ୍ଷିସାଢ଼ି ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଆଜି ସହର ଭିତରକୁ ଯିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଦୈବ ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ସିନା ଏମିତି ଖାଲେଇ ଭିତରେ ମାଛ ଆସି ଧୁଏଁ ଧୁଏଁ ପଶିଯାଏ ! ପେଟମରା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ସେ ଔଷଧ ନେବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ହାବୁଡ଼ି ଗଲାକୁ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି କହି ନିମନ୍ତ୍ରଣଟା କରିଦେଲେ । ସେ ବି କଥାଟା ରଖିଲେ—ଭଲ ଔଷଧ ମିଳିବ ବୋଲି ରାଜି ହୋଇ ଦୁହିଁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆସିଲେ ।

ଘର ଭିତରକୁ ପଶୁ ନ ପଶୁଣୁ ଢଙ୍କାଳ ଓ ଖୋସ୍ୱବମ.ନଙ୍କ ସ୍ୱାଗତ ଢେଙ୍ଗି ସାହିତ୍ୟିକ ଯୁଣିଅରେ ହୁରୁଡ଼ିଗଲେ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ "ଅଦ୍ୟ ପ୍ରାତଃରେ ବାନରସ୍ୟ ଦର୍ଶନଂ ଜାତଂ" ଯାହା ହେଉ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ସେ ଭାବ ଦମନ କରି ଭିତରକୁ ଗଲେ । ତା ଉପରେ ପୁଣି ଦାନ୍ତ ଔପଡ଼ା ଚଉକି ! ଏ ଚଉକି ସହ ଆଗରୁ ଥରେ ସେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପରେ ତାଙ୍କ ଜବଟା ସବୁ ଦାନ୍ତମୂଳ ଚିରି ଅଛି କି ନା ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିନେଲା । ସେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିବାକୁ କୁନ୍ଥୁ କୁନ୍ଥୁ ହେଉଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାଧ୍ୟ ତାଡ଼ନାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବସିଲେ ।

ଟେବୁଲ ଉପରେ ଫୁଲଦାନୀ ପରି ଥୁଆ ହୋଇଥିବା କାଗ ରୁଦ୍ରମ ସବୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ମୂତ୍ରାବୃତ୍ତ ଟିକିଏ ବେଶି ବଢ଼ିଗଲା ।

ପେଟ ବେଶି ମାରୁଛି ଭାବି ଜଣେ ଗରମ ପାଣିର ଥଳି ପେଟ ଉପରେ ଲଦିବାକୁ ଓ ଦୁଇଟା ବଟିକା ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ପେଟ ବେଦନା ଅଳ୍ପ ଊଣା ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଟିକିଏ ଟେକି ଡାକି ହୋଇ ବସିଲେ । ମାମୁଲି ସ୍ୱାଗତଗୀତର ସଭା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଉଠି ବକ୍ତୃତା ଆରମ୍ଭ କଲେ— "ସଭାପତି ଓ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ—ଯେଉଁ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଜୟନ୍ତୀ ଆଜି ପାଳିତ ହେଉଛି ସେ ଓଡ଼ିଶାର କବି ଜଗତରେ ଭଲ ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏପରି ସ୍ଥାନ ଥାଇପାରେ ଯେଉଁଠାରେ କି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଡାକ୍ତର ନ ଥିବେ କିନ୍ତୁ ଏପରି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଯେଉଁଠି ସ୍ୱର୍ଗତ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କୁ କିଏ ଜାଣି ନ ଥିବ । ଯେଉଁଦିନ ଆଧୁନିକ ପିଣ୍ଡତତ୍ତ୍ୱ ବା ଆନାଟୋମିର ଜନକ ମହାତ୍ମା ହେନେରି ଗ୍ରେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କଲେ ସେହିଦିନଠାରୁ ଠିକ୍ ଏକ ବର୍ଷ ଏକମାସ ତେଇଶଦିନ ପରେ କବି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ଯେଉଁ ଜିଲ୍ଲାରେ ରୌଦ୍ରାଘାତ ବା ହିଟ୍‌ଷ୍ଟ୍ରୋକ୍ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନରେ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଦେଖାଦିଏ, ଯେଉଁ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଆନାଟୋମି ଅଧ୍ୟାପକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସନାତନ ସ୍ୱାଇଁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସେହି ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ବଲପୁର କବିଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବାଲ୍ୟ କାଳରେ ସୁଷମ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ ହେତୁ ତାଙ୍କର ଶରୀର ପୁଷ୍ଟ ନ ଥିଲା । ଜୀବନୀକ 'ଏ' ବା ଭିଟାମିନ୍ 'ଏ'ର ଅଭାବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହିହେତୁ ଚୂନାଭାବ ବା କ୍ୟାଲ୍‌ସିଅମ୍ ଡେଫିସିଏନ୍‌ସି ହୋଇଥିବା ସମ୍ଭବ । ପିଲାଦିନେ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ସେ ଥରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ଆଘାତରେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ହାଡ଼ର ଅସ୍ଥି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ଏହା କ୍ୟାଲ୍‌ସିୟମ୍ ଡିଫିସି ଏନ୍‌ସି ନ ହେଁ ତ ଆଉ କଅଣ ? ଯୁବାବସ୍ଥା

ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଶରୀର ଠିକ୍ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମମାନ ପାଳିବାରୁ ଶରୀର ବେଶ୍ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଅଧିକ ସମୟ ବୟନ କାର୍ଯରେ ଲିପ୍ତ ରହିବାରୁ ତାଙ୍କର ମେରୁଦଣ୍ଡର ବକ୍ରତା ସାମାନ୍ୟ ବଢ଼ି ଥିଲା । ପରେ ତାକୁଡ଼ରେ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟି ଯାଇ ସ୍ନାୟୁରୋଗ ବା ସେପ୍‌ଟିକ୍ ହୋଇଗଲା—"

ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗିଆ ଶ୍ରୋତା ଉଠି ପଡ଼ି କହିଲା—"ତାହିଁ, ପେନ୍‌ସିଲିନ୍ ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ୍ ଦେଲେ ନାହିଁ ? ନ ହେଲେ ସଲ୍‌ଫୋନାମାଇଡ୍ ଅନ୍ତତଃ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ପାରି ଥାଆନ୍ତେ ।"

ପୂର୍ବ ବକ୍ତା କହି ଲାଗିଲେ—

"ସେତେବେଳେ ଏହି ଧରଣର ଜୀବାଣୁନାଶକ ଔଷଧ କିଛି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଯାହା ହେଉ, ଦେହର ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତି ଓ ତୁଳସୀ ଲୁଣ୍ଡାରେ ସେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କର ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା । ନିଆଁ ଲିଭାଇବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଶରୀର ବହୁ ଜାଗାରେ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।"......"

ସେହି ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗିଆ ପୁଣି ଉଠିପଡ଼ି କହିଲା, "ଟ୍ୟାନିକ୍ ଏସିଡ୍ ମଲମ ବା ଜେଲି ଦିଆ ହୋଇଥିଲା ତ ?"

ପୂର୍ବବକ୍ତା କହିଲେ—"ନା, ସେହି ସମୟରେ ଟ୍ୟାନିକ୍-ଏସିଡ୍ ବାହାରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପୋଡ଼ା ଘାଅରେ ତାର ଉପକାରିତା କେହି ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ରଙ୍ଗା ନଡ଼ିଆତେଲ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ପୋଡ଼ା ଘାଆ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ଏଥି ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପିତା ୪ଚୈତନ ଦେବ ଓ ମାତା ସେବତୀ ଦେବୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ୧୯୦୬ ସାଲ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ସେ "ଏହାକି ପୃଥିବୀର ଶବ୍ଦ" ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ

କାନରୁ ଭେଁ ଭେଁ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିବାରୁ ସେ ଭ୍ରମ ବଶତଃ ଏପରି ଲେଖିଥିଲେ । ମୁନିନାଂଚ ମତି ଭ୍ରମ । ତାଙ୍କର ଏପରି କାନ ଭେଁ ଭେଁ ହେବା ସ୍ନାୟବିକ ଦୌର୍ବଲ୍ୟର ଲକ୍ଷଣ । ଯାହାହେଉ କାଳର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଶରୀର ୫ । ୪ । ୧୯୨୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ଲିପ୍ତ ଥିଲା । ସେହିଦିନ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଜାଣିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ନମସ୍ୱୀ ଶରୀର ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।"

ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୁଞ୍ଜନ ଉଠିଲା "ହଁ ! କଅଣ ହୋଇଥିଲା ତାଙ୍କର, କିପରି ସେ ମରିଗଲେ ?"

ବକ୍ତା କହିଲେ—"ସେହିଠାରେ ଇତିହାସ ଅଶ୍ରୁଳ ପଡ଼ିଛି । ଗୋରାମାନେ ସେ ସମୟର ଶାସକ ଥିଲେ । ଆମ ଦେଶର ରତ୍ନମାନଙ୍କୁ ଖାତିର କରୁ ନ ଥିଲେ । ଯଦି ସେଠାରୁ କୌଣସି ଡାକ୍ତର ପଠାଇ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ହୁଏତ କବି ଅଧିକ ଦଶବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ରହିଥାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ କ୍ୱାକ୍‌ମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଉଁଲି ଅଶିକ୍ଷିତ ବୈଦ୍ୟମାନେ ସବୁ ସାରିଦେଲେ । ତାଙ୍କର କଅଣ ହୋଇଛି ତାହା ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଡାଇବୋଲିସିସ୍ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଚିକିତ୍ସା ଯାହା ହୋଇଥିବ ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ । କ୍ୱାକ୍‌ମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖାଇଗଲେ ।"

"ସେମ, ସେମ୍" ବୋଲି ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଚିତ୍କାର ଉଠିଲା । ଜଣେ କହିଲେ "ଆଜିକାଲି ହୋଇଥିଲେ ସେ କ୍ୱାକ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଫାଶିକାଠରେ ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତୁ, ସେ ସମୟର ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଧିକ୍ !"

ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ସେ ବକ୍ତା ବସି ପଡ଼ିବାରୁ ଅନ୍ୟଜଣେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ—"କ୍ଲୋରୋଫର୍ମର ବାଷ୍ପ ଯେପରି ଅତି ଶୀଘ୍ର ଲିଭିଆଡ଼େ ଶୀତଳ ହୋଇଯାଏ ମହାକବି ମେଟରଲିଙ୍କର

କବିତାର ମାଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାସାରା ସେହିପରି ଖେଳେଇ ହୋଇ ଯାଇ-ଥିଲା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କବିତାର ଆମୋଦ ଫ୍ଲୋରେସ୍ଫର୍ମ ବାଷ୍ପ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରି ପକାଇ ଥିଲା । ଜୀବନର ଟିକିଏ ସାଙ୍କାବନ୍ ମାରଦେଲେ ମିଷ୍ଟତା ଯେପରି ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ, ସେହିପରି ମେହେରଙ୍କ କବିତା ପଢ଼ିଲେ ତାର ମଧୁରତା ବହୁ ସମୟ ଯାଏ ମନରେ ଲାଗି ରହୁଥାଏ । ତାଙ୍କର 'ପ୍ରଣୟବଲ୍ଲରୀ' କାବ୍ୟ ଟିକ୍ ଅଫିମ ପରି । ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ । ଗ୍ଲାନି ହୁଏନା । ଏଥିରେ ସେହିଁ ସ୍ଥାନଟିରେ ଶକୁନ୍ତଳା ଓ ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ଭେଟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ତାହା ଜାଇନମ୍ ଗାଲ୍ସାଇ ପରି ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଆପଣମାନେ ଜାଣିଥିବେ ଜାଇନମ୍ ଗାଲ୍ସାଇ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ପରେ ଅବସାଦ ଆଣିଦିଏ । ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କର ପତି ଗୃହକୁ ଗମନ ଓ ପତିଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ସେହିପରି ହୋଇ ନାହିଁକି ? ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ପ୍ରିୟମ୍ବଦା ଓ ଅନୁସୂୟା ଠିକ୍ ଆମ ଗାଇନାକୋଲଜିଷ୍ଟଙ୍କ ପାଖେ ଦୁଇଟି ନର୍ସଙ୍କ ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ କାବ୍ୟଟି ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି । ଅରଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଭଲ ହୋଇଛି ସତ କିନ୍ତୁ ପାତାଳଗରୁଡ଼, ସିଙ୍କୋନା, କୋଚିଲା, ଛତିଅନା, ଶତମୂଳୀ, ସୋନାମୁଖି ଇତ୍ୟାଦି ହଜାର ହଜାର ବନୌଷଧିର ବର୍ଣ୍ଣନା କୁହାପି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ଔଷଧଗୁଡ଼ିକ ଆମ ବଣରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଅଛି । ଏହାଛଡ଼ା ମେହେରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ନାହିଁ ।"

ସେ ବକ୍ତା ବସି ନ ବସୁଣୁ ଆଉ ଜଣେ ଉଠିପଡ଼ି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ:—

କବିଙ୍କର 'ତପସ୍ୱିନୀ' ବଡ଼ ମର୍ମନ୍ତୁଦ । ବୋମାଇଡ଼୍ ପରି ଅବସାଦକ । ବେଶି ପଢ଼ିଲେ ମେଲାନ୍‌କୋଲିଆ ହୋଇ ଯାଇ-ପାରେ । ତାଙ୍କର 'ଭାରତୀ-ଭାବନା' କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର । ସେ ସମୟର ବ୍ରିଟିଶ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଏହା ପିଲ୍ କୁଇନାଇନ୍ ପରି ଲାଗିଥିବ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କୁ ପକଡ଼ି ଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ କୁଇନ୍‌ନ ଇପିକାକ୍‌ର ଦ୍ୱିବିଧ କ୍ରିୟା ଥିଲାପରି ଭଙ୍ଗୀରେ ଦ୍ୱିବିଧ ଅର୍ଥ ଥିବାରୁ କବି ଅଳ୍ପକେ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲେ ।

କବି ସେମାନଙ୍କୁ ଟିଆ ଶତା ଲଗାଇ ଦେଇ ଥିଲେ । ଧାନ, ମୂଗ, ରସୁନ, ପାନ ଇତ୍ୟାଦି ଭୂମିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କବି ଲେଖିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ-ପ୍ରିୟତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା, ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଔଷଧ ଗଛ ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖିଲେ ନାହିଁ । କୃଷକମାନଙ୍କର ଅତି ପରିଚିତ ମୁଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଲେଖିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ମୁଥା ଗୋଟିଏ ଅତି ଉପାଦେୟ ଔଷଧ ।"

× × × ×

ଅଡ଼େ ବକ୍ତୃତା ଚାଲିଥାଏ । ସାଢ଼େ ସଭାପତି ମନରେ ଭାବୁ-ଥାନ୍ତି—ହେ ଭଗବାନ୍, ଏହି ଔଷଧ ମୋଷଧରୁ କବି ରକ୍ଷାପାଇ ଯାଆନ୍ତୁ । ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଏ ଡାକ୍ତରୀ ଛୁଆଙ୍କ ଛୁରୀ ଯେପରି ନ ବାଜୁ । ସଭା ଶେଷରେ ସେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ—

"ସାହାନବର ଅପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସାହିତ୍ୟର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ପଡ଼ନ୍ତୁ ତାହା ତାହାର ଅକ୍ଷିରେ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ସାହିତ୍ୟରେ ଯଦି କେଉଁଠାରେ କିଛି ଯକ୍ଷ ହୁଏ ତେବେ ଅପଣମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ତାକୁ ଲେସନ୍ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଗଜ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜରେ ବାନ୍ଧି ଦେବେ, ଏଥିରେ ମୋର ଅଳ୍ପ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହି ଯେଉଁ ପେଟମଶ୍ୱ

ମୋତେ ସାହିତ୍ୟ-ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବାଧା ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା କଥା ଟିକଏ ଚଞ୍ଚଳ ବୁଝନ୍ତୁ !"

× × × ×

ସଭାପତି ଷ୍ଟ୍ରେଚର୍‌ରେ ମେଡ଼ିକାଲ ଓ୍ୱାର୍ଡକୁ ବୁହାହୋଇ ଯିବାପରେ ସଭା ଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠା

ଗଞ୍ଜା କବିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେଦିନ ଖୁବ ଉତ୍ତେଜନା ଦେଖା ଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ମନରେ ଅଣ୍ଟା କରି ଥାଆନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଛଳେ, ବଳେ, କୌଶଳେ ଅଲବତ ନୂତନ କାବ୍ୟ ଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତୁରନ୍ତ କରିବେ । ଆଉ ଟିକିଏ ହେଲେ ଡେରି ବରଦାସ୍ତ କରାଯିବ ନାହିଁ । ମୁଲକବୁଆଣ୍ଠା ସେହୁଧନ ନଷ୍ଟସ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଏ ।

ଜଣେ ଶୁଆ ନାକୁଆ କହୁଲେ ଦେଖ ହୋ, କି କଦର୍ଯ୍ୟ କଥା, ଗୋଟାଏ ଯୁଗ ସରିବାକୁ ବସିଲା, ସେହି ଭଞ୍ଜ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରାଧାନାଥ କବି ଆସନକୁ ମାଡ଼ି ବସିଥିବେ । କେବେଠୁ ମଲେଣି, ତେବେ ବି ସେମାନଙ୍କର ଭୂତ ଆସନ ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ । କି ଲଜ୍ଜାର କଥା । ବାହାରର ଲୋକେ କାହିଁକି ବା ନ କହିବେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ

ଆଉ କବି ଗଣନ୍ତୁ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ନା, ନା ଏ ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତ ତଡ଼ିବା । ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଭୂତ ସବାର ହୋଇଛି ତାକୁ ଛଡ଼ାଇଦେବା । ତା'ହେଲେ ନୂତନ ଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇଯିବ ।

ଜଣେ ହାଓ୍ୱାଇନ୍ ବାଲା କବି କହିଲେ, "ଯେଉଁମାନେ ସେ ପୁରୁଣା କାବ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ଚଳାଉଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଖାଲି ରାତି ଅଧିଆ ବୋମ୍ବଅ ଫୋପାଡ଼ିବା; ତାଙ୍କ ପଇଠ ଯେଉଁଠି ଦେଖିବା ସେଠାରୁ ଷ୍ଟେର କରି ଆଣି ଶରଗ୍ରହ ଦେବା । ବୋଲ୍ଅକୁ ତ ମହାଦେବ ଡରନ୍ତି, ସେମାନେ କବା ଛାର । ପୁରୁଣା କବିଙ୍କୁ ଲୋକେ ଶୀଘ୍ର ଭୁଲିଯିବେ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳକୁ ଆମେ ନୂଆ କାବ୍ୟ ଯୁଗର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇ ଦେବା ।"

ଜଣେ ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ କବି ଭୁମା ଭୁମା ଆଖି କାଢ଼ି କହିଲେ—"ସେ ସବୁ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଖବରଦାର ବୋଲୁଅ ନାଁ ଧରନା । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିପାରେ । ତାହାଁକ ଆମର କଅଣ ଅନ୍ୟ କସ୍ରମତ ନାହିଁ । ଆମର ନୂତନ କାବ୍ୟ ଯୁଗ ଉଦୟ ହେଲେ ଅନାବୁଆ ପୁରୁଣାଯୁଗ ଭୂଅଁଡ଼େ ଲୁଚିଯିବ । ଚାଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଜି ନୂତନ କବିତା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା ।"

ଚିଲ୍ଲି ପଞ୍ଜାବବାଲା ଜଣେ କବି ଉଠି କହିଲେ 'ଏସବୁ ଝଗଡ଼ା ଦେବକରେ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧିଲା ପରି ହେଉନାହିଁ କି ? ସବୁ ଅଡ଼କୁ ସିନା ନଜର ଦେଲେ ହେବ । ସେ ପୁରୁଣା କବିମାନେ ସିନା ମରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ତେଣୁ ଆମ ଲୋକେ ଭୁଲିଯାଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏ ଯେଉଁ ମାନସିଂହ, ଗଡ଼ନାୟକ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ, ରାଉତରାୟ ଷ୍ଟୁବ୍ ମହାତ୍ମା ପାଟଣା ପରି ଠିଆ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କପରି ତଡ଼ିବ । ଏ ସ୍ୱରକଣ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ଶୁଣିବ କିଏ ?

ଏମାନେ ତ ଭଲ୍ଲୁ ବୁଢ଼ା ହଡ଼ା ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ ଧନ କେନ୍ଦ୍ରଟାରେ ଆମର ସୁଯୋଗ ଆସିଯିବ ।"

ଜଣେ ଝାମ୍ପୁରା ମୁଣ୍ଡିଆ ବେଶାଉଚ ଛାତ୍ରେ କହିଲା—"ଅଃ, ଏଇଥିପାଇଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା । ଚାରିଅଣାର ପୋଟାସିଅମ୍ ସାଇନାଇଡ୍‌ରେ ଚାରିଜଣଯାକ ସଫା ହୋଇଯିବେ । ଘରକୁ ଡାକି ଚାହାରେ ଘୋଳେଇ ଦେଲେ ହେଲା । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଜାଣିନାହିଁ, ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କ କେମିତି ବଦାସ୍ତ କଲେ ।"

ଚହଟି ଉଠି ଜଣେ ଥାଲୁଆ ପାଟି କରି ଉଠିଲେ—'ରାମ, ରାମ, ରାମ ପାପକଥା ଚୁପ୍‌କର, ଏ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଧରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆବେ ବାବୁ, ଏତେ ଦୂରକୁ ଯିବାର ଦରକାର କଅଣ । ଆମ୍ଭେମାନେ ପଦାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଚାରିଜଣଯାକ ଥରେଁ ଥରେଁ କୁଅରେ ଯାଇ ଲୁଚିଯିବେ । ଜାଣିଥିବତ ମୂଷା ଚଟିମାନେ କିପରି ଫସାଲର ଗଣ୍ଡଗୋଳକୁ ଡରି ଗାମ୍ଭାରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି; ଆମେ ଟିକିଏ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋବସୋବରେ କରିଲେ ହେଲା ।"

କେତେଜଣ "ହଁ ହଁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଏଇଆ କରାଯାଉ" କହିଲେ । କଥାଟି ବା ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ମନକୁ ପାଇଲା ପରି ଜଣାଗଲା । ତାପରେ ମୁଲକରୁ କିପରି ପଡ଼ିବ ସେ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚାଲିଲା ।

ଜଣେ ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗିଆ ଅରମ୍ଭ କଲା 'ଆଜି ଆମ ନୂତନ କବିତାର ଦଗ'ଟାଏ ଗାଉଁ ଏଠାରେ ଚଢ଼ାଯାଉ । ଏଇଟା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । କାରଣ ଅଜସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ନୂଆ କବିତାର ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ ପାଇଁ ଗାଉଁର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତି ବେଶି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁବିଧା ନହେଲେ ଅଜସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ କବିତା ଲେଖା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ଯୁଗରେ ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି ଆସଲ । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ

—ଏ ଶବ୍ଦ ସବୁ କେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ମିଳିବ ?—ସେମିତିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ କହନ୍ତୁ ତ ଅର୍ଥ ଅଗରେ ପଢ଼ିନ୍ତି—

—ନା ନା ଭାଇ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାହିଁ, ଏ ଶବ୍ଦ ସବୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଭା, ଶୋଭାଯାତ୍ରାରୁ ଟିପି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ—

—ଏବେ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଏଇଟି ଗୋଟାଏ ତାଲିକା ତିଆରି କରିଦେବା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ତାଲିକାରୁ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଟିପି ଦେଇ ଦେବା । ପରିଶ୍ରମ ଅଧିକ କମିଯିବ—

—ଠିକ୍ ଠିକ୍, ଏହାହିଁ ହେଉ । ଅଚ୍ଛା ଯେଉଁ ସବୁ ବହି କହିଗଲ ତା ଭିତରୁ ବଳ ଶବ୍ଦ ସବୁ ଡାକ, ମୁଁ ଲେଖୁଛି । ଆଉ ତୁମର ଏ ଟିପା ବହିରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସବୁ ଅଛି, ତାକୁ ବି ଡାକ ।

ଜଣେ ଜଣେ ଡାକିଲେ ଓ ତାଲିକାରେ ଲେଖା ହେଲା—ବେଦନା, ଅଶ୍ରୁ, ଦିଗନ୍ତ, ସୀମାହୀନ, ଓରେ, ସର୍ପିଳ, ଶିହରି, ମିଥ୍ୟା, ଫଳ୍ଗୁ, ଘୁମନ୍ତ, ଫାଲ୍ଗୁନ, ବନ୍ଧାସ୍ତ୍ରକ, ଉନ୍, ସର୍ବହରା, ନିଷ୍ପେଷିତ, ବୁଭୁକ୍ଷୁ, ପିଶାଚ, କଙ୍କାଳ, ଷ୍ଟାଇପୁନ୍, ଯୁଅସ୍ତ୍ରେର, ଘୃଣ୍ୟ ସାଇବେରିଆ, ଲେଲିହାନ, ରକ୍ତପ୍ଳାବିତ—ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି ।

ତା'ପରେ ଉପମାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା । କଥା ହେଲା ମରହଟ୍ଟି ଉପମା ସବୁ ଏକାବେଳକେ ବାଦ୍ ଦିଆଯିବ । ତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ନୂଆ ଜିଣିଷ ଦିଆଯିବ ଯାହାକୁ କି କେହି କେବେ କଳ୍ପନା କରି ନଥିବେ । ଉପମାର ବି ତାଲିକା କରାଗଲା—ଅଲ୍କାତରା ପରି ରାତି, ଚୁନ ପରି ଦିନ, ଚିଣାପରି କାନ୍ଧ, ଡେଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ଣୀ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଓଲଅ ପରି ପୃଥିବୀ, ଅଙ୍କୁଆ ବାଳ ପରି

ଲୁଣ, ପଇଡ଼ା ପରି ନଈ, ସ୍ୱହମେଦ ପରି ପର୍ବତ, ବ୍ଲାଷ୍ଟ ଫରନେ' ପରି ଗରମ, ଇଥିଲ୍ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ପରି ଥଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ।

ତାପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ନିଆଯାଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ନମୁନାରେ ଭଗବାଙ୍କୁ ଲେଖାଗଲା ।

ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା

ହୃଦରେ ଅତୀବ ବେଦନା ଉଠି ଉଠି ଉଠୁଛି
ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷଣ ସଡ଼ ସଡ଼ ହୋଇ ଚାଲିଛି

× × × ×

ତୁମର ହୃଦୟ ଫାଟିବା ଉପରେ
ଏ ଜୀବନଟା ଗାଲ୍ କୋଳାହଳ
ଏଥର ଚାଲ ସର୍ଗ ଚାଲ ଚଞ୍ଚଳ ତାଲ
ତାଲ ସେଇ ସୀମାହୀନ ଧାର୍ଭଙ୍କରେ
ମରଣର ସର୍ପିଳ ପଥ ବନ୍ଧାସ୍ତୃତ ହୋଇ
ମୃତ୍ୟୁଅଛି ଅଲ୍ଭାତର ପରି ତୁଭ
ତାକୁ ଦେଖିବା ଉପରେ ସେ ଜଣାଶ
ନା ନା ବୁଝ ହେ ଘୃଣା ସଇତାନ
ଧରି ପଡ଼ିଲଣି ସବୁ ଜାଲି ପିସାଦ
ଚୂନପର ଧନ ଅଲବଡ ଅସିବ
ରକ୍ତ ପ୍ରଭାତ ଦେଖି ଥରବୁନି ଖବରଦାର
ଡନ୍ ନଦୀର ବାଟେଙ୍କ ଟାଇଫୁନ
ସାଇବେରିଆରେ ଉତ୍ତ ନିଶ୍ୱାସ
ବ୍ଲାଷ୍ଟ ଫର୍ନେସ ପରି ଲେଲିହାନ
ଇଥିଲକ୍ଲୋରାଇଡ ପରି ଶୀତଳ
ଭବିଷ ନିମିଷକେ ଅଟାମୀ ଶତାବ୍ଦୀ

ମନ ଗହନର ଉଟଳ ଭଠିଛି ବନାନୀ
ଅଶ୍ରୁ ଢାଳପରି; ତେଜରେ ଦଧୀଚିଣୀ
ଷଢ଼ ସୂର୍ଯ୍ୟ; ପୁଞ୍ଜି ପଦ୍ମର ଦଲର ପରି
ଶୋଷିନିଏ ଜନତା ପରି ସମୁଦ୍ରର ପାଣି
ଷଇତାପରି ନଦୀରେ ବୋହୁଥାଏ ସବୁ
ଲାଭ ଗୌରବ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ପୃହାମଦ ପଣ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ
ଘୃଣା, ହିଂସା, ଫିଙ୍ଗିଦିଅ ଦୁର୍ମନ୍ତ ଓଢଣା
ବାଲ୍ମୀକଠୁ ସଙ୍ଖବାର କ୍ରାନ୍ତି ନାଦ

ତାଲିକା ଛପାଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟା ହେବାର ସ୍ଥିର କରାଗଲା। ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ କହିବା ଜିନ୍ଦାବାଦ, ମରହଟ୍ଟି କହିଲା ମୁର୍ଦାବାଦ, ଭଞ୍ଜ, ରାଧାନାଥ ସ୍ତନ୍ତ୍ରା ହେଁ, ଭୁଲେ ମତ୍, ଭୁଲେ ମତ୍; ମାୟାଧର ହୋ ଭାଇ ହୋ, ଗଙ୍ଗାଧର ହୋ ଭଣ୍ଡିଆ ହୋ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ହୋ ଉଜା ହୋ, ଗୋପବନ୍ଧୁ ହୋ ନିକାଲ ହୋ ଇତ୍ୟାଦି ଧ୍ଵନି ଭିତରେ ସଭା ଭଙ୍ଗ କରାଗଲା ।

ଭାଲୁ ଛବି

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ଉପରେ । ଜଣେ ଦ'ଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପ୍ରେସର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ପଳେଇଲେଣି । ରଗଡ଼ କାଗଜର ସମ୍ପାଦକଙ୍କୁ କାମ କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ୁନାହିଁ । ଆସନ୍ତା ସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ବଛାବଛିରେ ସେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆଗରେ ବସ୍ତାଣି ସବୁ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଏକାଙ୍କିକା ଆଦି ବସ୍ତାଣି ସବୁ ନଅଙ୍କଅଙ୍କ ପରି ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ କବିତା ବସ୍ତାନିଟା ମଠ ମହନ୍ତ ପରି ଫାଟେ କି ନ ଫାଟେ । ଏହି ବସ୍ତାନିକୁ ନେଇ ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ଲାଗିଛି ଗୋଳକଧନ୍ଦା । କବିର ଜାତି ଜାତି ଯେପରି ଫିଂପେଇ ମନ ଖଟା ହୋଇଯାଏ, ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ମନ ସେହିପରି ଗଦା ଗଦା କବିତା ନାଳର ବର ଅଳଆ ଘୋଟେଇଲୁ ଫୋପାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଖଟା ଧରିଗଲାଣି । କବିତା ବସ୍ତାନି ଭିତରୁ ତାଙ୍କ

ନାକକୁ ମଇଳା ଗାଡ଼ିର ଗନ୍ଧପରି ଗୋଟାଏ ଗନ୍ଧ ବାଜିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ବସ୍ତ୍ରାଳିର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ହତାଶଭରା କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ଏତେ ଫୋପାଡ଼ ଫୋପାଡ଼, ଏତେ ଗର୍ଜି ! ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍ ! ଦେଶସାରା କରି ଛାର ହୋଇଗଲେ । ସେଇଥିଲାଗି ତ ଜିନିଷ ଦାମ ଚଢ଼ିଗଲା । ହେ ଭଗବାନ୍ । ଏ ଛତୁଫୁଟା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ସୁବୁଦ୍ଧି ଦିଅ । କି ଦରଦାମ ମଣିଷକୁ କରୁଛନ୍ତି ।"

ବସି ବସି ଅଣ୍ଟା ଲଟି ହୋଇଗଲାଣି । ଚଉକିରେ ଅଳସ ପଡ଼ି ଓ ଟିକିଏ ପଛକୁ ହଲେଇ ସେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଉଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ—"ନମସ୍ତେ—"

"ନମସ୍ତେ, ଆସ, ଆସ, ଭିତରକୁ ଆସ ।"

"ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନକୁ ଯିବେ ନାହିଁ କି ?"

"ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି । ଏହିକ୍ଷଣି ଛଅଟା ପନର । ଅଠଟାରେ ସଭା, ଟିକିଏ ବସ, ସାଙ୍ଗହୋଇ ଯିବା । ସଭାଟା ଅବଶ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।"

"ନିଶ୍ଚୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପତ୍ରପତ୍ରିକା ବିଷୟରେ ବିବରଣୀ ସଂଗ୍ରହ କରି କେନ୍ଦ୍ର ସାହାଯ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ।"

"କଅଣ ସେତିକି । ଓଡ଼ିଆ ବହି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବାଛି ନେଇ ହିନ୍ଦୀରେ ଅନୁବାଦ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ପାରିତୋଷିକ ମଧ୍ୟ ଦେବେ । ମୋର ତ ବହି, ପତ୍ରିକା ଉଭୟ; ତେଣୁ ମୁଁ ଯିବିଣି ତ ଆଉ କିଏ ଯିବ ? ବସ ଯିବା ତ ।"

"ଆଉ କଅଣ କାମ ? ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ଯେ ।"

"କାମ ବୋଲି କାମ । ଏତେବେଳେ ଘଣ୍ଟା ହେଲା । ଦେଖିଲ ଏ କବିତା ଗଦାକୁ । ଯାକୁ ମୁଁ ତୋର ଦିନ ବାଛିବି ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଖିଲେ ବସ୍ତାଏ ଭରପୂର । ଅଖୋଲା ଲଫାପା ବି ଗଦାଏ । ତାକୁ ଦେଖାଇ ସେ ପଚାରିଲେ "ସେଗୁଡ଼ା ବି କବିତା ନା କଅଣ ?"

"କେବଳ କବିତା ନୁହେଁ, ମିଶାମିଶି ଅଛି । ତେବେ ମୁଁ ଲଫାପା ଦେଖି କହିଦେବି ସେଥିରେ ପଦ୍ୟ କି ଗଦ୍ୟ ଅଛି ।"

କୌତୂହଳାକ୍ରାନ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ସମ୍ପାଦକ ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ, ଚିଠି ଇତ୍ୟାଦି କହି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲଫାପା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକ ଖୋଲି ଦେଖୁଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ନବେ ପ୍ରତିଶତ ଠିକ୍ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ "ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତ; ଜାଣିଲ କେମିତି ?"

"ତମେ ତ କହ ।"

"ଯାଃ, ସତ କୁହନ୍ତୁ, କେମିତି ଜାଣୁଛନ୍ତି ? ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ।"

"କାଳିଦାସ କାଶୀରେ ଛନ୍ଦର ହେଲାପରେ କଅଣ ହେଉଛ ମ ? ମଲା ପରେ ଲୋକ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲା କି ନର୍କକୁ ଗଲା, ତାହା ସେଠାର ବୁଢ଼ୀଟାଏ ଜାଣିଥିବାର ଦେଖି କାଳିଦାସ ଭକୁଆ ହୋଇଗଲେ । ବୁଢ଼ୀ ବୁଝେଇ ଦେଲା, ମଲା ଲୋକକୁ ସମସ୍ତେ ବାହ୍ୱା ବାହ୍ୱା କହିଲେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ, ଦୂର ଦୂର କହିଲେ ନର୍କକୁ ଯାଏ । କାଳିଦାସ ବୁଝିଗଲେ । ସେମିତି ତମକୁ ଟିକିଏ ବୁଝେଇ ଦେବା ଦରକାର ପଡ଼ୁଛି ।"

"ହଁ, ହଁ, ଟିକିଏ କହନ୍ତୁ ।"

"ଦେଖ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା ଲଫାପା ଗୁଡ଼ିକରୁ ସବୁ ଗଦ୍ୟ, ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ସମୀକ୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି ପାଇବ । ଆଉ ଛୋଟ ଲଫାପା-ରେ କ ନିକୃଷ୍ଟ ପଦ୍ୟ । ସେଇଁଟା ଗଠି ସେଥିରେ ସମ୍ପାଦକ ଚହଟଣି ମୋ ନାଁ। ଥିବ ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ହସିଉଠି କହିଲେ "ଓହୋ, ଏବେ ଭାଲିଦ ସଙ୍କ ଚର ବୁଝିଲି । ତେବେ ବାଛିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏତେ ପରିଶ୍ରମ ଲାଗୁଛି ?"

"କୁହ ନା, କୁହ ନା, ମୁଁ ମଲିଣି । ଦି' ଚାରିଦିନ ନ ଦେଖିଲେ କବିତା ବସ୍ତାନିର ଡେଟ୍ ଟୁ ମାଟୁ ମ୍ । କେତେ ପଢ଼ିବି ? କବିତାରେ ଜଣ୍ଟୁ ଦେ୍ଲ ଅନ୍ତା ? ସେଇ ବେଦନା, ସେଇ ଅଶ୍ରୁ, ସେଇ ଦିଗନ୍ତ, ସେଇ ବୁକୁଫଟା ଦରଦ; ଇସ ମୁଁ ଏକାବେଳେକେ ଗଇଁଆ ହୋଇ ଗଲିଣି । କବିତା ନାଁ ଶୁଣିଲାବେଳକୁ ମୋର ଥାଇଁ ଅସୁଛି । ଦିନ କୁଇଟା ବେଳୁ ଏତେବେଳଯାଏ ଅଣ୍ଟାଇଲିଣି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପ୍ରକାଶ ଉପଯୋଗୀ କବିତା ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ଘଣ୍ଟା ଦେଖି କହି ଉଠିଲେ 'ତେବେ ଆପଣ କାମ ସାରନ୍ତୁ ଯିବା । ୭ଟା ବାଜି ଗଲାଣି ।"

ଗାମୁଛାଟା ଝାଡ଼ିଟୁ ପାଲିଟୁ ସମ୍ପାଦକ କହିଲେ "ମୁଁ କଅଣ ଏତେ ବେଳଯାଏ ଶୋଷଗ୍ରାଣି ଗଲିଣି ? ଟିକିଏ ରୁହ । ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଅଛି । ଟିକିଏ ବୁଲି କରି ଚାଲିଆସେ ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ରାଜି ହୋଇ ବସିଲେ । ସମ୍ପାଦକେ ଗାମୁଛା ପିନ୍ଧି ତାଳ ଖୋଲୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାଳୋକ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଏକ ବଣ୍ଡଲ ଛପାଇ କାଗଜ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଥୋଇ

କହିଲା—"ଆଜ୍ଞା ଶେଷ ପ୍ରୁଫ୍‌ଟା ଟିକିଏ ଦେଖି ଦିଅନ୍ତୁ, ଛପା ଡେର ହୋଇଗଲାଣି ।"

ସମ୍ପାଦକ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—"ଓଃ ମଣିଷକୁ ଟିକିଏ ଝାଡ଼ା ଫେରିବ ଦେବେନି । ରହୁଥାଅ ମୁଁ ପାଇଖାନାରୁ ଆସେ ।"

ବାଲଟା ଧରି ବୁଆର ମୁହଁ ଯାଏ ଅସିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଅଚାନକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଭାନୁ ବାବୁ । ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଗ୍ । ଏକାବେଳକେ ୩୨ଟା ଯାକ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଦେଇ ଖିଲିଖିଲି ହସରେ କହିଲେ, "ସୁସନ୍ଧ୍ୟା ସୁସନ୍ଧ୍ୟା, ଯାହାହେଉ ଦର୍ଶନଟା ମିଳିଗଲା । ଆଶା ନିରାଶାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଭିତରେ ମୁଁ ଆସିଥିଲି । ଯାହାହେଉ, ମୋର ଆଶା ସଫଳ ହୋଇଛି ।"

ହାତଟା ଧୋଇ ସମ୍ପାଦକ ଅତି ଉଲ୍ଲାସର ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲେ । ଅତି ପରିଚିତ, ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କୁ ଚଉକିରେ ବସାଇ ପଚାରିଲେ "ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ ? ଆଜି ଘର ଖବର ସବୁ କଅଣ ? ବହୁଦିନ ପରେ ଦେଖା । ଆଜି କଅଣ କରୁଛନ୍ତି ?"

"କରିବି କଅଣ, ସହରଟିତ ମୋର ଜଙ୍ଗଲ ଲାଗୁଛି ! ପଡ଼ିଛୁ ପୁଣି ଏକ ଗାଉଁଟିଆ ଜାଗାରେ । ଉଠାବସା କରିବାକୁ ଜଣେହେଲେ ଲୋକ ନାହିଁ । କିଛି ଦିନେ ଅଧେ ନୁହେଁ ସେଠି ଛଅ ବରଷ ହେଲାଣି । ଦେଖିଲି ସମୟ କଟେଇବାକୁ ଆଉ କିଛିବାଟ ନାହିଁ । ତମ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତାଟା ଥିଲା ବୋଲି ଗୋଟାଏ କିନାରା ମିଳିଗଲା । ତୁମଠୁ କବିତା ଜୀବାଣୁ ମୋଠାରେ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥିଲା ! ତେଜ ପାଇଲା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କବିତା ସାଧନାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲି ।"

କବିତା ନାଁ ଶୁଣି ସମ୍ପାଦକ ଚମକି ଉଠିଲେ । ଅଭଦ୍ରତା ଭୟରେ ମନର ଖୁସିକୁ ଲୁଚିରଖି ଉତ୍ସାହ ଦେଲାପରି କହିଲେ "ଆରେ ବାଃ, ଭଲ ଫନ୍ଦାଟି ଏ ଧରିଲ ।"

ଭାନୁ କବି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କହି ଲାଗିଲେ "ଓଃ ସେ ସାଧନା କି କଠୋର । ଗୁରୁ ବର୍ଷଟାଏ ସବୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ରବି ଠାକୁର, କାଜି ନଜରୁଲ୍, ଓମରଖାୟାମ, ସେଲି, ବାଇରନ୍, କିଟ୍ସ୍ ସବୁ ମନ୍ଥି ପକାଇଛି । ନିଜ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଦେଇ ମାଆ ପୁଅକୁ ଜନ୍ମ ଦେଲାଭଳି କବି କବିତାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି । ଆଉ ମନହେଲା ତମକୁ ଶୁଣାଇବାକୁ । ବନ୍ଧୁବର, ତୁମେ କେତେ ଖୁସି ନ ହେବ, ଯେତେବେଳେ ଦେଖିବ ତୁମର ଜଣେ ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ ତୁମରି ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଛି । ବାସ୍ତବିକ ସେ କବିତା ଯେ କି ଚମତ୍କାର ହୋଇଛି, ତାହା କଳ୍ପନାତୀତ । ତୁମକୁ ନ ଶୁଣାଇଲେ ମୁଁ ଜଳ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ପର୍ଶ କରିବି ନାହିଁ ।" ଏହା କହି ସେ ଚମଡ଼ା ମୁଣି ଭିତରୁ ତାଡ଼ାଏ କାଗଜ କାଢ଼ିଲେ ।

କବିତା ନାଁ, ଓ ଏସବୁ ହାଲ ଦେଖି ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ପାଇଖାନା ଲାଗିବ ଦେଖାଦେଲା । ସେ ଅନୁନୟ ବିନୟ ହୋଇ କହିଲେ "ତେବେ ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ, ମୁଁ ଟିକିଏ ବାହାରୁ ଆସେ ।"

"ଅଚ୍ଛା, ଆଗ ଗୋଟାଏ ଶୁଣନ୍ତୁ, ତା'ପରେ ପଛେ ଯିବେ । ନ ହେଲେ ଉତ୍ସମଟା ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ଏ କବିତାଟି ଅତି ଚମତ୍କାର । ନାଁ ଦେଇଛି 'ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରବଞ୍ଚନା ।' ଟିକିଏ ମନଦେଇ ଶୁଣନ୍ତୁ ।"

ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସମ୍ପାଦକ ପେଟ ଭିତରେ ବିରକ୍ତି ଓ ମଳ ଉଭୟଙ୍କୁ ଚାପି ରଖି ନିରୁପାୟ ଭାବରେ ବସିଲେ ଏବଂ ଭାନୁ କବି ଆବୃତ୍ତି କଲେ—

"କେ ବୁଝିବ ହୃଦର ବେଦନା
ହେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ"

ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଅଜାଣତରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରଥମରୁ ବେଦନା'। ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ବି ମୁହଁଟା ବୁଲେଇ ନେଇ ରୁମାଲ୍ ଭିତରେ ବହେ ହସିଦେଲେ । ଭାନୁ କବି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ବସିଲେ—"ପୃଥିବୀଟା ବେଦନାମୟ । ଜନ୍ମିବାରେ ବେଦନା, ମରିବାରେ ବେଦନା, ପଢ଼ିବାରେ ବେଦନା, ପଢ଼େଇବାରେ ବେଦନା, ଖାଇବାରେ ବେଦନା କାରଣ ଘିଅଲରେ ଗୋଣ୍ଡ ତ ତେଲରେ ଅଗରା, ସବୁ ଜିନିଷରେ ଭେଜାଲ୍; ପେଟରେ ବେଦନା, ଖୁଆଇବାରେ ବି ବେଦନା! ପଇସାଟାଏ ରୋଜଗାର କରିବାକୁ ବି ବେଦନା—"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା କହି ଉଠିଲେ, "ଲେଖିବାରେ ବି ବେଦନା ।"

ଭାନୁ କବି କହିଲେ—"ଶାସ୍ତ୍ର—ସତଟା ପକାଇବାକୁ ଯେ ବେଦନା ତାହା ପଢ଼େଇଲା ଲୋକ ଜାଣେ । ଅଣ୍ଡାକୁଥିବ ମଣିଷ କ ଠୁ କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ମୁଁ ବୁଝିଛି ସେ ବେଦନା ।"

ସମ୍ପାଦକ କହିଲେ, "ତା ଠିକ୍, ଲେଟେଇବାରେ ବି ବେଦନା ମାତ୍ର ଆମର ସେ ବେଦନାଟା କେହି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା କହିଲେ, "କିଏ ବୁଝୁ ବା ନ ବୁଝୁ ମୁଁ ବୁଝୁଛି । ଝାଡ଼ା ମାଡୁଥିବା ବେଳେ କାବ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାଟା ଅତି ବେଦନା ଦାୟକ ଜଣା ଯାଉଥିବ ।"

ସମ୍ପାଦକେ ଉଠିପଡ଼ି ପାଣିଡାଲଟାକୁ ଧରି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ପାଇଖାନାରୁ ଆସେ ।"

ଉତ୍ସାହିତ ଭାନୁ କବି କହି ଉଠିଲେ—"ଆଜି ଟିକିଏ—, ଦେଖନ୍ତୁ କବିତାଟା କେତେ ଚମତ୍କାର ହୋଇଛି—

"ନୟନର ନୀରବାର୍ଦ୍ର ଅଶ୍ରୁ
ହା ହୁତାଶ ଉଠେ ଅଭ୍ର ଭେଦି ।"

'ଅଶ୍ରୁ' ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ହାତରୁ ତାଳଟା ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେସ୍ ହସି ଉଠିଲେ । ଭାନୁ କବି କହିଲେ —"ଲକ୍ଷେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ହାତରୁ ତାଳ ଖସି ପଡ଼ିବା ବାସ୍ତବିକ ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ । ହଁ ଶୁଣନ୍ତୁ—

ଦିଗନ୍ତ ପ୍ରସାରି ଗହ୍ୱରର ସେତୁ
ମିଶେ ଯହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପୃଥିବୀ ।"

ସମ୍ପାଦକ ପେଟକୁ ଚିପି ଧରିଲେ । ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେସ୍ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—"ଆପଣ ନ ଯିବେ ତ ଥାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଯାଉଛି । ଘଣ୍ଟା ବାଜିବାକୁ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ।" ତରତର ହୋଇ ସେ ସେଠାରୁ ପଳାଇଲେ । ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମସ୍ତ ଅନୁରୋଧ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ନିରାଶ୍ରୟ ଭାବରେ ସେ ମୁହଁଟି ଶୁଖାଇ ବସିଲେ ।

ଭାନୁ କବି ଟିକିଏ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ, "ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଜଣକ ବଡ଼ ଚର୍ବି, ଟିକିଏ ବେଶୀତର ଭାବ ଅଛି । ଘୁଷୁରିକୁ ପାଚିଲା କଦଳୀ ଯେମିତି ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ; ଯାଙ୍କୁ ସେମିତି କବିତା ବୋଧହୁଏ ଭଲ ଲାଗେନା । ମୁଣ୍ଡରେ ମସଲା ଥିଲେ ସିନା କବିତାର ମର୍ମ ବୁଝନ୍ତେ । ଏଇଟି ବୁଝା ପଡ଼ୁଛି— ତୁମେ ଗୁଣୀ, ଗୁଣର ଆଦର କର । କବିତାର ମର୍ମ ବୁଝୁଛ ସେଥିଲାଗି ଅଗ୍ରହର ସହିତ ଶୁଣୁଛ—ସେ ପଳେଇଲେ । ନ ଜାଣି

ମୁଁ ତମପାଖକୁ ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରି ଅସିଛି । ଶୁଣ ସେ କଥା, ଶୁଣ—

ବୁଭୁକ୍ଷୁର ତୀବ୍ର ଆର୍ତ୍ତନାଦ
ଶେଳ ସମ ହୃଦେ ବିଧେ ମୋର ।"

ସମ୍ପାଦକ କବିତା ସ୍ରୋତକୁ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେବାଲାଗି କହି ଉଠିଲେ, "ଦେଖ, ଏବେ ଶ୍ରମିକବାଦୀ କବିତାର ମୂଲ୍ୟ ଆଜିକାଲି ଲୋକେ ପଚାରୁ ନାହାନ୍ତି ।"

କଥା ନ ସରୁଣୁ ଭାନୁ କବି, ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ କାଢ଼ି-ପକାଇ କହି ଉଠିଲେ, 'ମୁଁ କଅଣ ଶୁଣଉଛି । ଅନ୍ୟ ଧରଣର ବି ଲେଖିଛି । ଶୁଣନ୍ତୁ—

ହାସ୍ୟମୟୀ ଗୋ, ଲାସ୍ୟମୟୀ ଗୋ
ଛବିଲ ପ୍ରିୟା
ବାଦାମି ଓଠର ନଳିନ ଦେଖି
ଘୁମରେ ହୃଦୟା ।"

ବିକଳ ହୋଇ ସମ୍ପାଦକ ମନେ ମନେ ଭାବି ଲାଗିଲେ— ଓଃ କି କୁଗ୍ରହଟାଏ ଆସି ଘୋଟିଲା—ଏକାବେଳକେ ଫାଙ୍ଗା ପରିସ୍ରା କଢ଼ । ବୁଡ଼ିଗଲା ଲୋକ କୁଟାଖିଅକୁ ଧରିଲା ପରି, ସେ କହି ଉଠିଲେ "ଦେଖ, ନାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କବିତା ପ୍ରତି ଜନସାଧାରଣ ଟିକିଏ ବୀତସ୍ପୃହ ହେଲେଣି—"

ଭାନୁ କବି ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ କାଢ଼ି ପକାଇ କହିଲେ "ରାଜନୀତି ମିଶା କବିତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଯାହାର ଯେମିତି ଦରକାର— ହେଉ ଶୁଣନ୍ତୁ—

ବନ୍ଦ କର ଏ ଜାଲ ଫିସାଦୀ
ଅରେ ଘୃଣ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିପତି ଦଳ ।"

ସମ୍ପାଦକ ପାଟିକଲେ ହଁ, ଏକରକମ, କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସୀ ସରକାରଙ୍କ କାଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡିବାକୁ ହେବ—

ଭାନୁ କବି କହିଲେ "ତାଙ୍କ ମନ ମାଣିବା ଭଳି ବ କବିତା ଅଛି, ହେଉ ଶୁଣନ୍ତୁ—

ତିଳ ତିଳ କରି ଦେଶ ପାଇଁ ଯିଏ
ଢାଳିଲା ଲହୁ
ଭାଗ୍ୟ ବିଧାତା ତାହାକୁ ଆମେ ତ
ମନ୍ତ୍ରୀ କହୁଁ ।"

୮ଟା ବାଜି ପନ୍ଦର । ସମ୍ପାଦକ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡିଲେ । ଭାବିଲେ କି ଦୁର୍ଯୋଗ । ସମୟ ଗଲା, ସୁଯୋଗ ଗଲା, ଝାଡ଼ା ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ ବନ୍ଦ ହେଲା; ଓଃ, କି ଭୁଲ୍ ଗୋଟିଏ ଆସି ହାବୁଡ଼ିଲା ! ସେ ପୁଣି ଚେଷ୍ଟାକଲେ—"ଆଜିକାଲି କର୍ଣ୍ଣୀୟ କବିତା ଆଡ଼କୁ ଲୋକେ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେଣି ।"

ନସ୍ଲେଡ୍‌ବନ୍ଧା ଭାନୁ କବି ଅତି ଉତ୍ସାହର ସହିତ କହିଲେ "ସେ ବି ଅଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ ନା—

ଘନ ଘନ ପବନ ବନ କମ୍ପ କମ୍ପନ
ଧନ ଜୀବନ ଛନଛନ;
ହରି କସ୍ତୀଙ୍କ ପରି ହୁଅନ୍ତି ଚେଉବମେଇ
ଗମ୍ଭୀର, ଉମ୍ମିଳ, ଶାଗୁଆନ ।"

ସମ୍ପାଦକ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଝୁପି ରହି କହିଲେ, "କବିତାକୁ ଆଉ କେହି ପଢ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଗଳ୍ପ ଆଡ଼କୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଝୁଙ୍କ୍ ।"

ଭାନୁ କବି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କହିଲେ—"ଭାବିଛ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଛି ? କଅଣ ନ ଅଛି ମୋତେ ? ହେଉ ଗୋଟିଏ ଗପ, ଶୁଣିଲୁ

ଇଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରି ଜାପୁସ୍ପର୍ଦ୍ଧ ଟାଇମସ୍ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ପଠାଇଚି । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଶୁଣି କହୁଛନ୍ତି—ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର ଥୁଅ—ଶୁଣନ୍ତୁ, ଶୁଣନ୍ତୁ—

× କଣେଶାସ କହୁଛି—ଆଃ ତୁମେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ! ତମକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏଁ । ମଖମଲି ଘାସର ଗାଲିଚା ଉପରେ ଦେହଙ୍କ ମିଶ ଗଡ଼ିଯାଇ ଗଦ୍‌ଗଦ୍ କଣ୍ଠରେ କହୁଛି—ସତେ, ସତେ, କଣେଶାସ ତମେ ମତେ ଭଲ ପାଅ ? ସତେ, ଭଲ ପାଅ ? ଆଃ କି ତୃପ୍ତି । ଆଃ ମୁଁ ତମ ପାଦ ତଳେ ଜୀବନ ମରିବାକୁ ଚାହେଁ—ସେ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ମୋର ନନ୍ଦନର ପାରିଜାତ । ଇସ୍ କହ ତୁମେ ମୋ ମଣ୍ଡାଟାକୁ ଟିକିଏ ପାଦରେ ଠେଲି ଦେବ ! ପାଦରେ ଯେପରି ଘାସ ନ ଲାଗେ । × × ×

ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଟା ୯କୁ ଡେଇଁଲା । ହତଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ଭାଠଟି ପରି ବସିଥାନ୍ତି । ଯନ୍ତ୍ର ଚାଳକ ଡାକୁଥାଏ ବାବୁ ମେସିନ୍ ବନ୍ଦ ରହିଲା, ଶୀଘ୍ର ପ୍ରୁଫ୍ ଦେଉନ୍ତୁ । ମେନେଜର କହିଲା କଣ୍ଟା ଡେଇଁ ହେଲାଣି, ମୁଁ ଯାଉଛି । ସମ୍ପାଦକଙ୍କ କାନରେ କିଛି ପଶୁ ନଥାଏ । ସେ ପଥର ପାଲଟି ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ସଭାରୁ ଫେରି ଦେଖନ୍ତି ତ ଭାଲ୍ ସେ ଫେରିନ୍ତି ଛାଡ଼ି ନା । ସେ ଘର ଭିତରକୁ ନଯାଇ ପିଣ୍ଡାରେ ରହିଲେ । କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସହ ନାନା ପରାମର୍ଶ ଚାଲିଲା । କିପରି ସମ୍ପାଦକ ଭାଲ୍ ହାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବେ ? ମନ ଥିଲେ ଉପାୟ ଆସିଯାଏ । ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା ଅନ୍ୟ ଏକ କୋଠରୀରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟୁତର ପ୍ରଧାନ ଚାବିକୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ଅଣି ଫଳରେ ସବୁ ଅନ୍ଧାର । ଭାନ୍ କବି ବିବ୍ରତ ହୋଇ କହୁଲେ "ଏ ଶଳା ବିଜୁଳି କମ୍ପାନୀଟା ଏକାବେଳକେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ । ଠିକଣାବେଳେ

ଫ୍ୟୁଜ୍ । ଯେତେବେଳେ ଦେଖ ଫ୍ୟୁଜ୍ । ଫ୍ୟୁଜ୍‌ଟା ତା' ଦେହର ମଳ । ଶଳା ଲୁସ୍ତିତଟା ନର୍ଦ୍ଦକୁ ଯାଉ । ତାକୁ ସରକାର ନେଉ । ଅଚ୍ଛା, ଗୋଟାଏ ମହମବତୀ ଲଗାନ୍ତୁ ଚାଲିଯିବ ।"

ଗୀତାରେ ଲେଖା ଅଛି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁଟା ଅନ୍ଧାର ଗୁଣୀମାନଙ୍କୁ ତାହା ଆଲୁଅ । ସମ୍ପାଦକ ଗୁଣି ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରଟା ଆଲୋକମୟ ଦିଶିଲା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ସେ କହିଲେ—'ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟା ନଗଲେ ଆଲୁଅ ନ ଆସେ । ମହମବତୀ ବି ନାହିଁ ମୁଁ ଯାଉଛି, ଏତିକିବେଳେ ପାଇଖାନାରୁ ବୁଲିଆସେ ।"

× × × ×

ବିଜୁଳି କୋମ୍ପାନୀକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ଦେଇ ଖନୁ କକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା ବାଦ ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା । ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହେଲେ । ସମ୍ପାଦକ କହିଲେ "କୋଉଠି ଥିଲା ଖନୁଟା ସବୁ ଖାଇଦେଲା ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ବେହେରା କହିଲେ—"ଖନୁ ନୁହେଁ, ଖଲୁ ଖଲୁ ।"

ଆଗାମୀ କବିର ଲକ୍ଷଣ

ଟ୍ରେଙ୍ଗର ପଡ଼ାର ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଜି ବଡ଼ ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ—'ଅଢ଼କୁ କେଉଁମାନେ କଣ ହେବେ ?''

ଜଣେ ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ କାହିଁଦା ଅନାଇ ପରି ହରର୍ ହରର୍ ହୋଇ କହି ଲାଗିଲେ—"ଦେଖ, ଆମ ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ସମୟ । ବର୍ତ୍ତମାନର କବିମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଆଉ ଚିହ୍ନିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଗଲେଣି । ଏମାନେ ଯେ ପୋଖତ କବି ବଣି ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ଖସିଲା ପରି ଆକାଶରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ତା ନୁହେଁ, ଅତୀତରେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି, କାବ୍ୟ କସରତ କରି ସାରିଲା ପରେ ଏବେ କବି ଟୋପି ଲଗାଇଲେ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ କସରତ କରୁଥିଲେ ସେତେବେଳର

ଟେଲିକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ଦେଇ ଥିଲେ ବୋଲି ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଷଣ୍ଢ କରି ଚଢ଼ିବାକୁ ସୁବିଧା ହେଉଛି । ଯୁଆଙ୍କ ପରେ ସେଇମାନେ ଚାଷ ହେବେ ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନର ପୋଷଣ କରିମାନଙ୍କୁ ଭଏଙ୍କ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶିଖାଇ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିମାନେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଆସିଲେଣି । ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, କେତେବେଳେ ପତନ ହେବ କିଏ କହିବ ? ତେଣୁ ଆଗାମୀ କବିମାନଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ଶିଖାଇ ଦେବା ଅତି ଜରୁରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି ।"

ଜଣେ ଶିଶୁଅ କହିଲା, "ହଁ ହଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଠିକ୍ । ତେବେ ଆଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତାଲିକା ଅଲଗା କରି ଦେବା । ତାପରେ କାଁଆ କବିମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଚଳେଇ ନେବା ।"

ଜଣେ ଛୁମା ଛୁମା ଆଖି କରି ହଠାତ୍ ପ୍ରତିବାଦ କଲା, "ଆରେ, ବାବା ସେ ତାଲିକା ଫାଲିକା ବାଦ ଛାଡ଼, ମୁଣ୍ଡରେ ଲମ୍ବା ଟୋପି, ପିଠିରେ ଟଣ୍ଡା ଚମଡ଼ା ବାନ୍ଧିବାର ତାଲିକା କର ବସ ।"

ସମସ୍ତେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ନେତ୍ରରେ ତା ଆଡ଼କୁ ଗ୍ରହିଁଲେ । ସେ କହି ଗ୍ଲୁଲା "ଆରେ ବାବୁ, ତାଲିକାରେ ଗୋଟିଏ କୁଇଟା ମେଞ୍ଚଡ଼ା କବିଙ୍କୁ ନ ରଖିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି ବୋଲି ଅରେ ଫାଟିଯିବ । ତାଣ୍ଡରେ ଘାଟରେ ସବୁଠେଇଁ ଗର୍ଜନ କରିବେ "କହୋ ଆମେ କଅଣ କବି ନୋହୁଁ ? ତୁମ ଦଳଦ ପୁରୁଷରେ କିଏ କବି ବାଛୁଥିଲା ?" ଆଜି ବା ତାଲିକାରେ ଟିକିଏ ଅଦଳବଦଳ ହୋଇଗଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦାଣ୍ଡ ଫୌଜଦାରୀ ଆରମ୍ଭ ହେବ ।"

ଜଣେ ପଗ୍ଭରିଲା "ଆରେ ଦାଣ୍ଡ ଫୌଜଦାରୀ କ'ଣ ?"

ପୂର୍ବ ଜଣକ କହିଲେ—'ଆରେ ଦାଣ୍ଡରେ ସାଣ୍ଢବାଲ୍ଲମାନେ ଯେପରି ନିଜ ନିଜ ମେଣ୍ଢାଙ୍କୁ ଭଲ କରି ମାଡ଼ପିଟ୍ ଲଗାନ୍ତି ସେମିତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସର୍ବଦା ନଅର ପସର ହେଉଥିବା କେତେକ ମେଞ୍ଚିଆ ଟୋକା ଢଲ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଫଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିମାନଙ୍କ ଦୋଷ ଗୁଣ ପଦାରେ ଉଖୁରା ହୁଏ । ସେ କଥା ଛାଡ଼ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିଙ୍କର ତାଲିକା ନକରି, ଅଗାମୀ କବିମାନଙ୍କର ତାଲିକା କରି ହେଉ ସେଥିପାଇଁ ଅଗ ବନ୍ଦବସ୍ତ ହୋଇଯାଉ ।"

ଜଣେ ପାକୁଆ ଥଟ୍ଟାଳ ହସ ଦେଇ କହିଲା, "ଆରେ କାଶୀମେ ଯେତନା କଙ୍କର, ସବ୍ ହୋତା ହେଁ ଶଙ୍କର' ଆଗାମୀ କବି ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭଲା ହୁଏ ନା ନାହିଁ କହିଲ ? ବାଛିବ କାହାକୁ ?

ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, କବିର ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ଦେଖି ବାଛିବା ନାଁ—"

ପାକୁଆ କହି ଚାଲିଲା "ଆଚ୍ଛା କବିର ଲକ୍ଷଣ କଣ ମୁଁ କହୁଛି ଶୁଣ । ଏହି ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ ବାଛିଲ ଭଲ ଦେଖି । ଦେଖିତ. ଗୀତା ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ୯ମ ଶ୍ଳୋକରେ ଲେଖାଅଛି, କବି ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବଜ୍ଞ । ଈଶୋପନିଷଦ ୮ମ ସୂକ୍ତରେ ଲେଖାଅଛି—କବି ହେଉଛନ୍ତି କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ । କଠୋପନିଷଦ ୩ୟ ବଲ୍ଲୀରେ ଲେଖାଅଛି, କବି ହେଉଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ । ଅମରକୋଷ ଓ ପାଣିନୀ ମତରେ, ଅନ୍ତରର ଭାବକୁ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ ସେ ହେଉଛି କବି । ଏଥରକ ବାଛ ।"

ସମସ୍ତେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହୋଇ ଉଠିଲେ—"ଏତ ବଡ଼ ଗହନ କଥା, ବହୁତ ସମୟ ଲାଗିବ !

ମାସକ ପରେ ସଭା ବସିବାର ଠିକ୍ ହେଲା । ଯା ଭିତରେ ସଭ୍ୟମାନେ ପୁଲିସ ଫଣ୍ଡ ଧରି ଦାଗୀ ଖୋଜିଲା ପରି ଭୂତ ଖୋଜିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପିବେ ।   ×   ×

ମାସକପରେ ପୁଣି ସଭା ବସିଲା । ପାକୁଆ ଜଣକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "କହେ, କେତେ ଭୂତ ଖାଲେଇରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲେ ?" ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ନିରାଶାର ଚିହ୍ନ । ଜଣେ କହିଲା "କମ୍ବଳଯାକ ବାଳ, ବାଛିବ କାହାକୁ ?'

ଆଉ ଜଣେ କହିଲା—''ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଲକ୍ଷଣ ମିଳିବା କଥା କଷ୍ଟ ।"

"ଆଉ ଜଣେ କହିଲା ''ତାହେଲେ ଆଗାମୀ ଭୂତ କଅଣ ବିଲକୁଲ ନାହାନ୍ତି ?

ନିଶ ଗଜୁରି ଆସୁଥିବା ଜଣେ ଟୋକା ଗର୍ଜି ଉଠିଲା—''ଭୂତ ଅଛନ୍ତି, ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି । ନାହାନ୍ତି କେବଳ ଚିହ୍ନିଲା ବାଲା । କେଉଁ ବଛ ଅମଳରେ ଏ ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିଲା । ସେ କାଳ ଆଉ ନାହିଁ । ଏ ହେଉଛି ନୂଆ ଯୁଗ, ଏଥିପାଇଁ ନୂଆ ଲକ୍ଷଣ ନୂଆ ହୋଇ ଗଢ଼ାହେବ । ପୁରୁଣାକୁ ଗୋଳିମାର ।"

ପାକୁଆ ଜଣକ ଘାଣ୍ଟିହେଇ ଯାଇଁ କହିଲେ 'ହେଉ, ହେଉ ତାହାହିଁ ହେଉ । ଆଗ ନୂଆ ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ତିଆରି କରାଯାଉ ତା ପରେ ସେ ହିସାବରେ ଆଗାମୀ ଭୂତମାନଙ୍କୁ ବାଛି ହେବେ । ଜଣେ ପଚାରିଲା 'ଲକ୍ଷଣ ସବୁ କେମିତି ବାଛିବା ?'

ଟୋକାଟି କହିଲା, ''ଏଇଟା କିଛି କଷ୍ଟକର କଥା ନୁହେଁ । ଡାକ୍ତରମାନେ ବହୁ ରୋଗୀ ଦେଖି ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ବହିରେ ଟିପି ଅଛନ୍ତି । ଆମେ ସେମିତି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ବହୁଲୋକ ଭୂତ ଭୂତ ବୋଲି କହୁଅଛନ୍ତି ବା ଯେଉଁମାନଙ୍କର

ନାମ ପଦ ପଢ଼ିକାରେ ବେଶି ବାହାରୁଅଛୁ ସେମାନଙ୍କ ଖାତାରେ ବସାଇଥା କରି ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଖି ଗୋଟାଏ ମୋଟା-ମୋଟି ଲକ୍ଷଣ ତାଲିକା ତିଆରି କରିଦେବା ।"

ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ କହି ଉଠିଲେ—"ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଯଥାର୍ଥ କହୁଛ । ଆଗାମୀ କବିମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳାମିଶା କରି ଲକ୍ଷଣ ଠଉରେଇବାକୁ ୩ ମାସ ସମୟ ଦିଆଗଲା । ଅଲଗା ଅଲଗା ତାଲିକା କରି ତହିଁରୁ ମୋଟାମୋଟି ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ବାଛି ନେବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ଲକ୍ଷଣ ସଂଗ୍ରହରେ ସମସ୍ତେ ବାହାରିଗଲେ ।

ତିନି ମାସ ପରେ ପୁଣି ସଭା ବସିଲା । ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଚିହ୍ନ । କବିମାନଙ୍କ ହାତରୁ ତାଲିକା ନିଆଯାଇ ମିଳାଗଲା ତାଲିକାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ସମାନ । ମୋଟାମୋଟି ଲକ୍ଷଣ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା । ଜଣେ ଲେଖୁଥାଏ, ଆଉ କେତେ ଜଣ ଡାକୁଥାନ୍ତି—"ଲେଖ, ଏକରେ ଚୌର୍ଯ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକାର ।"

ପାକୁଆ ପଚାରିଲା 'ଏଁ—ସେ କିପରି ?"

ଜଣେ କହିଲା—"ଆରେ ବାବୁ ଏମାନେ ପଢ଼ିଲେ ଚୋରି ନ କଲେ କବିତା ଲେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ କବିତା ଦେଖିବ ଇଂରାଜୀ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦି ପ୍ରଭୃତି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରୁ ଚୋରି । କେତେକ ଚୋର ଅଛନ୍ତି, ଯେପରି ପର କଂସା ଥାଳକୁ କୁନ୍ଦି ନୂଆ ଚକଚକ କରି ଦେଇ ବଜାରରେ ବିକି ଦିଅନ୍ତି, ଏ କବିମାନେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନ୍ୟର କବିତାକୁ ଟିକିଏ ଓଲଟପାଲଟ କରିଦେଇ ନିଜ ନାଁରେ ସାହିତ୍ୟ ବଜାରରେ ବିକି ଦିଅନ୍ତି । ଏ ଲକ୍ଷଣଟା ସବୁଠାରୁ ବେଶି ।"

ପୁଣି ଡକାହେଲା—"ଲେଖ ଦୁଇରେ—ସମ୍ବାଦକଗତପ୍ରାଣ ।"

ପାକୁଆ କହିଲା—"ହଁ ହୁଁ ଭଲଭାବରେ ବୁଝା ପଡ଼ୁନି ?"

ଜଣେ କହିଲା "ଏମାନଙ୍କର କେବଳ କାମ ହେଉଛି ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ଖୋସାମଦ କରିବା । ଏ ଦିଗରେ କେତେ ଯେ ଶ୍ରମ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ ତା କଳ୍ପନା କରି ହେବ ନାହିଁ । ଖୋସାମଦ ନ କଲେ ଯେ କେହି ତାଙ୍କ କବିତାକୁ ଦେଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସମ୍ପାଦକମାନେ ଯେତେବେଳେ ତ ମଣିଷ । ତୈଳାକ୍ତ ହସ୍ତରେ କବିତା ଶିରୁ ଶିରୁ ଖସିଯାଏ ।"

ପୁଣି ଜଣେ ହେଲା—"ଭୁକ୍ତାସ୍ତରେ କବି ସହବାସ ।"

ପାକୁଆ କହିଲା—"ଧେତ୍"

ଜଣେ କହିଲା "ଧେତ୍ କଅଣ ? ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ ଦେଖିବ ଚସ୍ବର ସେମାନେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବି ପାଖରେ ବସିଥିବେ । ସ୍ବେରଙ୍କ ପାଖରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବି ସ୍ବେର ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ସେହିପରି କବିଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଲେ ଉଠିଲେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଲେ ଲୋକମାନେ ଅତି ସହଜରେ କବି ବୋଲି ଜାଣିଯିବେ ।"

ଓକାସ୍ତଲା—'ସ୍ବରରେ ବିରହବେଦନା ଯୁକ୍ତ ।'

ପାକୁଆ କହିଲା—"ସତେ ?" ତାକୁ ବାଧା କହିଲା—"ଆଉ ପଚାରିବାକୁ ଅଛି ନା । ଅଧିକାଂଶ କବିତାରେ, ସବୁ ଅଧରେ ଭୂଅ ଡାକଲା ପରି 'ପ୍ରିୟା, ପ୍ରିୟା, ସଖି, ସଖି, ପ୍ରେମ, ପ୍ରେମ, ବେଦନା, ଚୁମା' ଲୁହାଡ଼ । କବିମାନେ ଏକାବେଳକେ ଅସାମ୍ଭ୍ରମ ।"

"ପାଞ୍ଚରେ ଗର୍ବମସୃତା । ଏ କବିମାନଙ୍କ କବିତା ଏମିତି ଯେ ସେମାନେ ନିଜେ ନ କହିଲେ ତାକୁ ପଦ୍ୟ ବୋଲି କେହି କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଉଇ ଧରଣର କବିତା ଲେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଏମାନଙ୍କର ସାଧାତୀତ । ଅଥଚ କୌଣସି

ପ୍ରକାରରେ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ସଭାରେ ଶଙ୍କାସୁମାନ ଅଧୋବାସ୍ତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିପାରି ଏମାନେ ଅପ୍ରାକୃତିକ କବିତା ଲେଖି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତି ।"

"ଛଅରେ ପୁଞ୍ଜିପତି-ତାଡ଼ନ, ବହୁତ କବିତାରେ ଏ ମନୋଭାବ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଜୁଆଚୋର, ଧୂର୍ତ୍ତ, ରକ୍ତ-ପିପାସୁ, ସଇତାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ପୁଞ୍ଜିପତି ଶୋଧା ଗଧ କରି ଯାଇଥାଏ । ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣର ଏ' ବି ଗୋଟିଏ ସହଜ ପନ୍ଥା ! ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲେ କିଏ ବା ନ ଅଟେ ।

"ସାତରେ ଦୁର୍ବୋଧତା । ଏମାନଙ୍କର କବିତାକୁ ବୁଝିବା ମୁସ୍କିଲ । କବିତାରେ ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ଯାଇଁ ଏମାନେ ଏହିପରି ଲେଖନ୍ତି । ଅଜିକାଲି ଦର୍ଶନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—ଯାହାକୁ କେହି ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ନ ବୁଝିପାରି ବକୁଆ ହୋଇ କେବଳ ଚାହିଁ ରହନ୍ତି । ଅର୍ଥ ବୁଝିଲେ ସିନା ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିବ ? ନ ବୁଝିବାରୁ ବାଲ୍ ବାଲ୍ କରି କେବଳ ଚାହିଁବା ବା ଦର୍ଶନ ହିଁ ସାର ହୁଏ । ଏହି ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଏମାନେ ଏପରି କବିତା ଲେଖନ୍ତି, ପାଠକମାନେ ବି ବୁଝି ନ ପାରି ଏଥିରେ ଗଭୀର ଦର୍ଶନ ଅଛି ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତି ।"

"ଅଠରେ 'ଅପଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀ ।' କାଳୀଘାଟର ଭକ୍ତ ଗୋଠ ପରି ଏମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଅଭିନବ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଥାଏ । ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ହେତୁ ଜହ୍ନଟା ଏମାନଙ୍କୁ ଟିଣ ପରି, ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଅଫିମ ଗୁଳି ଓ ତାରାଟା ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ବଲ୍‌ବ ପରି ଦିଶେ । ଏ ସବୁ ଭଲ ବଡ଼ ଲକ୍ଷଣ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି— ସବାଦୀ, ପଞ୍ଜାବୀ, ସିଗାରେଟ୍, ଝାମ୍ପର ବାଳ, କୋଟରଗତ ଚକ୍ଷୁ,

କଲେଜ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅନୁଧାବନ ଓ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବିତା ରଚନା ଇତ୍ୟାଦି—"

ଲକ୍ଷଣ ତାଲିକା ତିଆର କାମ ସରିଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ତୃପ୍ତିର ଚିହ୍ନ—

ପାଞ୍ଚୁଆ ଜଣକ କହିଲା—"ଏଥରକ ଅଗାମୀ କବିଙ୍କୁ ସୁବିଧାରେ ବାଛି ହେବ ।"

●

ଶାରଳା ସାହିତ୍ୟର ସମାଲୋଚନା

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଲୋଚନା ସାହିତ୍ୟର କ୍ରମେ ଆଦର ବଢ଼ିବାରୁ ଥୋକେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ି ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ମହାଭାରତ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସମାଲୋଚନା ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । କାରଣ ଜଣେ କହିଲେ—'ହେଃ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମାଲୋଚନା କଲେ ଏପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମନା ହୋଇ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଷୟରେ ଲେଖିବା କାହିଁକି ? ଉଦାରମନା ହୋଇ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ କିଛି ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଦରକାର' ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ, 'ଦାସେ ସମାଲୋଚନାଟାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି ସେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଇଂରେଜୀ କବିର ନା ନାହିଁ ।' ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ, 'ଇଂରେଜୀରେ ଗଣ୍ଡାଏ, ଛଅଟା ଦାୟିକା ନଥିଲେ ତାହା ଆଦୃତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।' ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ, 'ହଁ ଠିକ୍ କଥା, ଇଂରେଜୀରେ

ସମାଲୋଚନା କିପରି ହୁଏ ତାହା ଶିଖିଲରୁ ସିନା ଓଡ଼ିଆ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ବାହାରିବ । ଇଂରାଜୀ ଯେ ଆମେ ଜାଣିଛୁ ଏକଥା ଜଣାଇ ନ ଦେଲେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଖାତିର ହେବ କିପରି ?' ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ, 'ଆଜିକାଲି ସବୁଠାରେ ରାଜନୀତି ଚାଲିଛି ଓ ହାଟ୍ ବଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ରାଜନୀତି ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ରାଜନୀତି ନାହିଁ ତାହା ଅଲଣା ତିଅଣ ପରି ।'

ତଥା ହେଲା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଠ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ ସମାଲୋଚନା ଲେଖିବେ; କାରଣ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଜସ୍ର ଦାମିକା ପୁସ୍ତକ ଅଛି । ଦାମିକା ପୁସ୍ତକ ମାନଙ୍କରେ ତ ସରସ୍ୱତୀ ସହଜରେ ବନ୍ଦୀ; ତେଣୁ ଚନ୍ଦେ ସେ ବହି ଗଦାକ ଚକଟି କରି ଯାହା କାଢ଼ି ଦେବେ ତାହା ସୋଜା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ନିସୃତ ହେଲାପରି ଜଣା ଯିବ ଏବଂ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଏକା ଛପାଇ ପାରିବେ । ଏଇ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଚନ୍ଦଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉପରୋକ୍ତ ମତାବଲମ୍ବୀ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ମୁତୟନ ରହିଲେ ।

ଜଣେ ଲୋକ ଲେଖୁଥାଏ ଓ ଚନ୍ଦେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଦାସଙ୍କର ବହି ଦେଖି ଡାକିବାରେ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି :—

'ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍କଳ, ବଙ୍ଗ, ମଗଧ କିମ୍ବା ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର କୌଣସି ଭାଷାରେ ଏତେ ବଡ଼ ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଲେଖା ହୋଇ ନାହିଁ । ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଦରଣୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।'

ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ କହିଲା, "ଏଇଟା ଯୋଖିଦିଅ— ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଂରେଜୀ କବି କିଟ୍ସ୍ କେବଳ ଏପରି ବିରାଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି

ଥିଲେ । ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଏପରି ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଲେ ।’

ତାହା ଶୋଭା ହେଲା । ପୁଣି ବୃଦ୍ଧେ ହାକିଲେ—‘ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ବିଷୟଜ୍ଞାନ, କଳ୍ପନା ବିଳାସ ଓ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ରଚନା ଶୈଳୀ ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଅମର କରି ରଖିଛି ।’ ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—‘ଯୋଗ ଯୋଗ—ଏପରି ଭାଷାଭଙ୍ଗୀ ଓ କଳ୍ପନା ବିଳାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଂରେଜୀ କବି ଭଲଟାୟାର ଓ ରୁଟେଷାଙ୍କ କବିତାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଶାରଳା ଦାସ ଭଲ ଭଲ କରି ପଢ଼ିଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।’ ତାପରେ ବୃଦ୍ଧେ ପୁଣି ହାକିଲେ ‘ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ବହୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର କବି ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଭିନ୍ନ ଆଖ୍ୟାୟିକା ମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରି କାବ୍ୟ ଓ କବିତା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ।’

ମଝିରୁ ଜଣେ ଲୋକ ବାଧାଦେଇ କହି ଉଠିଲା—‘ଏହେଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଦୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ବଦଳାଇ ଲେଖା ନ ହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଦାସଙ୍କ ବହିର ନକଲ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ି ଯିବ ।’

ସେହି ଅନୁସାରେ ବୃଦ୍ଧେ ହାକିଲେ—‘ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ଲିଖିତ ସୁଭଦ୍ରା ହେରି, ରୁକ୍ମିଣୀ ହେରି ପ୍ରଭୃତି ‘ହେରି’ ଗଳ୍ପିକା ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ‘ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା’ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ‘ଶଶୀ ସେଣା’ ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ଗଳ୍ପିକା ମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣରେ ଲିଖିତ ।’

ଅଉ ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଯୋଗି ଦେଲେ “କେବଳ ସ୍ବଦେଶୀ ତାହାଙ୍କ ସୋଭିଏଟ କବି ଟେନିସନ ହୋମର, ଡସର, ଇଂରେଜୀ କବି ଦାନ୍ତେ, ଗେଁଟେ, ଫରାସୀ କବି ମିଲଟନ୍,

ଓ୍ୟାଡ଼ସର୍ୱର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି କବିମାନେ ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ଦ୍ୱାରା ବହୁ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କର ଇଆଗୋ ଚରିତ୍ର ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ଶକୁନି ଚରିତ୍ରରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ପର୍ବଟି ପଢ଼ି ଟେନିସନ୍ ତାଙ୍କର ୟୁଲି-ସେସ୍ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।'

ଗୃନ୍ଦେ ପୁଣି ହାଙ୍କିଲେ—'ସ୍ୱୟଂ ଶାରଳା ଦାସ ସ୍କନ୍ଦ ଭାଗବତ ଓ ହରିବଂଶ ପ୍ରଭୃତି ପୁରାଣମାନଙ୍କର କେତେକ ଆଖ୍ୟାନ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଶକୁନ୍ତଳା କଥା, ଜଟାବିବାଦ, ନଳକଥା ଭାଗବତରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।'

ସାହାସ୍ୟଭାସ୍ୱ ଯୋଖିଲେ—ବାଇରନଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ରସପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତା ଓ ମିଲ୍‌ଟନଙ୍କ ହାସ୍ୟରସ ପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତା ଓ ଓ୍ୟାଡ଼ସର୍ୱାର୍ଥଙ୍କ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତାରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଶାରଳା ଦାସ ବହୁ ବିଷୟ ଲେଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମପର୍ବରେ ଲେଖା ଅଛି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମହିମାର ଆଦିଅନ୍ତ ନ ପାଇ ଅର୍ଜୁନ କହୁ ଉଠିଲେ 'ହେ ଭଗବାନ ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ ବୋଲି ଡାକିବି ତାହା ମୁଁ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁ ନାହିଁ ।' ଏହା ଭଲଟାୟାରଙ୍କ ରଚିତ କବିତା "ସାଲ୍ ଅଇ କଲ୍ ଦ ଏ ବାର୍ଡ ଅର୍ ବଟ୍ ଏ ଓ୍ୱାଣ୍ଡରିଙ୍ଗ୍ ଭଏସ୍" ର ଆକ୍ଷରିକ ଅନୁବାଦ କହିଲେ ଚଳେ ।'

ଅଲକ୍ଷଣେ ସାହାସ୍ୟଭାସ୍ୱ କହିଲେ 'ଆରେ ବାଇବଲ ବାଦ ଓ ଦର୍ଶନ ବିଷୟ ଛାଡ଼ି ଦିଅ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ର ଦରକାର । ତେଣୁ ଯୋଗ—ବିଶ୍ୱ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସୋସିଆଲିଜମ୍, କମ୍ୟୁନିଜମ୍, ଫାସିଜମ୍, ନ୍ୟୁଡ଼ିଜମ୍, ବାରବାରିଜମ୍, ମେସମେରିଜମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ସାର୍ବଜନୀନ ବାଦ" ଏହି ମହାଭାରତରୁ ହିଁ ଜନ୍ମ । ପ୍ରମୁଖଙ୍କର

ବିବର୍ତ୍ତନ ବାଦ ଓ ଡାରଉଇନ୍‌ଙ୍କ ଯୌନବାଦର ଜନକ ଏହି ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ।’

ଆଉଜଣେ ସାହିତ୍ୟକାର ଲେଖିଲେ—‘ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ରଚନା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଏଲିଅଟ୍, ଲରେନ୍ସ, ମିଲ୍ଟନ୍, ଅଡ୍‌ଭବର୍, ବାଇରନ୍, ଓଡେନ୍ ଓ ଏଲିଅଟ ପରି କମନୀୟଭାବରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ’

ଆଉଜଣେ ସାହିତ୍ୟକାର କହିଲେ, ‘ଆରେ ବୁଝିନାହିଁ ସେ ଗୁଞ୍ଜରଲେ ଯୋଖ ଯୋଖ—‘ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଓ ତାର ଦଲାଲମାନଙ୍କର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହସ୍ତ ଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଶାରଳାଦାସ ଏକରକମ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କର ହାତବାରିସି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । କେବେ କେବେ ଶାରଳାଦାସ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଫାନ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣିତ କୃଷ୍ଣ ଜଣେ ପକ୍କା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ । ଷଡଯନ୍ତ୍ର, ଧର୍ମଘଟ, ଧ୍ୱଂସଲୀଳା, ନିର୍ମମ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର ଭିଆଇବାରେ ସେ ଧୁରନ୍ଧର । ଶୋଷିତ ସର୍ବହରା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରତି ଶାରଳାଦାସଙ୍କର ଯେ ସହାନୁଭୂତି ନ ଥିଲା, ତାହାନୁହେଁ ।

ଆଉଜଣେ ସାହିତ୍ୟକାର ଏହି ସମୟରେ ଗାଳିଦେଇ କହିଲେ—‘ବାସ୍ ବାସ୍ ଏଇଠାରେ ବନ୍ଦ ହେଉ । ଆବ୍ରପ୍ଟ୍ ଏଣ୍ଡିଙ୍ଗର ଚମତ୍କାରିତାରେ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହାସ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠିବ ।’

ସମାଲୋଚନାଟି ପୁଣି ଅନ୍ୟଥରେ ପଢ଼ାଗଲା । ସ୍ୱୟଂ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ—‘ଆମର ସମାଲୋଚନାଟି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏହା ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ସାହିତ୍ୟକାରୀ କ୍ଷୀଣ ସ୍ଲୋଗାନ ଦେଇପାର କହି ଉଠିଲେ “ନିଶ୍ଚୟ ! ନିଶ୍ଚୟ” !!

ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଚାବିକାଠି

ଜବରଦସ୍ତ ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମମତ ବିଷୟରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସେଦିନ ଅବାକ୍ ନ ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେଇଦିନ କବି ଜିଙ୍ଗା ଦାଶଙ୍କର ଦିନ ଦୁଇଟାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଖବରକାଗଜରେ ପୁରା ସ୍ତମ୍ଭ-ସ୍ତମ୍ଭବ୍ୟାପୀ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଲେଖକ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀ ବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନର ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁ କବି ବା ଲେଖକ ମଲେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥିବା ପ୍ରବନ୍ଧ ତଳେ ବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନାମ ସେ ପ୍ରାୟ ବରାବର ପଢ଼ିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁଥିରେ ଲେଖିବାପାଇଁ ଅଳ୍ପ କିଛିତ ସମୟ ପାଇଥିବାର ସୂଚନା ଥାଏ । ଦୁର୍ ଷ୍ଟୋଖଡ୍ ମାର୍ ଲେଖକ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ଜଣେ କବିର ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନର ଏକ କୁହା ଧାରଣା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜିଙ୍ଗା

ଭରି ବେଳକୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧ ଏକଦମ୍ ହାଲୁଆ । ସମସ୍ତ ହାଲ୍ ଫୁଲ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ—ଦୁଇଠାରେ ମଲେ ତ ପାଞ୍ଚଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଖବରକାଗଜରେ । ଚାରି ସ୍ତମ୍ଭବ୍ୟାପୀ ଏହି ବିରାଟ ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ଲେଖିବାକୁ ତ କେବଳ ଚାରିଘଣ୍ଟାରୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗିଯିବ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଅକ୍ଷର ଗଣ୍ଡା, ସଂଶୋଧନ, ସଟେଇ ଓ ଛାପେଇ ରହିଛି । ଖୁବ୍ ବଢ଼ିଆ ଗଣ୍ଡାଳି ହେଲେବି ଚାରିସ୍ତମ୍ଭ ଅକ୍ଷର ଗଣିବାକୁ ଦିନେ ବା ଅଠଘଣ୍ଟାରୁ କମ୍ ସମୟ ଲାଗିବନି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧ ନଣି ଭାବିଲା, ହୋଇ ପାରିବ ନା ତ ହେଲା କେମିତି ? ହୁଏତ ତା କଳ୍ପନାଟା ବହୁତ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଆଜି କାଲିର ଏ ଭୀଷଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହୁଁ ବଡ଼ା, ତାହୁଁ ବଡ଼ା ରଥୀମାନେ ତାହାର ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଲିଙ୍ଗା ଭରି ବେଳକୁ କିଛି ଥଳକୂଳ ନ ପାଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧ ଶେଷରେ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲା—ଲେଖକ ହେବୁ ଗୋଟାଏ ଦେବତା, ଖବର କାଗଜ ସମ୍ପାଦକ ଗୋଟାଏ ଦେବତା, ଅକ୍ଷର ଗଣ୍ଡାଳି, ସଂଶୋଧକ ଓ ସ୍ତମ୍ଭସଜାଳି ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦେବତା । ଦେବତା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତାହାର ଏପରି ଦୟାମତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମଣିଷ କେବଳ ସେ ଜାଣେ, ଯାହାର କଳ୍ପନା ବି ବହୁତ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଉଛି ।

ସେ ନିଜେ ବି ଜଣେ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖକ । ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବହୁବାର କରି ସେ ବହୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଛି, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଖବର କାଗଜରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନି । ତାର ସ୍ଥାନକୁ ସର୍ବଦା ବନୁମିଶ୍ରର ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଗରୁ ଦଖଲ କରି ସାରିଥାଏ । କର୍ଣ୍ଣର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ପରି ବନୁ ମିଶ୍ର ତାର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବଡ଼ା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ । ଏଯାବତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧ ବନୁକୁ ମନେ ମନେ ହିଂସା କରି ଆସିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଲିଙ୍ଗା ଭରି ବେଳକୁ ସେ ଏକାବେଳକେ ଅଶ୍ରୁଳ ପଡ଼ିଲା । ବନୁର

କଳ୍ପନାତୀତ ପ୍ରତିଭା ଆଗରେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ଥଏଁ ଥଏଁ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଗରେ ଅର୍ଜୁନ ସ୍ତୁତି କଲାପରି ସେ ମନେ ମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, ହେ ମହାତ୍ମା ତୋଠାରେ ଶରଣ ପଶିଲି ମୋତେ କରୁଣା ଦିଅ । ଅଜିଠାରୁ ତୁମ୍ଭର ଦାସ ହେଲି ତୁମ୍ଭ ଶକ୍ତିରୁ କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର ମୋତେ ଦିଅ ।

ମନର ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା କ୍ରମେ କ୍ରିୟାରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୋବରା ଧୀରେ ଧୀରେ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ମେଣ୍ଟାବାଲା ଜଡ଼ାତେଳି ହୋଇଗଲା । ଚା, ଜଳଖିଆ, ସିଗାରେଟ୍‌ରେ ବନ୍ଧୁକୁ ରସ ଭସେଇ ଦେଲା । ଥିଏଟର ସିନେମା ଦେଖାଇ ତା ମନ ରସେଇ ଦେଲା, ସୀମା ଛାଡ଼ି ପ୍ରଶଂସାର ହୃଦକୁ ଲସେଇ ଦେଲା ।

ଗୋବରାର ଏ ସବୁ କାମକୁ ବନ୍ଧୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଭା ପୂଜା ବୋଲି ଭାବିଥିଲା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଗୋବରାର ପୁସ୍ତ ବନ୍ଧୁ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା । ସେଇଁ ଦିନ ଦୁହାତ ନେହୁରା ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖାର ସ୍ତବକାଟିକା ମାଗିଲା, ସେଦିନ ବନ୍ଧୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ରଞ୍ଜନରଶ୍ମି ପରଦାରେ ଭିତରର ହାଡ଼ ପଦାକୁ ଦେଖାଗଲା ପରି ଗୋବରାର ମନ କଥାଟା ତାକୁ ପରିଷ୍କାର ଦେଖାଗଲା । ମନ ଭିତରେ ମୁର୍ଚ୍ଛି ହସା ଦେଇ କହିଲା—"ହଁ। ବାବୁଧନ, ଏଇଥିଲାଗି ଏତେ ପଟାପଟି ଏତେ ଲୁଚାଲୁଚି ମନେ ମନେ ମୁଁ ଖାଉଥା । ସାତଜନ୍ମ ଗଲେ ବି ବନ୍ଧୁଠାରୁ ସ୍ତବ ନ ପାଉ ।"

ସେଦିନଠାରୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବନ୍ଧୁ ଖୁବ୍ ସତର୍କ ରହିଲା । ନାନା ଉପାୟରେ ବାଟେଇ ବୁଝେଇ ଗୋବରା ତାକୁ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣେ, କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ପାଖାପାଖି

ହୋଇଗଲେ ବନ୍ଧୁ ରଞ୍ଜନ୍ କୁ ଦେଇ କଥାଟା ବାଆଁରେଇ ଦିଏ । ବାରମ୍ବାର ଏପରି ହତାଶ ହେବାରୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଦିନେ ସାଫ୍ ସାଫ୍ ପଚାରିଲା—"ନ କହିବାର ନାହିଁ କହିଦେବ, ଏତେ କଣ୍ଡାକଣ୍ଡି କାହିଁକି ? ପରିଷ୍କାର କହିଦିଅ, ମୁଁ ପଛେ ତୁମ ପାଖକୁ ଆଉ ନ ଆସିବି ।" ସାମାନ୍ୟ ପଦେ କଥାରେ ଏତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଖି ଗଣ୍ଡୁଷ ପାଣିରେ ମରିଯିବା ଭଳି ବନ୍ଧୁ ଟିକିଏ ନରମ ଗଳାରେ ଓ ହସି ହସି କହିଲା—"କଅଣ ସୁନ୍ଦର ଏ କହୁଛ ମ, ଏସବୁ ତ ଖାଲି ଅଭ୍ୟାସର କଥା । ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଜିନିଷଟା ଅସାଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । କିଛିଦିନ ଧରି ଅଭ୍ୟାସ କରି ଲେଖିଲେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଚଟାପଟ ଲେଖି ପାରିବ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇଯାଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପଚାରିଲା, "ଅଚ୍ଛା ଲଙ୍କା ଉପର ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟା ଲେଖିଲ ତାହା କଅଣ ଅଭ୍ୟାସ ଫଳରେ ହେଲା ?"

"ହଁ କେବଳ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ—"

"ଲଙ୍କା ଉପର ମୃତ୍ୟୁଟାରୁ ଛପାଇ ସମସ୍ତ ମାତ୍ର ତିନିଘଣ୍ଟା । ଏହାର ଭିତରେ ଲେଖେଇ, ଅକ୍ଷର ଗଣ୍ଠେଇ, ସଜେଇ, ଛାପେଇ କହିଲ କେମିତି, ଯେତେବେଳେ ବସିଲ ଲେଖିଲେ ବି ୩୪ ଘଣ୍ଟାରୁ ତ କମ୍ ଲାଗିବ ନି ।"

'ବିଶ୍ୱାସ କଲେ କର ନ କଲେ ନାହିଁ, ମୁଁ ମାତ୍ର ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କି ଘଣ୍ଟାଏ ଭିତରେ ଲେଖି ଦେଇଥିଲି ।"

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଦେଖିଲା ଆଉ ବେଶି ନେଇଟେଇ ହୋଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଅନ୍ୟ ରାସ୍ତା ଖୋଜି ବସିଲା ଓ ସୁଯୋଗକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା । ଦୈବଯୋଗ ଏମିତି ଯେ ଦିନେ ଦି' ପହରେ କବି ଚଣ୍ଡୀ ଦାସଙ୍କର କାଳ ହୋଇଗଲା । ଆଉ ଖବରଟା

ପହଞ୍ଚିଲା ଗୋବରା ପାଖରେ । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧାଇଁଲା ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ । ମନେ ମନେ ସେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଥାଏ । ଏତେଦିନେ ସୁଯୋଗ ମିଳିଛି, ଅଡ଼ୁଆ ସୁତାର ମୁହଁଟା ଆଜି ଜସ୍ତେ ମିଳିବ । ବନ୍ଧୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖେତ ସେ ବସି ଖୁରରେ ନିଜ ଦାଢ଼ି ଖୁଅଁରୁଛି । ନିଜ ଦାଢ଼ି ଫାଳେ ସବଳୁ କି ନାହିଁ, ଗୋବରା କହିଦେଲା—"ଶୁଣିନାହିଁ; ଚଣ୍ଡୀଦାସେ ଆଜି ମରିଗଲେ ।" ବନ୍ଧୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧନାସ୍ତିର ଦେଶକଥା ଭୁଲିଯାଇ ଖୁରଟା ବନ୍ଦ କରି ଥୋଇଦେଲା ଓ ପଚାରିଲା—"କେତେବେଳେ ?"

—"ଏଇ ଅଧଘଣ୍ଟା ହେଲା, ମୁଁ ତ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଏଠାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲି; ଏବେ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କର, ଆଉ ଡେରି କାହିଁକି ?"

ବନ୍ଧୁ ସେତେବେଳକୁ ଏକାବେଳକେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲଣି । ସମୟ ଖୁବ୍ କମ୍ । ତାର ଭିତରେ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଖବରକାଗଜକୁ ପଠାଇବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଗୋବରା ଆଗରେ ତ ସେ ହାଣ୍ଡି ମେଲିକରି ପାରିବନାହିଁ । ଏଣେ ଗୋବରା ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା । ଠିକ୍ ଲଗାଇବା ମଲାଦିନ ପରି ଆଜି ଗୋଟିଏ ଦିନ ଆସିଛି । ଆଜି ବନ୍ଧୁର ପ୍ରତିଭାକୁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବ । ନାନା ଉପାୟରେ ବନ୍ଧୁ ଗୋବରାର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଅବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ଇସାରା ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଅଟଳ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବନ୍ଧୁ ମୁହଁ ଖୋଲିଲା "ହଉ ତୁମେ ତେବେ ଯାଅ"—

"ମୁଁ ତୁମର କି ଅସୁବିଧା କରୁଛି କି ?"

"ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଟିକିଏ ନିରୋଳାରେ ଲେଖିବି ।"

ମୁଁ ତୁନି ହୋଇ ବସୁଛି ତୁମେ ଲେଖ ।"

ବଗଲଭିତିଅ ମୁହାଁଭର ବନ୍ଦୁ ଆଲମାରିରୁ ୨।୩ଟା ମୋଟାବସ୍ତାନି କାଢ଼ି ଆଣିଲା । ବସ୍ତାଣି ଖୋଲି ତରତରରେ କାଗଜ ଗୁଡ଼ାକ ଲେଉଟାଇ ଗଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଟିକିଏ ଉଁକି ମାରିଲାରୁ ବସ୍ତାନିଟା ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ବନ୍ଦୁ କହିଲା "ସେଗୁଡ଼ାକ ଘରୋଇ ଜିନିଷ ତୁମର ଦେଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।" ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଟିକିଏ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବସିଗଲା ସତ କିନ୍ତୁ ମନଟା ଖାଲି ଚୋରେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେଲା । ସେ ଭାବିଲା— ଲେଖାଲେଖିର ମସଲା ନିଶ୍ଚେ ଏହି ବସ୍ତାଣି ଭିତରେ ଅଛି । ଏହିଥିରୁ ଦେଖି ବୋଧହୁଏ ବନ୍ଦୁ ଲେଖି ପକାଏ ।

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କାଚ ଗିଲାସ ପଡ଼ି ଚୁନା ହୋଇଯିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । 'ଗଲା ସବୁ' ବୋଲି କହି ବନ୍ଦୁ ବସ୍ତାଣିକୁ ଛାଡ଼ି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ଏହାରି ଭିତରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବସ୍ତାନିରୁ ପୂରେଇ କାଗଜ ଟାଣିନେଇ ଜାମିକ ତଳେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲା । କାଚ ଟୁକୁରାତକ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ବନ୍ଦୁ ଶିଘ୍ର ଫେରିଆସିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ତା ମୁହଁରୁ ପରିଷ୍କାର ଜାଣିପାରୁଥାଏ ଯେ ତାକୁ ସେଠାରୁ ତଡ଼ିବାକୁ ସେ ଅଦମ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛି । ଶେଷରେ ବନ୍ଦୁ ବସ୍ତାନିତକ ଥୋଇଦେଇ କହିଲା—"ଚାଲ ଯିବା ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ଲେଖିବି ନାହିଁ, ପଦାରେ ଟିକିଏ କାମ ଅଛି ମୁଁ ଯିବି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଶେଷରେ ପଦାକୁ ଆସିଲା । କବାଟଟା ଲଗେଇ ଦେଇ ବନ୍ଦୁ ତରତରରେ ୧୫।୨୦ ଗଜ ଚାଲି ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ଦୁ' ଚାରିଜଣ ଲୋକ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ହେଁ ହେଁ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା "ଓଃ କି ବିବ୍ରତ ନ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ହତଭାଗା ବାକି ଅଧିକ ଗିଅର ହେବାକୁ ବି ଭୁଲି ଯାଉଛି" । ଲାଜରେ ଶରବିନ୍ଧା ହୋଇଯାଇ

କନ୍ ପୁଣି ଘରକୁ ଲେଉଟି ଆସିଲା । ଗୋବରା କିନ୍ତୁ ଆଉ ଡାକ୍ତର ବିଭ୍ରାଟ ନ କରି ନିଜ ଘରକୁ ତନାଘନାରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ସେଦିନର କାଗଜଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ି ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ଗୋବରା ଏକାବେଳେକେ ଜଡ଼ ପାଲଟିଗଲେ । କାଗଜ ଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ । ତାହାଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଛି — ନାଁ, ନୀଳକଣ୍ଠ ମହାନ୍ତି, ଅଶ୍ୱିନୀବଲ୍ଲଭ ଦାଶ, ଗୋଦାବରୀଶ ଭଟ୍ଟ, କାଳିନ୍ଦୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ମାୟାଧର ଦାଶ, ରାଧାମୋହନ ପାଣି । ଏମାନେ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଦେହରେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ବି ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧ । ପ୍ରତି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଦୁ' ଗୋଟି ଜାଗା ଫାଙ୍କା ରହିଛି । ବୋଧହୁଏ ପୂରଣ କରି ଖବର କାଗଜକୁ ପଠାଇବା ଲାଗି । ଏତେବେଳେକେ ଯାଇ ଗୋବରା ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଗୁମରକାଠିଟା ପାଇଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ ଜୀଇ ଥାଉ ଥାଉ ପ୍ରେତକ୍ରିୟା କରାଇ ଦେବା ଚେଷ୍ଟା ଯାଇ ସାହିତ୍ୟରେ ପଶିଲାଣି । ଅସଲ କଥା ଟିକିଏ ନାଁ ପାଇଁ ଜୀଅନ୍ତା ଗଣମାନ୍ୟ ଲେଖକମାନଙ୍କର ମରଣକୁ ଠାକି ବସିଛି । ଅଲକ୍ଷଣଟା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତର ବଡ଼ବୋପା ।

ଗୋଦାବରୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟା ତାକୁ ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କଲା । ସେଇଟା ହାତଲେଖା ନୁହେଁ ସେ ଏକଦମ ଛାପେଇ ଅକ୍ଷର । ଛପା ହେଲାବେଳର ସଂଶୋଧନ ପତ୍ର ବା ପ୍ରୁଫ୍ କପିରେ ହୋଇଛି । ଖାଲି ଖାଲି ଗୋବରା ଚୋଟାଏ କନାରି ପାଇଗଲେ । ଏ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ବୋଧହୁଏ ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରେସରେ ସାଇତା ହୋଇଛି । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ୧୫ ମିନିଟ୍‌ରେ ଛପାଯାଇ ପାରିବ । ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ବୁଢ଼ା, ସମ୍ଭବା ପାଣି ଯାହାଙ୍କର ସବାଆଗ, ତାଙ୍କର ମରଣ ପାଇଁ ଧନମଣି ବୋଧହୁଏ ଆଗତୁରା ଲେଖି ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼ି ପ୍ରେସରେ ସାଇତି ରଖି ଦେଇଛି ।

ଲୁଣ୍ଠିତ ଲେଖକଟା କଅଣ ନ କରନ୍ତି । ଗଣମାନ୍ୟ ଲେଖକ ଏମାନେ । ଦେଶବାସୀ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯେମିତି ଏମାନେ ଶରାସ୍ତୁ ହୋଇ ବସନ୍ତୁ, ଆଉ ଏ ସତ୍ୟାନାଶିଆଟା କ'ଣ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ନା—ଯେମିତି ମରନ୍ତୁ । ତାର ଲାଭ ଭିତରେ ଏତକି, ତା ପ୍ରବନ୍ଧଟା ଯେମିତି ସବା ଆଗେ ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ଦେଶ ପଛେ ଭାସିଯାଉ । ଅଲକ୍ଷଣା ସେ ସମ୍ପାଦକ ଭିତରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ସ୍ନେହର ନ ହେଲେ ବି ଏ କାମ ନ ହୁଏ । କେତେ ଆଦର୍ଶ ସମ୍ପାଦକଟା, ଖଣ୍ଡେ ଦୁ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ବେଶି ବିକ୍ରୀ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଏତେବଡ଼ ଗୁଣୀ ଲେଖକଟାର ମଲା ଆଗରୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଉଛନ୍ତି ?

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଲଙ୍ଗା ଦାସଙ୍କ ପରି ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟା ଖବର କାଗଜର ସାତେ ତିନିଟି ସ୍ତମ୍ଭ ମଣ୍ଡନ କଲା । ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭାକର ଶୁଣିବାଠିଁଟା ପାଇସାରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବେଶ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କଲେ ଓ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେମିତି ସେ ଲେଖକ ଓ ସମ୍ପାଦକଙ୍କୁ ହଲାପଟି । କରିବ ତାର ଜଗାପ୍ତ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା । ପାପୁଲିରେ ଚାପୁଡ଼ାଟାଏ ମାରି କହିଲା—"ନାଃ ଏ ଛତରା ଦଳଟାଙ୍କୁ ପାଠ ନ ପଢ଼ାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।"

ଦିନେ ସକାଳବେଳେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ କାହାରି କାମରେ ଡାକ୍ତରଖାନା ଯାଇଥିଲା । ସ୍କୁଲସମ୍ମୁଖରେ ସେଠାରେ ମନ ଦୁଃଖରେ ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଉଥିବାରୁ ଦେଖି, କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତେ ଜାଣି ପାରିଲା ଯେ ଗୋଦାବରୀ ମହାନ୍ତି ନାମକ ଜଣେ ଦାରୋଗାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସଙ୍ଗୀ, ସହକର୍ମୀମାନେ ଶବ ନେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲାଗିପଡ଼ି ଅଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ଖେଳିଗଲା । ନିଜର ପୂର୍ବ ଅଭିଳାଷ ପୂରଣାର୍ଥ

କବିବାର ଏହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସୁଯୋଗ ବୋଲି ଭାବି ସେ ଘରକୁ ତରତର ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟିକ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଫାରମରେ ଦୁଇ ତିନୋଟି ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିଦେଇ ଖବର-କାଗଜ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ପାଖକୁ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକ ହାତରେ ପଠେଇ ଦେଲା । ଚିଠି ପାଇବା ମାତ୍ରେ ସମ୍ପାଦକ ଫୋନ ଉଠାଇ ମେଡ଼ିକାଲକୁ ପଚାରିଲେ । ସାଢ଼ ବ ଉତ୍ତର ଆସିଲା—ହଁ, ଗୋଦାବରୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଆଜି ସାଢ଼େ ତିନିଟାରେ କାଳ ହୋଇଗଲା । ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିଜୟ ଗୌରବର ଚିହ୍ନ । ସେତେବେଳକୁ ଛପାଖାନା ଛପା ଆରମ୍ଭ କରି ସାରିଲାଣି । ସମ୍ପାଦକ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ମେସିନ୍ ବନ୍ଦ କରାଇଲେ । ସଙ୍କାଳ ଜଳାହୋଇ ଆସିଲା । ଗୋଟିଏ ବାକ୍ସରୁ ଖୋଜା ହୋଇ ଭଗ୍ନସ୍ତମ୍ଭରୁ କିଛି ବେଛି ଖଣ୍ଡିଆ ଅକ୍ଷର କଢ଼ାଗଲା ଓ ଆଉ କିଛି ଅକ୍ଷର ତହିଁରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଗଲା । ସବା ଶେଷରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ଫର୍ମରୁ ସେତକ ପରିମାଣ ବିଷୟ କାଢ଼ିଦେଇ ନୂଆ ବିଷୟ ଭର୍ତ୍ତି କରାଗଲା । ଛପାଖାନା ଛପେଇ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା ବାଦ ସମ୍ପାଦକ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇ ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ।

ରାତିରେ ଯାହା ତାହା । ସକାଳୁ କିନ୍ତୁ ଲାଗିଲା ଅସଲ ହେଁଚେଁ । କବି ଗୋଦାବରୀଶ ମହାନ୍ତି, ସକାଳୁ ଉଠି ଦେଖନ୍ତି ତ ଖବର କାଗଜରେ ତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡ ବଢ଼ା ହୋଇଛି । ଏଣେ ଲୋକ ସୁଅ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଛୁଟିଲା । ଜଣାଅଧିକେ ସମସ୍ତେ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ୱ-ଦେହରେ ଦେଖି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି । କବି ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଖବରକାଗଜଟି ହାତରେ ଧରି ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ ।

ହଠାତ୍ ଗୋଦାବରୀଙ୍କୁ ଅଗରେ ଦେଖି ସମ୍ପାଦକ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ । ଭାବିଲେ ପ୍ରେତ ନା କଅଣ ମ ! ଗୋଡ ତଳକୁ ଚାହିଁଲେ—ପ୍ରେତଙ୍କ ଗୋଡ଼ କୁଅଡ଼େ ଚଳେ ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ା ଜବର ହୋଇ ଭୁଇଁରେ ଲାଗିଛି । ସମ୍ପାଦକ ଆଖି ମଳଚି ପୁଣି ଚାହିଁଲେ । ଦେଖିଲେ ସବୁ ଠିକ୍, ତାଙ୍କ ପାଟି ଖନ୍ନ ବାନ୍ଧିଗଲା । ଅତି କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—କ୍ଷ—କ୍ଷ—କ୍ଷମା !

ଏଣେ ଗୋଦାବରୀଙ୍କର କେତେକଜଣ ଭକ୍ତ ବନୁ ଉପରେ ରାଗିଯାଇ, ତେଟଙ୍କ ଦେବାର ଉପାୟ ଖୋଜିଲେ । ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଭୋଟଭେଲ ଡଅର କରି ବନୁ ଘରକୁ ଧାଇଁଲେ । ବନୁକୁ ଡାକି କହିଲେ "ଦେଖ ଗୋଦାବରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଭୋଟଭେଲ ଡଅର ହୋଇଥିଲା । ସେ ଜୀଇଁ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଯିବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଥିରେ ତୁମକୁ ଶୁଆଇ ନିଟସ୍ତ ମଶାଣିକୁ ନେବୁ । ଯୋଉ ପିଣ୍ଡ ଖବରକାଗଜରେ ବାନ୍ଧିଛୁ ତାକୁ ଏବେ ନିଜେ ଖାଅ ।"

ଢାଣ୍ଟୁଆ ସଭା

ଖରା ଟିକିଏ ନଇଁ ଆସିବାରୁ ବିନୋଦ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ସଜ ବାଜ ହେଲା । ବହୁତ ଭାବି ଚିନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ସାରିଛି କି ନାହିଁ ଏହି ସମୟରେ ତାର ସାହିତ୍ୟିକ ସଙ୍ଗୀ ଦୁହେଁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ । ଜଣେ ବିନୋଦ ପିଠିରେ ହାତ ମାରି କହିଲା—"କି ଘଣ୍ଟେହୋର ଆଜି କିଛି କବିତା ପ୍ରସବ କରିଛ ?"

"ପ୍ରସବ କରୁଥିଲି ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ଆସିବାରୁ ଶୂଳ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।"

"ବନ୍ଦ ହୋଇଛି ଭଲ ହୋଇଛି । କାଗଜ ପତ୍ର ରଖି ଦିଅ । ଆଜି ଗୋଟିଏ ବଢ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ଅଛି; ଚାଲ ଯିବା ।"

"କି ସାହିତ୍ୟ ସଭା ? କିଏ ସଭାପତି ?"

"ଓଃ, ସଭା କଥା କହନା, ବଡ଼ ଝାମେଲ ସଭା, ସବୁଜ ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିମାନଙ୍କର ସମାଲୋଚନା । ସଭାପତି କି

ଗୋଖଡ଼ମାର ନାଟକ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟିକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ପଣ୍ଡ ? ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁ.କ ଭ ଜଣେ ? ତୋ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ମତ ମଧ୍ୟ ଜଣା ଯିବ । ଗୁଲ୍ ।

ଭବ୍‌କ ଅସୁଥିବା ଲସ୍ରାଙ୍କୁ ଦବାଇ ରଖି ବିନୋଦ କହିଲା—"ହଁଅ, ମୋତେ ଜାଣେ କିଏ ?"

ଅନ୍ୟ ସାଙ୍ଗଟି ଚଢ଼ିଗଲା ପରି କହିଲା—"କଅଣ ହେଲା ? ଅରେ ବିନୋଦଙ୍କୁ ଯିନା କିଏ ଜାଣେନି, କିନ୍ତୁ କବି ଘଟୋତ୍କଚଙ୍କୁ ନ ଜାଣେ କିଏ ? ଘଟୋତ୍କଚର ସ୍ଥାନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଲବତ ରହିଛି । ଗୁଲ୍ ଦେଖିବୁ ମଜା—?"

ଆଉ ସଙ୍ଗୀଟି କହିଲା—"ଅରେ, ମଜା କାହିଁରେ କଅଣ ନା ? ଏ ଦଳ ଯାଉ ଥାଉ ସବୁ ଜାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତାହାକୁ ଜବାବ ହେବ । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଧରଣର ରବ୍ ଟବ୍ ଲାଗିଯିବ ।"

ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ ବିନୋଦ କହିଲା—"ଅମେ କୋଉ ଆଠ ପାଠରେ ପଶିବା ନାହିଁ ।"

ସଙ୍ଗୀ ଦୁହେଁ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଗଲେ । ବିନୋଦ ଘଣ୍ଟା ଦେଖିଲା । ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚ ! ଛଅଟାରେ ସଭା ବସିବ । ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ବାକି ! ଏତେ ଆଗରୁ ଯିବାରେ ଦରକାର କଅଣ ? ଅଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ପରି ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ତା' ବିଷୟରେ ପଦେ ଅ ବାହାବକା କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ବଡ଼ ଶୁଭ ଦିନଟା ନିଶ୍ଚୟ । ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦର ଶିହରଣ ବିନୋଦର ଦେହ ସାରା ଚୋଟିଗଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ କଲର୍ଭିଅର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଗଲା । ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭା ପୂର୍ବରୁ ଦଳ ସଭା ବସିବାପରି ବିନୋଦ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଟିକି ସାହିତ୍ୟ ସଭା ସେ, କଲର୍ଭିଅ ଭିତରେ ବସିଗଲା ।

ସବୁ କାମ ସରିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ୬ । ସମସ୍ତେ ତରତର ହୋଇ ସଭାସ୍ଥଳକୁ ଧାଇଁଲେ ।

ସଭାସ୍ଥଳର ହାଲତ ଦେଖି ଭଲାହେଁ ଭାବା । ପୁଲିସ କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜଣ ଓ ଦାରୋଗା ଜଣେ ସେଠି ପଇଁତରା ମାରୁଥାଆନ୍ତି । ସଭାର ଲୋକେ, ଠିକ୍‌ ସୈନ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଅକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଷ୍ଟାନ୍‌ ଘଣ୍ଟା ବା ଇସେ ଅର୍ଡ୍ୱରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲା ପରି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ବସିଥିବାର ଦେଖାଗଲା । କଥା କଅଣ ? ବୁଙ୍ଗ, ବୁଙ୍ଗ, ଲୁଅତେଇ ଦୁ' ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳି ଫଜିତ୍‌ରୁ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି ଯାଏ କଥା ଯିବାରୁ ପୁଲିସ୍‌ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜଣଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନେଇ ଗଲଣି, ତଥାପି ଉତ୍ତେଜନା କମି ନାହିଁ । ପୁଲିସ୍‌ ଜଗି ରହିଛନ୍ତି, ସଭାକୁ ବି ଚଳିଲ ଚଳିଲ ସାରି ଦେବାଲାଗି ପଣ୍ଡିତ ଦାଶେ ଆଉ କାହାକୁ କହିବାକୁ ନ ଦେଇ ସଭାପତି ଅଭିଭାଷଣ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି । ଟୁମ୍ବକ୍‌ ଟୁମ୍ବକରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଦେଅଧେ କହିଲେଣି ! ଘଟୋତ୍କଚଙ୍କ ନାଁ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ତାଲେ ସଭା ସାରିଯିବ ଏହି ଭୟରେ ବିନୋଦର ପଇସାରେ ୮ଟା ସିଙ୍ଗଡ଼ା ୨ଟା କ୍ଷୀରମୋହନ ଓ ଏକ କପ୍‌ ଚା ଖାଇଥିବା ତାର ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗ, ଭୁସ୍‌ କରି ଉଠିପଡ଼ି ପଚାରିଲା—"ଆଜ୍ଞା, କବି ଘଟୋତ୍କଚଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି କହନ୍ତୁ ।"

ଦୁଇ ଚାରିଟି ବାକ୍ୟ ପରେ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶ କହିଲେ—"ହଁ, ତାଙ୍କ ଲେଖା ମୁଁ ପଢ଼ିଛି ।"

ବିନୋଦର ଲୁମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିଲା । ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ପରି ସାହିତ୍ୟିକ ତା' ଲେଖାକୁ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏହା କମ୍‌ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ ।

ଦାଶେ ପୁଣି କହି ଗ୍ଲେଲେ—"ତାଙ୍କ ଲେଖା ଯେ କେବଳ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଅଛି ତାହା ନୁହେଁ । ତାହା ମୋ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି ।"

ରୋଲେଇରେ ବିନୋଦ ପ୍ରାୟ ୪ ଇଞ୍ଚ ଫୁଲିଗଲା । ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ଉପରେ ପୁଣି ତା ଲେଖାର ପ୍ରଭାବ । କି ସୁଯୋଗରେ ଆଜି ଘରୁ ବାହାରି ଥିଲା । ଦାଶେ କହୁ ଥାଲ୍ ଥାଆନ୍ତି—"ତାହା ଲେଖକ ପକ୍ଷରେ······"

ତୁଣ୍ଡ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ରହିଲା । ବିନୋଦ ଭାଷାରେ ଅଚାଇଲା, ବାଜୁଙ୍ଗାଗୁଡ଼ାଙ୍କର ବାଡାବାଡି ଠିକ୍ ସେତିକି ବେଳକୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଫାୟାର୍ ବିଗ୍ରେଡ଼ର ପାଣି ଯେପରି ନିଆଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ସବୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିଦିଏ ସେହିପରି ପୁଲିସ୍‌ର ତୋଡ଼ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଭାବ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ମଧ୍ୟ ଲୋପକରି ଦେଲା । ମୁହଁରୁ ଶିକାର ଖସିଯାଇଥିବା ବାଘପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ବିନୋଦ ଭାବୁ ଥାଏ—"ଓ ! ଗୁଣ୍ଡାଗୁଡ଼ା କଅଣ କଲେ ? ଆଉ ଟିକିଏ ସବୁର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ?" ଗଣ୍ଡଗୋଳ-କାରୀମାନଙ୍କ ଜନ୍ମର ବୈଧତା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ ଓ ଅବକାରୀ ବିଭାଗ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥିବାର ଅନୁମାନ କରି ବିନୋଦ ଓ ତାର ସଙ୍ଗୀଦ୍ୱୟ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ଉପରେ ପୁଣି ଘଟଚୈତିନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲେଖାର ପ୍ରଭାବ ! କେବଳ ଏତିକି, ବିନୋଦକୁ ଲଙ୍କାରେ ବନ୍ଦିନୀ ସୀତାଙ୍କ କାନରେ ହନୁମନ୍ତ ମୁଖ-ନିସୃତ "ରାମନାମ" ପରି ମଧୁର ଲାଗୁଥାଏ ।

ସପ୍ତାହେ ଗଲା, ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଗଲା, ଏହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ବି ବିନୋଦର ଚାଲିଚଳନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଶ୍ ଦେଖାଗଲା । ଅତି ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସେ ଯେ ଯାଇ ବାଶିଷ୍ଟ କବିମାନଙ୍କ

ଆସନରେ ବସି ଗଲାଣି । ମନରେ ଭାବୁଥାଏ— ଓଃ, ଘଟୋତ୍କଚ ନାମ ବଦଳାଇଥିଲେ ସେ କେତେ ପରିଚିତ ହୋଇ ମାନ ସମ୍ମାନ ପାଉଥାଆନ୍ତା । ପୁଣି ଭାବେ— ନା ନା, ଭୁସୁକର ଶବ୍ଦାପଣ୍ଡିବାଠା ଅଦ୍ଭୁତ ଭଲ । ଆଡ଼କୁ ସେ ଅଳ୍ପ ଗମ୍ଭୀର ହେଲା । ଅଳ୍ପ ହସିଲା । ମଲ୍‌ମଲ୍ କନାର ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧି କାନ୍ଧରେ ସିଲ୍କ୍ ଚାଦର ପକାଇଲା ଓ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରିଲା ବେଳେ ବାଡ଼ି ଧରିଲା । ତଥାପି ଘୋଡ଼ାଯାକୁ ବେଳେ ବେଳେ ଗଲ୍ପ ଭଳି କହିଲା ପରି ସେହି କଥାଟି ମନଭିତରେ ବେଳେବେଳେ ଗଲ୍ପ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ···"ଆଃ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶେ କି ପ୍ରଶଂସାଟା କରୁଥାନ୍ତେ !"

କ୍ରମେ ତା'ର ଗଲ୍ପ ପ୍ରବଳରୁ ପ୍ରବଳତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ସ୍ଥିର କଲା—ନାଃ, ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ସେହି ସଭା ପୁଣି ଥରେ କରାଇ ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ସେହି ଅବ୍ୟକ୍ତ ପ୍ରଶଂସାକୁ କଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏ ସଭା ଡାକିବ କିଏ ? ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟା ପଦାରେ ଜଣା ପଡ଼ିଗଲେ କମ୍ ଲଜ୍ଜାର କଥା ନୁହେଁ । ସମସ୍ତେ କହିବେ—"ଏଇ ନିଜ ପ୍ରୌଢ଼ି ଶୁଣିବା ପାଇଁ ନିଜେ ସଭା ଡକାଉଛି !" ଏକୁଟିଆ କିଛି କରି ହେବନି । ବହୁ ଭାବିଚିନ୍ତି ମହିଲ ସ୍ତ୍ରାଟିଏ କାଢ଼ିଲା । ସଙ୍ଗୀଦ୍ୱୟଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବା ଅଭିପ୍ରାୟ ଗୋପନରଖି ସବୁ ବିଷୟ କହିଲା । ମନ୍ତ୍ରଣା ପରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ କେବଳ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯିବ । ସବୁଙ୍କୁ ପୂର୍ବସୂରି ବାଦ ଦିଆଯିବ । କାରଣ ଦୁଇ ଦଳ ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ବଣ୍ଡବଗାଳି ହେବ । ସାମାନ୍ୟ ଜଳଯୋଗର ସଙ୍କେତ, ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆସିବେ । ସଭା ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗିଲାସେ ଗିଲାସେ

ପାଣିରେ ଅପ୍ୟାୟିତ କରିବାକୁ ହେବ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ବୁଇ ସଙ୍ଗୀଙ୍କ ନାମରେ ଛପାଇବାକୁ ହେବ ।

କନ୍ଦନ ପରେ ଠିକ୍ ଯୋଜନା ଅନୁଯାୟୀ ସାହିତ୍ୟଭବନରେ ସଭା ବସିଲା । ଜନଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଶାନୁରୂପ ଶ୍ରୋତା ତଥା ଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଟାଣିଆଣି ପାରିଥିଲା । ସଙ୍ଗୀ ଦୁହେଁ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଥାଇ ସଭାର ପରିଚାଳନା କରୁଥାଅନ୍ତି । ବିନୋଦ ଲଜ୍ଜା ଲଜ ହୋଇ ଗୋଟିଏ କଡ଼ରେ ମୁହଁ ପୋତି ବସିଥାଏ ।

ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ଭାଷଣ ସରିବା ଉପରେ, ତଥାପି ଘଟୋତ୍କଚଙ୍କ ପତ୍ତା ନାହିଁ । ଜଣେ ସଙ୍ଗୀ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପଚାରିଲା— "ଆଜ୍ଞା, କବି ଘଟୋତ୍କଚ ଜାତି ଉପରେ କି ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି ?" ପଣ୍ଡିତ ଦାଶ ଅରମ୍ଭ କଲେ— "ହଁ, ମୁଁ ଭୁଲିଯାଇଥିଲି, ତାଙ୍କ ଲେଖା ମୁଁ ପଢ଼ିଛି, ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଲେଖିପାରେ ବୋଲି ମୋର ଆଗରୁ ଧାରଣା ନଥିଲା ।"

ବିନୋଦ ରୁମ ଝାଡ଼ୁରେଇ ଭାବିଲା— "ଓଃ ମୁଁ ତେବେ ଜଣେ ଅସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ! ହାୟରେ ହାୟ ! ତାହିଁକି ନିଜ ନାଁ । ନ ଦେଇ ଘଟୋତ୍କଚ ନାଁ । ଦେଲି । ପାଖରେ ବସିଥିବା ଲୋକେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ କେତେ ଈର୍ଷା କରି ଥାଆନ୍ତେ !"

ପଣ୍ଡିତ ଦାଶେ କହି ଲାଗିଲେ— "ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଥିଲା ଘଟୋତ୍କଚ ଲେଖା ତାହାକୁ ଏକାବେଳକେ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଛି ।"

ବିନୋଦର ମାଂସପେଶି ସବୁ ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ଉଠିଲା । କ୍ରମେ ମୋଃ ମନ ଭିତରେ ସେ ଶିକ୍ଷାର କରି ଉଠିଲା । ଅରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିଗଣ, ମୋ ଲାଗି ରକ୍ଷା ପାଇଛ, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ

ଯୁକ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶଙ୍କ ଘୃଣା କେବଳ ମୋ ଲାଗି ଉଣା ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ପଣ୍ଡିତ ଦାଶେ ପୁଣି କହିଲେ—"ସେ ଘଟୋତ୍କଚ କିଏ ମୁଁ ଜାଣେନା । ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ସେ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ତାହା ବେଶ୍ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କୁଳ ବୁଡ଼ି ଅସିବାର ଲକ୍ଷଣ ସ୍ୱରୂପ ଏପରି ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ।"

ଏଭେରେଷ୍ଟ ଗିରି ଶୃଙ୍ଗ ଉପରେ ଟେନ୍‌ସିଂଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଲା ପରି ବିନୋଦର ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା । ମାଂସପେଶି ଶିଥିଳ ଓ ଲୁମତଡ଼ ଅବନତ ହୋଇଗଲା ।

ରୁକ୍ଷ ଗଳାରେ ପଣ୍ଡିତେ ଦାଶେ କହି ଲାଗିଲେ—'ଏ ଗୋଷ୍ଠିଏ ସମାଜରେ ଦସିପୋଡ଼ । କଲମ ନଧରି ହଳ ଧରିଥିଲେ ଦେଶର କିଛି ସେବା କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଏଲୁଡ଼ିଶାଳରୁ ବାପ ମା ଯଦି ମୁଣ୍ଡଟା ମୋଡ଼ି ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ସମାଜର ବଡ଼ ମଙ୍ଗଳ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ।"

ଏଭରେଷ୍ଟ ଉପରୁ ବିନୋଦ ଏକାବେଳକେ ମାନ ସରୋବରରେ କମ୍ପିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଅଲକ୍ଷରେ ତା'ର ଡୁଇହାତ ବେକକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲା । ତା'ର ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତ ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ହାସ୍ୟରୋଳ ଭିତରେ ସେ ଭାବିଲା "ଓଃ ଭଗବାନ ! ଭାଗ୍ୟେ ମୁଁ ନାଁ ଲୁଚାଇ ଘଟୋତ୍କଚ ନାଁ ଦେଇଥିଲି । ନଚେତ୍ ପାଖରେ ବସିଥିବା ଲୋକେ ମୋତେ କ'ଣ କହି ଥାଆନ୍ତେ !"

ପଣ୍ଡିତ ଦାଶେ କହି ଚାଲିଲେ— "ତାଙ୍କର ଲେଖା ସମାଜର ତ କୌଣସି ହିତ ସାଧନ କରିବ ନାହିଁ ; ବରଂ ଭିତରେ ଯେଉଁ କୁତ୍ସିତ ଭାବ ଓ ଅଶ୍ଳୀଳତା ପୂରି ରହିଛି ତାହା ଉଣା କ୍ଷତ କରିବ

ନାହିଁ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ । ତାହା ପୁଣି ପଦ୍ୟ କି ଗଦ୍ୟ ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଅଗରୁ ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କବିମାନେ ସମାଜକୁ କିଛି କିଛି ଦେଇ ପାରିବେ । ଘଟୋତ୍କଚଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ଓଲଟା ଭାବୁଛି । ତାଙ୍କ ଲେଖା ମୋ ମନରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି—"

ବିନୋଦ ମୁହଁ ଫୋଡ଼ି ଆଉ ବୋଲୁଥାଏ—"ହାୟରେ କପାଳ, ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି, ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଜମେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଗରେ ଏ ଗାଳିତକ ଶୁଣୁଛି ?" ବିଚରା ସେଠାରୁ ଉଠି ପଳାଇ ଯାଇପାରୁ ନଥାଏ । କାରଣ ତାହେଲେ କିଏ ସନ୍ଦେହ କରିବ—ଏଇ ତ ଘଟୋତ୍କଚ । ରହି ବି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ଗାଳିଗୁଡ଼ାକ ଦେହରେ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳିପରି ପଶି ଯାଉଥାଏ । ଜାଣିବା ଲୋକ କିଏ ଯଦି ପାଖରେ ବସି ଥାଆନ୍ତା ତେବେ କାଳିଦାସଙ୍କର ଶ୍ଳୋକ "ଶୈଳାଧିରାଜତନୟା ନ ଯଯୌ ନ ତସ୍ଥୌ"ର ଅର୍ଥ ପରିଷ୍କାର ବୁଝି ପାରି ଥାଆନ୍ତା ।

ସଭା ସରୁ ନ ସରୁଣୁ ବିନୋଦ ଯେ କିପରି ସେଠାରୁ ଖସି ଆସି ଘରେ ଖଟ ଉପରେ ତକିଆ କାମୁଡ଼ି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାହା ସେ ନିଜେ ଜାଣିପାରିଲା ନାହିଁ । ସଙ୍ଗୀ ଦି'ଜଣ ଜଳପାନ କରାଇବା ଲାଗି ବାହାରିଗଲେ । ହଲ୍ ପଛ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଦୁଇଟି ଷ୍ଟୋରେଇ ଓ କିଛି ମାଟି ଗିଲାସ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶ ଗିଲାସରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ ଟିକିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମୁଖ ବିକୃତ କଲେ । ବୁହେଁ ଗ୍ଲାସରେ ପାଣି ଢାଳି ଦେଉ ଥାଆନ୍ତି । ଦି' ଯୁବକଣ ମୁହଁରୁ ଲଜ୍ଜା ଛଡ଼ାଇ କହିଲେ—"ହଇହୋ, ଖାଇବା ନ ହେଲା ନାହିଁ,

ପାଣିରେ ଟିକିଏ ଚିନି ବି ପକାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ, ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରେ ଜଳଯୋଗ କଥା ଲେଖିଥିଲ କାହିଁକି ?

ଜଣେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ଆମେ ସରବତଯୋଗ ତ ଲେଖି ନ ଥିଲୁ !”

ଆମେ ଲେଖିଥିଲୁ ଜଳଯୋଗ । ଯାହା ଲେଖିଥିଲୁ ତାହାହିଁ କରୁଛୁ ।

ଜବରଦସ୍ତ ଶ୍ରୋତାଏ କି ସହଜେ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ବହେ ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ କରି ଶୋଷେଇକୁଇଁଠାରୁ ଉଦ୍ୟୋକ୍ତା ଦୁହିଁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଭଙ୍ଗିଦେଲେ ।

ଓଦା ସଢ଼ ସଢ଼ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ କହିଲା—“ଓହୋ କି ଝାଣ୍ଟୁଆ ସଭାଟାଏ ହୋଇଗଲାମ । ଘଣ୍ଟାକର ବରବା ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବାକୁ ଯାଇ ଝାଣ୍ଟୁଆ ବକ୍ତା ଶ୍ରୋତା ବି ଖାଇବାକୁ ଯାଇ ଝାଣ୍ଟୁଆ, ଶେଷରେ ଅମେ ଦୁଇ ଉଦ୍ୟୋକ୍ତା ବି......

ସମ୍ପାଦକ

ଗୋପାଳ ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରି ନେଲା ଯେ ତା'ର କବି ହେବାରେ ସାରା ପୃଥିବୀର ସମ୍ପାଦକ ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ । ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଯଦି କେଉଁଠୁ କେମିତି ଖଣ୍ଡାଏ ଆଟମ୍ ବୋମା ପାଆନ୍ତା ତେବେ ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଫିସରେ ପିଅନ ବନି ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ଟେବୁଲ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତା । ଢୋଃ, ଢାଃ, ହୋଇ ସବୁ ସମ୍ପାଦକ ଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତେ ଉଡ଼ି । ନିଃସମ୍ପାଦକ ହୁଅନ୍ତା ମେଦିନୀ । କବିତା ଜନ୍ମ ପାଆନ୍ତା କି ସମସ୍ତଙ୍କ ପିଇବା ପାଣି ଯୋଗେଇବେ ଗୁଣେ ଗୁଣେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତା । ସବୁଯାକ ମଜା ଗାଡ଼ିରେ ପଡ଼ି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଳାନ୍ତେ । ତାର କବି ପଥରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଏହି ପଥର-ପାଚେରି ଗୁଡ଼ାକ ଭୁଇଁକମ୍ପରେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତା ଯଦି ତଳେ ଲେଖି

ଯାଆନ୍ତେ । ବାଧାଶୂନ୍ୟ ବାଟରେ ଅଗେଇ ଯାଇ ସେ କଣ୍ଢାର ଗଡ଼କୁ ଜୟ କରନ୍ତା । ସେ ହୁଅନ୍ତା ଗଜନାୟକ । ତାର କଣ୍ଠଭାର ସ୍ୱରରୁ ଗର୍ଜ୍ଜନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପ୍ରକମ୍ପିତ କରନ୍ତା । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମାନ ସମ୍ମାନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ହୁଅନ୍ତା ମାନସିଂହ । ଭାବ୍ୟ ଉପର ଏକ ସୁବୃହତ୍ ଷାଣ୍ଢ ହୋଇ ସେ ହୁଅନ୍ତା ମହାପାଣ୍ଢ । କିନ୍ତୁ ହାୟ । ଏ ସବୁର ଅନ୍ତରାୟ କେବଳ ସେହି କୁତ୍ସିତ ସମ୍ପାଦକ ସ୍ତ୍ରୀକ । ତା ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼େଇଲା । କ୍ରୋଧରେ ଜଳନ୍ତ ହୋଇ ଶିପା ଗଳାରେ ସେ କହି ପକାଇଲା—'ଉଃ ଗୋଟାଏ ଭାଙ୍ଗାର ବେଳ ଯଦି ମୋ ହାତରେ ପଡ଼ନ୍ତା ତେବେ ମୁଁ ଏମିତି କୁଳୁଡ଼ା ମୋଡ଼ିଲା ପରି ମୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି···

'ଅଲେ, ଅଲେ, ଆଲେ, ମରିଗଲି ମରିଗଲି ଓଁହୋ ହୋ" ରଡ଼ି ଛାଡ଼ି ରଘୁ ଉଠିପଡ଼ି ବିକୃତ ମୁଖରେ ଗୋପାଳ ମୁହଁକୁ ଗାରଡ଼େଇ ଚାହିଁଲା । ତାଷମାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପାରି ଉଠିଲା ଏବଂ ତା ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁ ରାଗ ଉଠି ଅସୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋପାଳ ଅତି ବିନୟ ଭାବରେ ନୀ ହାତ ଠରି ପକାଇ କହିଲା—"ମାଫ୍ କର ଭାଇ, ଭୁଲ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଅଜାଣତରେ ମୋଡ଼ି ଦେଲି ।"

କିଲକିଲାଅ ଯାଟି ଶୁଣି ପାଖ କୋଠରୀରୁ ଦୁଇ ଜଣ ସାଙ୍ଗ ପଶି ଆସିଲେ । କାନଠାକୁ ଆଉଁସୁ ଆଉଁସୁ ରଘୁ ଏମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଅଭିଯୋଗ କଲା— ଦେଖିବଟି ଏ ଦୁଷ୍ଟା ଗଧକୁ । ମୋ କାନମୂଳଟା ଟିକିଏ ଦରଜ ଲାଗିବାରୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଯାକୁ ଦେଖାଇଲି । ସେ, ଗୋଟାଏ କ'ଣ ଉଠୁଛି ବୋଲି କହି ତା ମନକୁ ଗୋଟାଏ ଭଲା ମଲମ ଅଣି ଟିକିଏ ମାଲିସ କରି ଦେବ ବୋଲି କହିଲା—ସେ କହିବାରୁ ମୁଁ ଖଟଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ି ତାକୁ କାନ ଦେଖେଇଲି, ସେ'ବି କାନକୁ ଅଗରୁ ଟାଣି ଧରି କାନମୂଳରେ

ଅସ୍ତ୍ରେ ଅସ୍ତ୍ରେ କଳା ମଲମ ଘଷିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘଷା ଆରମ୍ଭରେ ମୋତେ ଟିକିଏ ଗ୍ଲାଇଣ୍ଡ ବି ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ଅରେ ବାପୁ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ତାହାଙ୍କ ପିଣ୍ଡ ଚଢ଼ିଗଲା ଦେଖାଣି, ମୋ କାନଟାକୁ ଦେଲା ଏମିତ ମୋଡ଼ ଯେ ପ୍ରାଣ ଯାଏ କି ରହେ, ଓ, ହୋ, କାନଟା ଏତେବେଳଯାଏ ଝିମି ଝିମି ହୋଇ ଯାଉଛି ।"

ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋପାଳ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ, ସେ ପୁନର୍ବାର ରଘୁକୁ ଶାନ୍ତଭାବେ ହୋଇ କହିଲା—"କହିଲିତ ଭାଇ ଭୁଲ ହୋଇଗଲା, କ୍ଷମାତ ମାଗୁଛି, କହିବୁ ଯଦି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବି । ଯଦି ଦ'ଟା ମାଇଲେ ତୋ ମନ ସନ୍ତୋଷ ହେବ ତେବେ ମାର । ଭୁଲ କରିଛି, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ପାଇଁ ଯାହା ଦରକାର କରିବି ।

ରଘୁର ସବୁ ରାଗ ଟାକ୍ ଖସିଲା ମାଦ ଯାଙ୍ଗେ ଯାଙ୍ଗେ ଖସି ପଡ଼ିଲା କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ କୌତୂହଳଟା ଅତି ବେଶି ବଢ଼ିଗଲା । ସଭିଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ—"କାନଟା ମୋଡ଼ିଲା ତାହାଙ୍କ, କିଛି ହେଲେତ ଗୋଟାଏ କାରଣ ଥିବ ? ଗୋପାଳ ଚୁପ୍ । ବେଶି ଖୋଳତାଡ଼ ପଚାରିଲାରୁ ତା ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା ସେହି ଏକ ଉତ୍ତର 'କହିଲିତ ଭୁଲରେ ହୋଇଗଲା' କିଛି ଥଳକୂଳ ନ ମାଇବାରୁ ଜଣେ ରଘୁକୁ ପଚାରିଲା 'ଅଚ୍ଛା ମଲମ ଲଗେଇବା ପୂର୍ବରୁ ସେ କରୁଥିଲା କଅଣ ?' ଭାବି ଭାବି ରଘୁ କହିଲା—'ଗୋଟାଏ କବିତା ଲେଖିସାରି ତାକୁ ସେ କଅଣ ଭାବୁଥିଲା କି ମନେ ମନେ ସେଇ କବିତାକୁ ପଢ଼ୁଥିଲା ତାହା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି ।

କାରଣଟା ଜାଣିବାରେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନେ ବିରକ୍ତରେ କୋଠରୀ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ଗୋପାଳ ପୁଣି କାନମୂଳେ କଳା ମଲମ ମାଲିସ୍ କରିଦେବା ଲାଗି ରଘୁ ପାଖକୁ ଯାଇ ତା କାନ ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ବିନୀତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇଲା । ତାର

ପୁନର୍ବାର ଏ କପଟମ ଦେଖି ରଘୁ ଦୁଇହାତ ଯୋଡ଼ି କହିଲା—ବାବା ତୋ ଗୁରୁ ଖୁସିକୁ ଦଣ୍ଡବତ ଅକଥରେ ତୋତେ ଜାନ ଦେଖାଇବା ଅର୍ଥ ଜାନଟି ଅଣା ଏଣାବେଳେ ଗୁଡ଼ିଦେବା ।' ତଥାପି ଗୋପାଳ ଗେଳେଇ ହୋଇ ପାଖରେ ବସି ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ରଘୁ ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ କହିଲା—'କେଉଁଥି ଲାଗି ତୋର ଏମିତ ଭୁଲ ହୋଇଗଲା ନଜାଣି ମୁଁ ମୋ ଜାନଟାକୁ ପୁଣି ତୋ ହାତରେ ଦେବି କେମିତି ?'

ଗୁରୁଅଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଗୋପାଳ ଅଟେଇ ଥଟେଇ କହିଲା—'ଏଇ ଅଲକ୍ଷଣା ସମ୍ପାଦକଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଲାଗି ସବୁ ଅନର୍ଥ ।'

ହଇରେ ଏ ସମ୍ପାଦକ ଯାଇ କାହିଁ, ଆଉ ମୋ ଜାନ କାହିଁ, ଏ ଦୁହେଁ ଏ କୋଠରିରେ ଏକାଠି ହେଲେ କେମିତି ?

ହଅମ, ଏମିତ କଅଣ ହୁଏନି, କେତେ ଦୂରରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଆଉ କାହିଁ କୁମୁଦିନୀ, ପ୍ରୀତି ଅଭେଦ ତାଙ୍କର ।

ସତେକି—ନଜାଣି ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି କବି ରୋଗ ତୋତେ ଲାଗିଲାଣି । ଅଚ୍ଛା ତୁ ସିନା କବି ହେଲୁ, ଯେ ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୋର ବା ତୋ ଜାନର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଲା କିନ୍ତୁ ମୋ ଜାନ ସଂଗେ କାହିଁକି ?

କଥା କଅଣ କି, ଏ ଅଲକ୍ଷଣା ସମ୍ପାଦକଗୁଡ଼ାକଙ୍କ ଉପରେ ଅତି ବେଶି ରାଗ ହେଲା । ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରି ଗୁଳା ଗୁଳା କବିତା ଲେଖିଲି, ହେଲେ କେହିକେ ତାହାର ବାସ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ବଣ ଫୁଲ ପରି ସବୁଗୁଡ଼ିକ କାଗଜରେ ଫୁଟି ସଂପାଦକମାନଙ୍କର ଅଳିଆ ଟୋକେଇ ବଣରେ ଝଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ପଚ୍ଛକଥା ଗୁଡ଼ିକ ଏଇ ଗଲାମାସରେ ଦେବୀଙ୍କ କବିତା ଲେଖିଲି । ସେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦକଗୁଡ଼ାକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲଫାପାରୁ କାଢ଼ି ସିଧା ସଳଖ ଅଳିଆ ଟୋକେଇକୁ

ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ଅଜି ଭୋରରୁ ସେଇଁ କବିତାଟି ଲେଖିଛି କଅଣ କହୁଛ ଅଉ । ଏମିତିଆ କବିତା ଏ ବର୍ଷ ଲେଖାହେବା ଦୂରେଥାଉ କାହା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶି ନ ଥିବ । କିନ୍ତୁ ଲାଭ କଅଣ ? ଏ ଅଳପେଇସେ ତାକୁ କଅଣ ରଖିବେ । ମୋଡ଼ିମାଡ଼ିଦେଇ ଅଳିଆ ଟୋକେଇରେ ଭରି ଦେବେ । ଏଇଆ ଭାବି ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ରାଗ ହେଲା, ଭାବିଲି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୋଉଠାଏ କାହାର ଦେହ ମୋ ହାତରେ ପଡ଼ନ୍ତା କି, ଲୁଗୁଡ଼ା ମୋଡ଼ିଲା ପରି ତାକୁ ମୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।'

'ଓ, ହୋ-ଏବେ ବୁଝିଲି ମୋ କାନକୁ କାହିଁକି ମୋଡ଼ିଲୁ ଛଡ଼, ଯାହା ହେବାର ହେଲାଣି । ଯାହାହେଉ ପ୍ରକୃତରେ ତୋର ରାଗିବାର କାରଣ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ବାଦ ସମ୍ପାଦକ କାହିଁକି ତୋ କବିତାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି, ମୋତେ ଲାଗୁଛି ତୋର କ କିଛି ଗଲ୍‌ତି ଅଛି । ଆଚ୍ଛା ତୁ କବିତା ନିଜେ ନେଇ ଯାଉ ନା ଡାକରେ ପଠାଉ ?'

'ନିଜେ ନେଇଛି, ଡାକରେ ପଠେଇଛି, ସବୁକିଛି କରିଛି । ଶଳାକାରଗୁଡ଼ାକ କବିତାକୁ କଅଣ ପଢ଼ନ୍ତି—ଗୋପାଳ ନାମଟା ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଅଳିଆ ଟୋକେଇକୁ ହାତରେ ନେଇ ଦେଲେ କହନ୍ତି—'ଏଥରକ ତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଆଉଥରକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିବା । ମୋର ଫେରିବା ପରେ ପରେ ସେ କବିତାଟି ଅଳିଆ ଟୋକେଇକୁ ଯାଏ'—

—'ଆଚ୍ଛା କବିତା ପଠେଇଲାବେଳେ ଚିଠିରେ କଅଣ ଲେଖୁ ?'

—'ଏଇ ମାମୁଲି ଲେଖା । ମହାଶୟ—କବିତା ଖଣ୍ଡି ପଠାଇଲି ଆପଣଙ୍କର ଆସନ୍ତା ସଂଖ୍ୟା ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ସୁଖୀ ହେବି ।'

ଦୂର୍, ଦୂର୍, ଓଲୁ । ଏଇଥିଲାଗି ତୋ କବିତାକୁ କେହି ପସନ୍ଦ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ହଉରେ ତୁ ଖୁସି ନ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର କଅଣ ଅଟଣଇ ହୋ'ଇ ପଡ଼ିବ । ଅରେ ତୋ ଭଲଆ ଖାଉଡ଼ ଖାଉଡ଼ ସେମାନଙ୍କ ଠେଇଁ ଠେଲି ଲଟେଇ ଲଟେଇ ହାତରେ ଚାଣ୍ଡି କଲେଣି । ତେବେବ ସୁଦ୍ଧା କେଲେ କେଲେ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ନଜର ଯାଉନି, ଅଉ ତୁ ନବାବଙ୍କ ନାତି ଭଲଆ ଖଣ୍ଡେ ଛାଟି ଲେଖି ଦେଉଛୁ ଯେ କୁଅଡ଼ୁ କାଟ୍ କରିବ ।'

'କାହିଁକି ବାଜେ କଥାଗୁଡ଼ାକ କହୁଛୁ ମ ? ଆଉ ଅଧିକ କଅଣ ଲେଖି ଥାଆନ୍ତି ? ତୁଚ୍ଛା କଥାଗୁଡ଼ାକ ଅଉ କହନା ।'

'ହୁଁ, ମୁଁ ତୁଚ୍ଛା କହୁଛି, ମାର ବାଜି ! ତୁ ତ ଏତେଥର ମାଙ୍କଡ଼ଶର୍ ମାରିଲୁଣି । ଆଣ ଗୋଟାଏ କବିତା, ଦେଖ୍ ମୁଁ ସବୁଠୁ ବଡ଼ ସମ୍ପାଦକକୁ କେମିତି ରଜାଉଛି କି ନାଁ । ନିଜ ଭୁଲ ନ ଦେଖି ଅନ୍ୟର ଭୁଲ ଖୋଜି ଲାଗିଛୁ ।'

ଜଗର ହଙ୍କାହଙ୍କ୍ ଲାଗିଲା । ଗୋପାଳ ତା କବିତା ଗଦାରୁ "ଫନ୍ଦ୍ରାସୁମାନା" ଶୀର୍ଷକ କବିତାଟି କାଢ଼ି ରଘୁ ହାତରେ ଦେଇ କହିଲା—ଅରେ କେବଳ କଅଣ ନମାର ନାଆଁରେ ଦେଉଛୁ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୋପବାଳା ମିଶ୍ର ନାମରେ ପଠାଇଲି, ଠିକ୍ ଠାକୁରା ଲେଖିଛୁ । ପ୍ରେମର ଉସାସ୍ ବି ଦେଇଛି ପଥର ଗୁଡ଼ାକ ଭୋକ ବାଟରେ ସାଧ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ହୋ ହୋ ହସରେ ଘର କମ୍ପେଇ ରଘୁ କହିଲା "ଅରେ ଦେଖିଛୁ ତୁର ମାନାଭା ଯୁଗରେ ଅଛୁ । କେଉଁଟି କେମିତି

କୋଟାଏ ଅଧେ ବିକଳିଆ ସମ୍ପାଦକ ଜାଲରେ ପଡଯାଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଜାଲ-ମାଡ଼ୁଆ ହୋଇ ଗଲେଣି । କେବେ କେବେ ଖାଣ୍ଟି ହିଂଅଙ୍କ କବିତାକୁ ଟୋକାଙ୍କ ନାମ ବୋଲି ଭାବି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦରକାର ଅନ୍ୟ ବାଟ । ଆଗ୍ରୁ ଦେଖି ତୋ ପଣ୍ଡ୍ରାସୁମାନା କବିତା— 'ଅରେ ଅବିବେକୀ ବନ୍ଦକର

ବନ୍ଦକର ଏ ଗୁଣ୍ଡାମି

ଫାଟି ଯିବ ତୋର ଗେଲ୍ ଗେଲ କଥା

ଫାଟିଯିବ ତୋର ହୁଣ୍ଡାମି

ଅନ୍ଧକାରକୁ ଫଟାଇ ଦଶ୍ଣି

ଶୁଣୁଛୁ ଗର୍ଜନ ଘନଧନ

ଗୁଣ୍ଡାମି କରି ଖସି ନ ପାରିବୁ

ଅରେ ପାଷାଣ୍ଡ ପଇତାନ

ଫାଟିବ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିବ ଗଣ୍ଡି

ଫାଟି ସବୁ ହେବ ଫଟ ଫଟ

ଅରେରେ ଗୁଣ୍ଡା ଟିଧଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡା

ଦେଖିଲଣି ତୋତେ ସଙ୍କଟ

ଗୋପାଳ କବିତା ଉପରେ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରଘୁ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା—'ଆଉ କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ପଣ୍ଡ୍ରାସୁମାନା କଅଣ କଣା ଅଧିକେ ତ ବୁଝି ହେଉଛି । ମନ୍ଦ ହୋଇନି । ଅଚ୍ଛା କେଉଁ ପଦ୍ଧିକାରେ ବାହାରିଲେ ତୋ ମନ ମାନିବ ?'

'ଶଙ୍କର ପତ୍ରିକାରେ ବାହାରିଲେ ମନଟା ମାନନ୍ତା । ମନ ଭରି ଲାଭ କଅଣ । ସେଥିପାଇଁ ତ ଥରେ ଫେରି ଆସିଛୁ । ବୃଥା ଭାବନା ଆଉ କରିବି ନାହିଁ, ଭାବନାରେ ଆନନ୍ଦ ମିଳଇ ନାହିଁ ।'',

"ବାସ୍ ବାସ, ତୋର ଲେଖିବାର ଦରକାର ନାହିଁ, ଲଢ଼େଇବାର ଭାର ମୋ ଉପରେ । ଶଙ୍ଖର ସମ୍ପାଦକ ଏଇ କବିତାକୁ ଫେରେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ତ ? ଦେଖିବୁ ତାକୁ ଏମିତି ଜେମ୍ପାଦକ ବନେଇବି ଯେ ନିଜ ହାତରେ ଏହାକୁ ବାଛି ପଢ଼ିବାରେ ବାଢ଼ିବ, ଅବଶ୍ୟ କିଛି ସମୟ ଦରକାର ଆଉ କିଛି ଟଙ୍କା ବି ଦରକାର ।

ଗୋପାଳ ସବୁ କଥାକୁ ରାଜି । ରଘୁ ନାମ ହାସଲ କରିବାକୁ ଜୋର୍ ସୋରରେ ଜାଲ ବୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଜାରର ଦୁଇଜଣ ଗୁଣ୍ଡା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ସହିତ ତାର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଛଡ଼ା ଗୋପାଳ ଆଉ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ରଘୁ ଦ୍ୱାରା ଅୟୋଜିତ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରି ଶଙ୍ଖର ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନକୁ ଫେରୁ ଥାଆନ୍ତି । ରଘୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଅସୁଥାଏ ଟୋକାଏ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଜାଗାରେ ହଠାତ୍ କଥା ନାହିଁ ବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ ଦୁଇଟା ଧୁମୁସା ଗୁଣ୍ଡା ସମ୍ପାଦକଙ୍କୁ ସାଇକେଲରୁ ଓସାଇ ପକାଇ ଟୋକା କେତେ ବିଧା ଗୋସ୍ପୁଡ଼ା ବସେଇ ଦେଲେ । ହଠାତ୍ ଏପରି ବଜ୍ରପାତରେ ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ରଘୁ କିନ୍ତୁ ସାହସର ସହିତ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା "ଅରେ ଅରେ କେଉଁ ଅବିବେକୀ ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ ଏ ଗୁଣ୍ଡାମି ବନ୍ଦ କର । ଏପରି ଗୁଣ୍ଡାମି ଅଉ ଚଳି ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୁଣ୍ଡାମି ସହ୍ୟ କରିବାର ଯୁଗ ଚାଲି ଗଲାଣି । ଅଧିକ ଗୁଣ୍ଡାମି ଦ୍ୱାରା ତୁମର ଏ ଗୁଣ୍ଡାମିକୁ ଦବାଇ ଦିଆଯିବ, ସାବଧାନ ହୋଇ ! ଅନ୍ଧାରୁଆ ଜାଗା ଦେଖି ଏ ଗୁଣ୍ଡାମି କରୁଛ । ଏ ଅନ୍ଧାର ସବୁଦିନେ ରହିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡାମି ତୁମେ କରୁଛ ସେହି ଗୁଣ୍ଡାମିଦ୍ୱାରା ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ଦିନେ ଫାଟିବ । ଖବରଦାର ଏ ଗୁଣ୍ଡାମି ବନ୍ଦ କର ।"

ରଘୁର ଏ ବକ୍ତୃତା ସବୁ ନ ସରୁଣୁ ଧୂମ୍ରପା ଲୋକ ଉଠା ସମ୍ପାଦକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ଧାରରେ ଖସି ପଳାଇଲେ । ରଘୁ ତାଙ୍କୁ ଷ୍ଟାଣ୍ଡରୁ ଦେଇ ସାଇକେଲଟା ଧରାଇ ଦେଲା । ଗୁଣ୍ଡ୍ରାମିରେ ତୀବ୍ରତା କମ ଥିବାରୁ ବିଶେଷ କିଛି କ୍ଷତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ବିଦେଇ ଦେବାକୁ ରଘୁ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ଘର ଯାଏ ଗଲା । ବାଟ ଯାକ ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଗୁଣ୍ଡ୍ରାମିର ଚର୍ଚ୍ଚା ଚାଲିଥାଏ । ଏ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଯୁଗରେ ଏପରି ଗୁଣ୍ଡ୍ରାମି ଯେ ଅବିଳମ୍ବେ ବନ୍ଦ ହେବା ଦରକାର ଏ ବିଷୟରେ ସମ୍ପାଦକ, ରଘୁ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ହେଲେ ।

× × +

ଡାକରେ ଆସିଥିବା ଲଫାପା ସବୁ ଖୋଲି ପ୍ରବନ୍ଧ ଗଳ୍ପ, କବିତା ସବୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗୋଟିଏ କବିତା ପ୍ରତି ହଠାତ୍ ଦୃଷ୍ଟି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା, ଶିରୋନାମା ଲେଖାଅଛି "ଫନ୍ତ୍ରାସ୍ତୁମାନ ।" କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି କୌତୂହଳର ସହ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତାଟି ପଢ଼ି, ପ୍ରଧାନ ଅକ୍ଷର ଖଞ୍ଜାଳିକୁ ଡାକ ପଠାଇଲେ—"କେଶବ, କେଶବ......

'ଆଜ୍ଞା, କଅଣ —'

'କବିତା ବିଭାଗ ଅକ୍ଷର ଖଞ୍ଜା ସରିଲାଣି ?'

'ଆଜ୍ଞା ହଁ, ସବୁକେଇ ଅଧାଅଧି ହୋଇ ଗଲାଣି ।'

'ଅଚ୍ଛା ସେ "ଛୁଟି" କବିତାଟା କାଢ଼ିଦେଇ ଏ କବିତାଟା ଶୀଘ୍ର ଖଞ୍ଜି ଭର୍ତ୍ତି କରିଦିଅ ।'

'ଆଜ୍ଞା ଡେରି ହୋଇଯିବ ।'

'ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି କର । ସମୟୋପଯୋଗୀ କବିତାଟିଏ ମିଳୁଛି ଛାଡ଼ିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ ।'

'ହଉ ଆଜ୍ଞା ଦଅନ୍ତୁ—'

●

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ

ଆଜିକାଲି ସଂସାରଟା ଆଉ ଗଦ୍ୟମୟ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏକାବେଳେକେ ପଦ୍ୟମୟ । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ରଦ୍ଧ କାଗଜ ଗାଦେଇ । ଏଣୁ ଖାଦେଇ ସବୁ ଘାଣ୍ଟିଲେ ଶତକଡ଼ା ୯୯.୯ ଭାଗ କବିତା ଅଲବତ୍ ବାହାରିବ । ଏହାର କାରଣ ଖୋଜିବାକୁ ହେଲେ ବେଶିବାଟ ଯିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । କବିତାଟା ହେଲା ପଚପଚିଆ ଓ ରସ୍‌ରସିଆ ପଦାର୍ଥ । ତାକୁ ନ ଆଦର କେଉଁ ବୁଢ଼ବର୍ ଶୁଖା ଖଡ଼୍ଖଡ଼୍ ଗଦ୍ୟ ଅଡ଼କୁ ଅଖି ପକାଇବ । କବିତା ଅବୃତ୍ତି କଲେ ସାପ, ଚଢ଼େଇମାନେ ବି ଟାଣି ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ମଣିଷଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ । କେବଳ ଏଇଥିଲାଗି କବିତା ବଜାରରେ ଏ ଠେଲାଠେଲି, ପେଲାପେଲି ଲୋଡ଼ିବାଟେ ହେଲେ କବିତା ଲେଖି-ବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ବାଟେ, ଅବାଟେ ମନ୍ଦା, ଅମନ୍ଦା ବସ୍ତୁର

ନାହିଁ । କବିତା ଲେଖା ଗଲ୍ପ, ବାଲୁଅଡ଼ ଗଲ୍ପକୁ ଟପି ଗଲାଣି । ଏହି ଗଲ୍ପ ନିବାରଣ ପାଇଁ ଜଣେ କବିତା ଲେଖି ବସିଲେ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ—ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାରକର ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ କବିତାଟାଏ ଲେଖିଦେବା । ଏତେ ବଡ଼ କାମଟାଏ ଯେତେବେଳେ ହାତକୁ ଯାଉଛି ସେତେବେଳେ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ପୋଖତ୍ କବିଙ୍କୁ ଟିକିଏ ପଚାରି ପଚାରି କରି ନେଇଥିବା ଦରକାର । ପୋଖତ୍‌ହୋଇ ଏକଦମ୍ ହିଁଡ଼ିବା ଉପରେ ବସିଥିବା ଜଣେ କବିଙ୍କୁ ଭଲ କବିତାର ହାତ ଗୋଡ଼ ଉପର ଓ ତାଙ୍କୁ ଉପର ଗଢ଼ିବାକୁ ଦୁଏ ପଚାରିଲେ ।

କବି ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ—"କବିତା ଲେଖିବାର ଗୋଟିଏ ନିଶା ଦରକାର । ନିଶା ନହେଲେ ଭଲ କବିତା ବାହାରିବ ନାହିଁ । ଭଲ କବିତାରେ ଏହିସବୁ ଜିନିଷରୁ ଅନ୍ତତଃ କିଛି କିଛି ରହିବା ଦରକାର—ଗମ୍ଭୀର ଅର୍ଥ—କବିତାଟି ପଢ଼ିଦେଲେ ଗୋଟିଏ ଉପର ଠାଉରିଆ ଅର୍ଥ ବାହାରୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଭିତରକୁ ଖୋଲି ଦେଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଅର୍ଥ ବାହାରୁଥିବ । ଆଉ ବି ଦେଖ, ସ୍ତ୍ରୀ-ଲୋକମାନେ ଅଳଂକାର ପିନ୍ଧିଲେ କିପରି ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତି । କବିତାକୁ ସେହିପରି ଅଳଂକାର ଯୁକ୍ତ କରିବା ଦରକାର । ଏହା ନାନା ପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ ଯଥା—ଯମକ, ଅନୁପ୍ରାସ, ଶ୍ଳେଷ, ଧ୍ୱନି, ଉପମା, ଛନ୍ଦ, ଶୃଙ୍ଖଳା, ବିରୋଧାଭାସ ରୂପକ, ଅନ୍ତର୍ଲିପି, ବହିର୍ଲିପି, ବନ୍ଧ, ବକ୍ରୋକ୍ତି, ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ, ଜୀବନଦର୍ଶନ, ରସ, ଲୋକପ୍ରିୟତା ଇତ୍ୟାଦି । ଏସବୁ ପ୍ରତି ନଜର ଦେଇ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ହେବ । ତୁମ୍ଭେ ଗୋଟିଏ ଏମିତିଆ କବିତା ଲେଖି ମୋ ପାଖକୁ ଆଣ । ମୁଁ ସଂଶୋଧନ କରିଦେବି ।

କବିଜଣକ ଉପଦେଶତକ ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଟିକାଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସ୍ଥୁଳ କହିଛନ୍ତି

ଶବ୍ଦକର 'ଇଙ୍କ୍‌ଲବ୍' ଲୁହାଟି ଅର୍ଥାତ୍ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା ସୂଚକ ଧ୍ୱନିମାନ କରି ଏବଂ ଇସ୍ପାତ ପଦାର୍ଥ ଦେଇଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମେଡାଲୟ ଅଳଙ୍କାରରେ ଭୂଷିତକରି ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ପାଣ୍ଟେଡି ନେଇଗଲେ । ଏହି ଅଂଶରେ ଦେଖନ୍ତୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ସାଙ୍ଗ ସମକ, ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା ସୂଚକ ଧ୍ୱନି, ଇସ୍ପାତ ଗୋବାନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର ଅଛି । ପୁଣି ଦେଖନ୍ତୁ ଓଲଟା ଗରମ ବା ଗରମର ଓଲଟା ଅର୍ଥାତ୍ ଥଣ୍ଡା ହେବାରୁ ନାକରୁ ପାଣି ବୋହିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଆସି ପକାଇଲା । ତୋପରସକର ଗରମ ଅର୍ଥାତ୍ ଗରମ 'ଟୋଷ୍ଟ୍'ର ବା ଆଜିକାଲିର ବଢ଼ିଆ ରସ ପିଇବାକୁ ହେଲେ ଏଠାରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମ । ଓ କରୁଣ ରସ ରହିଲା । ସୁହଲର ଭାଇ ଅଟେ ଗହମ ତାର ହୃଦୟ ବୋଇଲେ ସୁଜି, ତାକୁ ଘିଅରେ ଶାନ୍ଧ ଲୁଣ ଲଙ୍କା ଦେଲେ ବଢ଼ିଆ ଉପମା ତଅର ହୁଏ । ଲୋକେ ସେହି ଉପମାକୁ ଟେନ୍‌ସିଂଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ, ଏଠି ଚମତ୍କାର ଉପମା ରହିଲା । ଦାଉଁ ମୁଣ୍ଡ-ବାସି ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲ ତାର ମାଳକୁ ତା ଗଳାରେ ଛନ୍ଦଦେଲେ । ହେଇ ଆସିଲା ଛନ୍ଦ । ବନ୍ଧୁକ-ଧାରୀଆ ବା ସୈନିକମାନେ ମୁଖରେ ବୁଟେଟିରେ, ଭୁଟେଟିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦ ସୂଚକ ଧ୍ୱନି କଲେ । ଏଠାରେ ଅସିଲା ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ପୁଣି ଧ୍ୱନି । ସୈନିକମାନଙ୍କର ତ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ଶୃଙ୍ଖଳା । ପାକିସ୍ଥାନ ଫାଲ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ଗୋଟିଏ ଫାଲ ହେଉଛି ପାକିସ୍ଥାନ ଏମନ୍ତ ସେ ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ ଭାର ଲୋକେ କହିଲେ—ଟେନ୍‌ସିଂ ଅମର ଲୋକ । ଗୋଲମୁହାଁ ବା ନେପାଳମାନେ କହିଲେ—ନା ସେ ଅମର । କେମେ ଏହିପରି ଶବ୍ଦବୋଧର ଅଭ୍ୟାସ ମିଳିଲା । ଶବ୍ଦବୋଧାଭ୍ୟାସ ମିଳିଲା କି ନାହିଁ ? ସିଲଟା ବଂଶୀ ହଣ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀ ହଣ୍ଟ ସାହେବ ଟେନସିଂ ଶିଖରରେ ବଟେଇ ବଟେଇ କହିଲା ହଣ୍ଟର ଟେନସିଂହକୁ ଟିକିଏ

ନ୍ୟୂନ କରିଦେବାର ଇଚ୍ଛା । ଅଥଚ ସିଧା ସଳଖ କହିଦେଲେ ଲୋକେ ଛୁଟ ଛାଡ଼ର କରିବେ ତେଣୁ ସେ ବଙ୍କେଇକରି କଥାଟାକୁ କହିଲେ—ତେନସିଂ ଏଭରେଷ୍ଟ ଉପରେ ଉଠିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ତାର ଜ୍ଞାନ ବଡ଼ ସୀମା ବଦ୍ଧ । ଏଥିରେ ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ କଥା ବା ବକ୍ରୋକ୍ତି ରହିଲାତ ? ହନୁମନ୍ତ କୈଳାସ ଉପରେ ଚଢ଼ିଲେ, ତେନସିଂ ହେଉଛି କୈଳାସ ବା ଗୌରୀଶଙ୍କର ଉପରେ ଚଢ଼ିଲେ ତେଣୁ ସେ ହନୁରୂପୀ ମହାବୀର ହେଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଏକଥା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ଏଟି ରହିଲା ରୂପକ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବାସୀ ଠାକୁରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଦର୍ଶନକଲେ ବା ଚିନ୍ତାକଲେ । ଏଠାରେ ବନ୍ଧ ଓ ଉଭ ଦର୍ଶନ ଅଛିକି ନାହିଁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧ ନୁହେଁ ଏକାବେଳକେ ଉତ୍ପଟି ବନ୍ଧ ଅଛି । ଏଭ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ ସବୁଠାରୁ ଉଭ ଦର୍ଶନ ନୁହେଁକି ? ଏତେ ବଡ଼ ଗୌରବ ତେନସିଂ ପାଇଥିବାରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ-କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛନ୍ତି କି, "ହେ ଭଗବାନ ଆପଣଙ୍କ ନାମ ସଦା ମୋର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁଥାଉ ।" ଏଠାରେ ଅନ୍ତର୍ଲିପି ଓ ବହିର୍ଲିପି ଅସିଲା ଦେଖିଲେ ତ ? ଅତୁର ଷ ମୋଟାମୋଟି ଦେଖନ୍ତୁ କବିତା ବସ୍ତୁଟି ଅତି ଲୋକପ୍ରିୟ, ଏତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ଯେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଖବର କାଗଜରେ ଏହିକଥା ପୃଥିବୀର ଲୋକେ ଏହି ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ପାଇଁ ଭୋକ ଶୋଷ ଭୁଲି ଯାଉଅଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ଅପରଙ୍କ ମତାମତ କହନ୍ତୁ । ଏତେବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କବିତାକୁ ମୁଁ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟରେ କରିଦେଇଛି ।

ଥାଁ କନକର ଓ ଗମ୍ଭୀର ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗକରି ଗୁରୁ କହିଲେ —ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍ ! ମଣିଷ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯିବ । ଏପରି ଯଶକାମୀ କବିଙ୍କୁ କି ଉପାଧି ଦିଆଯିବ ? କବି ସମ୍ରାଟ, କବିଚନ୍ଦ୍ର,

କବି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭାନୁକବି, ଦରଦୀ କବି, କବି ଶ୍ରେଷ୍ଠ, କବି ତିଳକ, କବି ଶିରୋମଣି ଇତ୍ୟାଦି ଉପାଧିମାନ ତ ଅଗରୁ ପାଇସାରିଛ । ତେବେ ମୁଁ ଅତି ଆଦରରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ "କବିଶ୍ରଷ୍ଟା" ଉପାଧିଟି ଦେଉଛି ।

କବି ଓ ସମାଲୋଚକ

ଭାଙ୍ଗମିଶା ବେଲପଣାରୁ ଗିନାଏ ପିଇ ସମସ୍ତେ ଟିକିଏ ଆରାମ ହୋଇ ବସିଲେ । ମିଜାସ୍‌ଟା ବି ସମସ୍ତଙ୍କର ଟିକିଏ ଝର୍‌ର୍‌ ହୋଇଗଲା । ଉଣା ଅଧିକେ ସମସ୍ତେ କବି ବା ସମାଲୋଚକ । କବିତା ବିଷୟରେ ତେଣୁ ସରଗରମ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚାଲିଲା । ଜଣେ କହିଲେ, "କବି ଅପେକ୍ଷା ସମାଲୋଚକର ବାହାଦୁରି ଅଧିକ ବେଶି । ଯେତେ ବଡ଼ ଖରାପ କବିତା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ ସମାଲୋଚକ ତାକୁ ବୁଝି ସେଥିରୁ ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ ଜିନିଷ ବାଛି ଥୋଇଦେବ । ତେଣୁ ସମାଲୋଚକର ସ୍ଥାନ କବିଠାରୁ ଅଧିକ ଉପରେ ।" ଜଣେ ହାମ୍ବୁରା ମୁଣ୍ଡିଆ କବି ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ, "ଅବେ ରଖ ହୋ ଚେର ଥିଲେ ସିନା ତୁମେ ବୁଝିବ । ଚେର ତ ସୃଷ୍ଟିକଲା କବି । ତେଣୁ କବିର ଆସନ ଉପରେ ।"

ଉଇବାଦ କ୍ରମେ ବଢ଼ିଲା । ଅତଥି ଚର୍ଚ୍ଚାଭାସ୍ୱ ଭଦ୍ରଲୋକଟି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା ଏବେ ଉଇବାଦରେ ଲାଭ କ'ଣ ? ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା କହୁଛି । ତାକୁଇ କେନ୍ଦ୍ର କରି କବି ଓ ସମାଲୋଚକ ନିଜ ନିଜର କବ୍ୟମତ ଦେଖାନ୍ତୁ ।"

ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନ ହେତୁ ଗୋଟିଏ କଦାକାର କାଳୀ ଖୁ କୁଣ୍ଡ୍ରୀ ମାଇକିନିଆ ତା' ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତା'ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଗଲା । ହଠାତ୍ ପୁରୁଷଟି ତାକୁ ଦେଖି ଭୟରେ ପାଣିକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲା ଓ ତାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିପାରିଲା ସେତେବେଳେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଡାକି କହିଲା—"ହେ ହେ ମୋତେ ଟିକିଏ ପୋଖରୀ ପାଣିରୁ ଉଠାଇ ନେ ।" ସେହି ଲୋକର କଥାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଆପଣମାନେ ନିଜ ନିଜର କବ୍ୟମତ ଦେଖାନ୍ତୁ :

କବି କଟିପଣ୍ଡ କହିଲେ, "ରହ, ଶୁଖିଲ ଚୋରଟାଏ ଦେଉଛୁ ଯେ କେମିତି ବୁଝିହବ ଦେଖିବା । ଧର ସେ ଲୋକଟି କହିଲା ।

"ଗୋବର ବରନା ସଖି ଆରେ,
ସରସୀ ବାରିରୁ ରଖି ଯା'ରେ !"

ଖୋଲିଗଲା ସ୍ମୃତି ପରି କଟିପଣ୍ଡ ସମାଲୋଚକ କହିଲେ, ଏଇଟା, ତୁମେ ଏଇ ଅର୍ଥ କରିଥିବ ଯେ ଗୋବର ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ କାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ପୁରୁଷ କହୁଚି, 'ସଖି, ଏ ପୋଖରୀ ପାଣିରୁ ମୋତେ ତ୍ରାଣ କରି ନେଇଯା" କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହୁଚି ତାହା ନୁହେଁ । ଦେଖ ହେଇ ମୁଁ ବୁଝିଲି—ଗୋ ବରବରନା ସଖି ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ଶ୍ରେଷ୍ଠବର୍ଣ୍ଣା ଅର୍ଥାତ୍ ତକ୍ ତକ୍ ଗୋରୀ ସଖି, ଅର୍ଥାତ୍ ବାନ୍ଧବୀ ତୁ ଆ । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋ ପାଖକୁ ଆ । ଆଉ ଶର-ଶିବାର; ଶର

ବୋଇଲେ ଧନୁଶର, ଶିବାର ବୋଇଲେ ଶିବଙ୍କର ଅରି ଅର୍ଥାତ୍ କାମଦେବ—ସେଇ କାମଦେବଙ୍କ ଶରରୁ ଅର୍ଥାତ୍ କାମଦେବ ମୋତେ ଯେଉଁ ପୀଡ଼ା ଦେଉଛି ତହିଁରୁ ରଖିସା ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ଦର୍ପ ପୀଡ଼ାରୁ ମୋତେ ରକ୍ଷାକର । ଦେଖ ତୁହୁଁ କାହ୍ନ କି ନାହିଁ । କବି କହିଲେ, "ହୁଁ ଯୋଗକୁ ବାଜିଗଲା ।"

ସମାଲୋଚକ କହିଲେ, "ଏଁ ବାଜିଗଲା ! ଦେଖ, ଫେର୍ ବୁଝିବ । କିନ୍ତୁ ତା' ପୂର୍ବରୁ ଟିକିଏ ଭୂମିକା ଦେଇଦିଏଁ । ଥରେ ମହାଦେବ ତାଙ୍କ ଷଣ୍ଢକୁ କହିଲେ, "ଅରେ ତୁ ଯା ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକକୁ କହିଦେବୁ ସେମାନେ ତିନିଦିନରେ ଥରେ ଖାଇବେ ।" ଷଣ୍ଢଟି ବିଚରା ସେଦିନ କୋଉଠି ଓଦା ଖାଇବ ବୋଲି ଭାବି ଯାଉ ଯାଉ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଗଲା । ସେ ତିନିଦିନରେ ଥରେ କ'ଣ କହିବ ଓଲଟା କହିଲା, "ହେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀଗଣ ଦିନକୁ ତିନିଥର କରି ଖାଅ । ମହାଦେବଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ।" ସ୍ୱାଡେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ଦିନକୁ ତିନିଥର କରି ଖାଇଲେ । ଖାଦ୍ୟାଭାବ ପଡ଼ିଲା । ଗୋଟାଏ ଗାଁର ଲୋକେ କିଛି ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତିନି ଗୁରୁଦିନ ଯାଏଁ ଗାଁ ପୋଖରୀରୁ ପେଟେ ଲେଖାଏଁ ପାଣି ପିଇଲେ । ସେମାନେ ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ ମହାଦେବଙ୍କ ଷଣ୍ଢଯୋଗେ ଏ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଯଦି ଆମର ଦିନରେ ତିନିଥର ଖିଆକୁ ବନ୍ଦ କରନ୍ତା । ତେବେ ଆମର ଏ ପୋଖରୀ ପାଣି ପିଆର କଷ୍ଟ ରହନ୍ତା ନାହିଁ ମନେକରି ଗାଁ ଲୋକମାନେ ଏହି କବିତାଟି ପଢ଼ି ମହାଦେବଙ୍କ ଷଣ୍ଢକୁ ଡାକୁଛନ୍ତି—'ଗୋ-ବର ବର', ଗୋ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଈ, ଗାଈର ବର ହେଲା ଷଣ୍ଢ; ଗୋବର ବର ହେଲା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଷଣ୍ଢ ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ମହାଦେବଙ୍କ ଷଣ୍ଢ, ନାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ନଷ୍ଟ କର; ଖିଆରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଏହି ଦିନରେ ତିନିଥର ଖିଆକୁ ନଷ୍ଟ କର । ଏବଂ 'ସରସ୍ୱୀ

ବାରିରୁ ରକ୍ଷିସାରେ; ଅର୍ଥାତ୍ ପୋଖରୀ ପାଣି ପିଅନ୍ତୁ ରକ୍ଷିସାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ରକ୍ଷା କର । ଦେଖ; ଫେର୍ ବୁଝିଲ କି ନାହିଁ ? ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲୁଚିବା ଶୁଣ ।

ଗୋଟାଏ କଳହଣ୍ଡୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତା' ଘଇତାକୁ ଗୋଟାଏ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିଲା, ସେ ସବୁରି ଶକ୍ତି ହୋଇ ତା' ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକି କହୁଛି—"ଗୋ ବରବରନା; ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋ ନାରୀର ବର ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ ବର୍ ହୁଏ ନାହିଁ (ସେପରି ନାମରଦା ଅର୍ଥ ପୌରୁଷ ବିହୀନ) ସେହିପରି ନରେ ସର୍ବ ତ୍ରୁଅ'ରେ । ଗୋଡରୁ ସୁନ୍ଦରୀ କହୁଲେ ସେ ଗୋଡ଼ ଖୁଲିଇ ଖୁଲିଇ ପକାଏ । ସେହିପରି ବରବର ହେଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବରବର ହେଉ ନ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କହୁଲେ ସେ ଖୁସି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଭାବି କରି ତାକୁ ନାରୀର ବର ବୋଲି କହୁଲେ । 'ସରସୀ ବାନ୍ଧିରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସରସି କି ରସି ଅର୍ଥାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବାରିରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧନରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯେ ଏଠାରେ ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ସେଥିରୁ ମୋତେ ରକ୍ଷିସା ଅର୍ଥାତ୍ ଖୋଲିଦେ ।

ପୁଣି ବୁଝୁଁଛ ଦେଖ, ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଦେଖାଇଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା—

ଖିଲ୍‌ଖିଲ୍ ଶ୍ରେଣି ମୁଖି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସର୍ଣ୍ଣରେ
ଖିର ଖିରଖାକୁ ଗ୍ରୁଖି ତାଲୁ ଲଖିରେ ।

ଗୁରୁ କବିତାକୁ ଦେଖି ଚିଡ଼ିଯାଇ କହୁଅଛନ୍ତି—ଗୋଜର ବର ନାଶ ଖିଅରେ—ଅର୍ଥାତ୍ ଆରେ 'ଗୋବ' ବା ମୂର୍ଖ, ତାହାର ବର ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୂର୍ଖ 'ଖ' ନାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଯେ ଏତେ 'ଖ' ଅକ୍ଷର ବ୍ୟବହାର କରିଛୁ ତାହା ନାଶ କର ଅର୍ଥାତ୍ ହଟାଇଦେ । ସରସୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଳ୍ପ ପ୍ରଶଂସା, ବାହ ଉବାଇଲେ

ଅବରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଅମ୍ବଡ଼ମ୍ବା ରୂପକ ଅବରଣରୁ ରକ୍ଷିଷା ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି କନ୍ୟାକୁ ରକ୍ଷାକର ।

ପୁଣି ବୁଝିବ ? ଅଚ୍ଛା ହଉ ଦେଖ ।—ଗୋଟିଏ ଯୁବତୀକୁ ଦୁଇଜଣ ଅପେଖଇ ଥାଆନ୍ତି । ତା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଖୁବ୍ ଶାଇଲବାଲା । ଜାଣେ ତା ପ୍ରତି ଯୁବତୀଟି ଟଳି ପଡ଼ିବ ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଆଗତୁରା ଯୁବତୀଟିକୁ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳରେ କହି ପକାଉଛି—'ଅରେ ସଖି ଗୋ-ବର ବରନା'—ଅର୍ଥାତ୍ ରେ ସଖି ଗୋ ବୋଇଲେ ଗାୟକ, ବର ବୋଇଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାୟକକୁ ବରଣ କରନା । ଶର ଶିବାବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ଦର୍ପ ପୀଡ଼ାରୁ ରକ୍ଷି ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋତେ ରକ୍ଷା କର । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଗାୟକ ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ବରଣ ନ କରି ମୋତେ ବରଣ କର ।

ଦେଖ ପୁଣି ବୁଝୁଁଛ । ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ଗୋଟିଏ କୁକୁର କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବାଛୁରି ଗଉଡ଼ ଠୋକା ଠିଆ ହୋଇ ଚୁନପନ ଖାଇଥିଲା । ଲୋକଟି ବ୍ୟାକୁଳରେ ଡାକ ପକେଇଲା— ରେ ନାଗଣିଆ ଗୋବର ବର ଅର୍ଥାତ୍ ରେ ଚୁନପନ ଖାଉଥିବା ବର ଗୋବର । ବର ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଗୋ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋରୁ ବର ଅର୍ଥାତ୍ ବାଳକ ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ଚୁନପନ ଖାଉଥିବା ଗଉଡ଼ ପିଲା, ଶିବାସ୍ତ୍ର ଶରରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବା ଯେ କୋଲିଅ ତାହାର ଅରି ଅର୍ଥାତ୍ ଶତ୍ରୁ ଯେ କୁକୁର ତାହାର ଶର ଅର୍ଥାତ୍ ଆଘାତ ସେଥିରୁ ରକ୍ଷି ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋତେ ରକ୍ଷାକର ।

ସମସ୍ତେ 'ଅଁ' କରି ଶୁଣୁଁ ଥାଆନ୍ତି । ଭୃଙ୍ଗ ସେତେବେଳକୁ ଖୁବ୍ ଜାମ ଦେଇଟେଇଲାଣି । ସମାଲୋଚକ ପୁଣି କହୁଲେ—ଦେଖ ଫେର୍ ବୁଝିବ ସମସ୍ତେ ଦୁ ହାତ ଉଠାଇ ଏକାବେଳକେ କହି-ଉଠିଲେ, "ଥାଉ ଥାଉ ଆଉ ବୁଝିନାହିଁ ଦେବ ଛୁଟିଯିବ ।"

ସମାଲୋଚକ ସ୍ୱ ଲୋଭରେ ବେଶୀ ପିଇ ଖାଇଥିଲେ । ସେ ଫେର୍ ଆରମ୍ଭ କଲେ "ଗୋ ବୋଲ୍‌ଲେ—"

ଅତଥି ଚର୍ଚ୍ଚାକାରୀ ହଠାତ୍ ଟେଳାଏ ହେଙ୍ଗୁ ଆଣି ତାଙ୍କ ନାକ ଅଗରେ ଦେଇ ମାଡ଼ି ବସିଲେ । ସମାଲୋଚକ କେତେକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱର କରି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ ।

କବି ପୂଜା

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭା ଆଜି ଖୁବ୍ ସରଗରମ । ସ୍ୱୟଂ ସୁରପତି, କବି ସମ୍ରାଟ ଭଞ୍ଜ ଓ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିବା ପାଇଁ ସଭା ଡକାଇଛନ୍ତି । ଦୁଇ କବିସାକ ଏକାଠି ବସିଥାନ୍ତି । ଉର୍ବଶୀ "ଅଗ ଡେଲକଡ଼ନ୍ତୁକା" ଗୀତଟି ବୋଲି ନାଚୁଥାନ୍ତି । ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ କ୍ଲାରିଓନେଟ, କରନେଟ, ସେକ୍ସାଫୋନ, ହାରମୋନିୟମ, ଡ୍ରମ୍, ତାବଲା ଓ ଅହୁରି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀ ପେଁକାଲି ବଜାଉଥାନ୍ତି । ମହାଦେବ ବ୍ରହ୍ମସୁଙ୍ଗ ଗଞ୍ଜେଇକଲି ଖୁବ୍ ଭର ଚିଲମରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଗୋଟାଏ ଟାଣରେ ସବୁ ଶୋଷାଡ଼ି ନେଇ ଖଞ୍ଜଣୀ ବଜାଇ ବସିଲେ । ନିଶାରେ ଅଉଟ୍ ପାଉଟ୍ ହୋଇ ବେତାଳ କରିବାରୁ ଜଣେ ଗନ୍ଧର୍ବ ତାଙ୍କ ହାତରୁ ଖଞ୍ଜଣୀଟା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଥିରହୋଇ ବସିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ବାଲ୍ମୀକି ଓ

ବ୍ୟାସ ଭବଭୂତିଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଶୀତଳଜଳ ପିଇ ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାଃ ତୋଫା ତୋଫା ବୋଲି ଚିଲେଇ ଉଠୁଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗାପଟିଆ ଯାଗାରେ ବସି ହ୍ୱାଇଟେନ୍ ବନ୍ଧୁ ପଢୁଥାନ୍ତି ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ନାଚ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେଉଥାନ୍ତି । ନାରଦ ଗୋଟାଏ ଢିଙ୍କି ଉପରେ ବସି ବୀଣା ବଜାଉଥିଲେ ।

ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଯିବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ପେଟଟା ଫୁଲେଇ ଦେଲା । ସେ ରାଧାନାଥଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ କାନରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ "ଦେଖି ପାରୁଛନ୍ତି ସୁରପତିଙ୍କ ପକ୍ଷପାତିତା ? ଓଡ଼ିଆ କବିତା ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଚାପୁଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଥିରୁ ସେ ବର୍ତ୍ତି ଥାଆନ୍ତା କି । ଆପଣ ସିନା ତାହାକୁ ଦହି, ଅଦା, ଲୁଣ ଖୁଆଇ ବଞ୍ଚାଇଲେ । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚରେ ନୁହେଁକି ? କିନ୍ତୁ ସୁରପତି ତାଙ୍କ ଗୀତକୁ ଆଗ ବୋଲିବାକୁ କହିଲେ, "ଛି ଛି କି ପକ୍ଷପାତିତା !"

ରାଧାନାଥ ତାଙ୍କୁ ପେଲି ଦେଇ କହିଲେ— 'ହଁ ଯାଯା ଭାଗ୍ ! ଭାଗ୍ ବେପାରଡ୍ କଛୁ ନାହିଁ ଅସିଲେ ଏଠି କଳି ଲଗେଇବାକୁ । ପଳା ଏଠୁ ।"

ନାରଦ ମୁହଁ ହାଣ୍ଡି ପରି କରି ଟିକିଏ ପଦାକୁ ବୁଲିଗଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ବିଡ଼ି ଟାଣି ଦେଇସାରି ଭିତରକୁ ଯାଇ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଲେ । ଓଉ ଉଣ୍ଡି ଭଞ୍ଜଙ୍କ କାନରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ— "ଆଜ୍ଞା ଦେଖିଲେତ ସୁରପତିଙ୍କ ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମ । ଆପଣଙ୍କୁ ନେଇ ରାଧାନାଥଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବସାଇଲେ । ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ କବିତାକୁ ଆପଣ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧୀଶ୍ୱରୀ କରିଥିଲେ ତାକୁ ଏହି ରାଧାନାଥ ପଶ୍ଚି

ହେବାଲାଅ କହୁଇ ବଙ୍ଗ, ହିନ୍ଦ, ଇଂରେଜୀ ଓ ଗୁଜୁରାଟ ଦାଣ୍ଡରେ ଭଡାରୁଣୀ କରି ବୁଲୁଇ ଅଛନ୍ତି । ଏପରି ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଆପଣ ! ଛି, ଛି ସୁରପତିଙ୍କ କି ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମ ।"

କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାରଦଙ୍କ ଦାଢ଼ିକୁ ଦୁଇ ଥର ଟିଙ୍କା ଦେଇ ନାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ମୁଥ ବସାଇଲେ ଓ ଘାଟିକରି କହିଲେ "ପଳାଅ, କଲିବୁଢ଼ା ଥୋବରା ! ଏହାକୁ ଆଉ କେଉଁଠି ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ କଲିମୁଣି ଝାଡ଼ିବାକୁ ଆସୁଛି ଏହୁଠାକୁ ।"

ନାରଦ ଲାଜରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଡିଙ୍କିରେ ବସି ସଭା ଛାଡ଼ି ପଳେଇ ଆସିଲେ । ସଭାକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ମନ ଗଲ ଗଲ ହେଲା । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ ! ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ସଭ୍ୟମାନେ କବି ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ତାହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଗଲା । କଲି ମୁଣିରୁ ମୁଠାଏ ବାଲି ଧରି ସେ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନ ଉପରେ ଛାଟିଲେ । ଓ ତା'ପରେ କଳି ଲୋଭ ପରି ଡିଙ୍କିରେ ବସି ପୁଣି ସଭା ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ନାଚରେ ସମସ୍ତେ ଭୋଳ । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ପୋଡ଼ସା ଗନ୍ଧ ହେବାରୁ ସମସ୍ତେ ନାକ ଟେକିଲେ । ହେଁଃ କି ଗନ୍ଧ ବୋଲି ଇଅନ୍ତେ ସିଅନ୍ତେ ଚାହିଁଲେ । କେତେକ ଭାବିଲେ ଯେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବ ଭୀମ ବୁଢ଼ାଏ ବରି ପିଠା ମୂଳା ତରକାରି କରି ଗେପିଛନ୍ତି । ତାହାର ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟାଏ ଅଧଃ ବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ବାବା କହିବାକୁ ସାହାସ କାହାର ? ସେ ଯେ ଭୀମ ! ଏମେ ଗନ୍ଧ

ଅନ୍ଧର ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ସୁରପତ ଚଲେଇ କହିଲେ । ବେ ଏ ଦ୍ୱାସ୍ଥ ଏକ୍ସ ଗନ୍ଧ ?

ଦ୍ୱାରପାଳ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, ହେଜୁର ମନ୍ଦିରରେ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ଭକ୍ତ ପୂଜା ହେଉଛି । ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦିଅ ଯାଉଥିବା ଧୂପର ଗନ୍ଧ ଏ ଅଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ସୁରପତ ରାଗୀ ହୋଇ କହିଲେ, "ଏ ଧୂପର ଗନ୍ଧ ?" ଭକ୍ତ ସମ୍ରାଟ୍ କହ୍ନୁ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ମୋର ଭୌତିକ ଶରୀର ପୋଡ଼ା ହେଉଥିଲେ ଯେପରି ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିଲା ଏତ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗନ୍ଧ ।" ରାଧାନାଥ ବି କହିଲେ, "ମୋର ଭୌତିକ ଶରୀର ପୋଡ଼ା ହେଉଥିବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିଲା ।"

ଗନ୍ଧ ଅତି ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ସଭା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସୁରପତିଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଦଶଟିଣ ଇଭନିଙ୍ଗ ଇନ୍‌ପାର୍ଟି ଅତର ପରଯାକ ଛୁଆଁଗଲା ଓ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ରେଡ଼ିଓ ଟେଲିଭିଜନ ଯନ୍ତ୍ର ଆଣାହୋଇ ଥୁଆହେଲା । ସୁରପତ ନିଜେ ସୁଇଚ୍ ମୋଡ଼ି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଗ କରଦେଲେ । କହ୍ନୁ ଓ ରାଧାନାଥ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରର ପରଦା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ।

ହଠାତ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନର ହଲ୍ ଦିଶିଲା । ହଲ୍‌ଟି ମଣିଷରେ ଭରପୂର । ନିଶୁଆ, ଝାମ୍ପରମୁଣ୍ଡିଆ, ଟୋକା, ଢାଲିଆ, ଡେଙ୍ଗା, ଧେଡ଼ିଆ, ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଓ ଟୋକାଟୋକୀ ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି । ଜଣେ ତା' ଭିତରେ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ୁଥାଏ—"ଭାଇମାନେ ! ଯେଉଁ ଫଟ ଝୁଲୁଛି ଏହାକୁ ଚିହ୍ନିଛ ? ଏ ହେଉଛନ୍ତି ମହାପାପୀ ରାଧାନାଥ । ଏ ଯଦି ଆଜି ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ଯାଇଁ ମାଡ଼ିବସି ଥାଆନ୍ତି ଓ ରାତ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ବର୍ଜ୍ଜ କରିଦିଅନ୍ତି । ସମାଧି ଦେଇଥାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ତା' ବେକରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ବୁଲେଇ

ବୁଡ଼ାଇ ବୁଡ଼ାଇ ମାର ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏହି ପାପୀର ସେହିଁ ନରାଧମ ଚେଲାମାନେ ଉତ୍କଳ ମାତାର ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ ସଦୃଶ ବିଚରଣ କରୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ କଥା ମୋଟେ ଶୁଣ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଲୁଅଟେର, ଷଣ୍ଡ, ଦରିଦ୍ର, ଉଦ୍ବାସ୍ତୁ । ଏହି ପାଷାଣ୍ଡମାନେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କି ଦୁରବସ୍ଥା ନ କରାଇଲେ । ଖାଣ୍ଟି କହିବି ଓଡ଼ିଶୀ ଜିନିଷ କ'ଣ ଆମର ନାହିଁ । ଆମର କୋଣାର୍କ ଅଛି, ଆମର ପୁରୀ ଦେଉଳ, ଆମର ଭୁବନେଶ୍ୱର ଦେଉଳ ଅଛି, ଆମର ଯୋବଦ୍ଧ ଗୁମ୍ଫା ଅଛି । ଆମର ଖାରବେଳ ଥିଲେ, ଆମର ବିଶୁ ମହାରଣା ଥିଲେ, ଆମର ମହାନଦୀ ଅଛି, ଆମର ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ଅହାଃ କି ଚମତ୍କାର ? ଓଡ଼ିଆର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜସ୍ୱ ରଚନା— ଶୈଳୀ, ଅଳଙ୍କାର, ଉପମା, ଯମକ ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଣରେ ବିଭୂଷିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହା ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବ । ଏହି ପାପୀ ନରାଧମ ଚେଲାମାନେ ଅମୂଲ୍ୟ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି; ଉଦ୍ବାସ୍ତୁ ଫେଡ଼ିଆ ରାଧାନାଥ ସାହିତ୍ୟ ପାଠରେ ଟୋଡ଼ାଇ-ଛନ୍ତି । ଥୁଃ ଥୁଃ ! ସେ ସାହିତ୍ୟରେ କ'ଣ ବା ଅଛି । ଏମାନେ ପର ଘରୁ ସାରୁ ବାଇଗଣ ଭିଅଣ ମାଗିଆଣି ଖାଉଛନ୍ତି ଅଥଚ ଏ ଘୁଷୁରିଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ନିଜ ଘରେ ଭିଆରି ଅନ୍ନ ପୋଟଳ ରସାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ । କୁହ ଦେଖି କେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟର ସମକକ୍ଷ ହେବ ?" ସଭା ଭିତରେ କିଏ ଜଣେ କହିଲା "ସେ ଗୁଡ଼ାକ ସହଜରେ ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ ।" ଏହା ଶୁଣି ବକ୍ତା ପୁଣି କହିଲେ"ମରିଯାଅ ମରିଯାଅ; ଯଦି ନ ବୁଝି ପାରୁଛ ମରିଯାଅ ! ମୂର୍ଖ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମରିଯିବା ଭଲ ।" ପୁଣି ଜଣେ କିଏ କହିଲା ଏ ଗୁଡ଼ାକ ତ ଅଶ୍ଳୀଳ । ବକ୍ତା ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ "ଫେରେ ଯଦି ଏହା କହିବ, ତୁମ ଜିଭ କାଟି ପକାଇବି । ବାପ ପୁଅକୁ ବାହାଘର

କଥା ପସ୍ତୁରେ ଏହା କଣ ଅଶ୍ଳୀଳ ? ଏହା ତ ସମାଜରେ ଭରପୁର ତେବେ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟକୁ କାହିଁକି ଅଶ୍ଳୀଳ କହିବେ ? ଯେ କହିବ ସେ ବଦମାସ । ଭାଇମାନେ ! ଏହି ବଦମାସମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣ ନାହିଁ ।

ଏହି ସମୟରେ ସଭାରେ ଖୁବ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହେଲା । ବହୁତ ଠେଲମ୍ ଠେଲା ପେଲମ୍ ପେଲା ପରେ ଆଉ ଜଣେ ଉଠି କହିଲେ "ଭାଇମାନେ; ଯେଉଁ ପାଜି ବଦମାସ୍, ଗର୍ଦ୍ଦଭ ନାମ୍, ଘୋଡାର, କହୁଛି ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି କହିବ ତା ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଦେବା ଉଚିତ । ତା ମୁହଁରେ ଚାଳକଣ୍ଡା ମାରିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟକୁ ପୁଅ ବାପ ପାଖରେ ପଢ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ, ଭାଇ ଭଉଣୀ ଆଗରେ ପଢ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ ସେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଚୁଲି ଭିତରେ କାଠ କରିବା ଦରକାର । ସେହି ଘୋଡାର ଭଞ୍ଜ ଯଦି ଆଜି ବଞ୍ଚିଥାଆନ୍ତା ତେବେ ଏହି ଅଶ୍ଳୀଳ ସାହିତ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜେଲରେ ସଡ଼ୁଥାଆନ୍ତା । ଭଞ୍ଜସାହିତ୍ୟ ଖୁବ୍ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ଓ ନିଜସ୍ୱ ହୋଇ ପାରେ କିନ୍ତୁ ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅସଳ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିନଥିଲା । ଏହାକୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ରାଧାନାଥ । ତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ନ ହୋଇଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷା ଭଞ୍ଜସାହିତ୍ୟର ମଇଳା ଟୋକେଇକୁ ବେକରେ ବାନ୍ଧି ହୁଗୁଳି ନଦୀରେ ବୁଡ଼ି ମରିଥାଆନ୍ତା । ଭାଇମାନେ ! କଉଣ ଭଞ୍ଜ-ସାହିତ୍ୟରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠର ସ୍ଥାନ ଅଛି କି ? ସେ ପାଜି ଭଞ୍ଜର ଚେଲା-ମାନଙ୍କୁ ଗୁଳି କରିଦିଅ । କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର ହାତ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ମଗଲ ମାଲିମା ନିଜାମୁ ଚିଲିକାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅ । ଯୁଗ ବଦଳି ଗଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୁଚି ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଏ । ଯେଉଁ ଘୋଡାର ମାନେ ଭଞ୍ଜସାହିତ୍ୟକୁ ଚକଟି ମକଟି ଧରି ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି

ସେମାନଙ୍କୁ ଘର ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଲଙ୍କାମରିଚ ଧୂଆଁ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ସେ ଭଣ୍ଡ ଭଞ୍ଜ ଚେଲାଗୁଡ଼ାକ କହୁଅଛନ୍ତି— ଆମର କୋଣାର୍କ ଅଛି, ଆମର ପୁରୀ ଦେଉଳ ଅଛି । କରେ ବାବା ଆଜି ଗୋଟାଏ ନୂଆଟା କୋଣାର୍କ ପୁରୀ ତିଆରି କର । ଭଣ୍ଡମାନଙ୍କର ସେ ଶକ୍ତି କାହିଁ ? ସମୁଦ୍ର ପଦ, କୋଣାର୍କ, ପୁରୀ ଓ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟକୁ ଗିଳି ହଜମ କରି ଦିଅନ୍ତି। ତେବେ ଏ ଭଣ୍ଡଙ୍କର ଚେତନା ପଶନ୍ତା । ସେମାନେ ନୂତନ ଜିନିଷ ତିଆରି କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ପଡ଼ନ୍ତେ । ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ରାଧାନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବୋଧଗମ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ପରିବେଷଣ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପରିପୁଷ୍ଟ କରୁଅଛୁଁ । ଆପଣମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ଏ ଢୋଙ୍ଗକାର ଭଣ୍ଡଙ୍କ କଥାଶୁଣନ୍ତୁ ନାହିଁ ।"

ଏ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣି ଶୁଣି ପ୍ରଥମ ବକ୍ତା ଯେ ଏତେ ରାଗି ଯାଇଥିଲେ ସେ ସମସ୍ତ ଆଇନ କାନୁନ୍ ଭାଙ୍ଗି ହଠାତ୍ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ ଗର୍ଜନ କରି କହିଲେ, "ଅରେ ହେ ଧେଡ଼ଗଣ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କହିବ ଭଣ୍ଡ ଢୋଙ୍ଗକାର ? ଅରେ ଚୋରଗଣ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କହିବ ବଙ୍କାସି ? ଚୋରିକରି ଅଣି ନିଜର ବୋଲିକହ । ଦରିଦ୍ର ଭିକାରି ! ତୁମ୍ଭ ମୁହଁରେ ଲାଜ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବକ୍ତା ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ "ରେ ମୂର୍ଖ ବଦମାସ ! ଭଣ୍ଡ ଭଞ୍ଜ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମୂର୍ଖପତି ଥିଲା । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଚୋର ଦଲାଲ ! କ୍ରମେ ଦୁଇ ବକ୍ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଭୀଷଣ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଚାଲିଲା—"ହେଇରେ ଧେଡ଼ ଆମକୁ କହିବ ଦଲାଲ ? ଅରେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ପରା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସାଜି ଦେଶକୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରି ସାରିଲଣି !

"ଏଁ ଆମେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ କରୁଛୁ ତୁ ନା ତୁମେ ? ତୁମେ ସବୁ ୫୦୦ବସ୍ତା ସିମେଣ୍ଟ ପରମିଟରେ କଣ କଳାପୋଛି କର ଚିଲ୍ଲ—"ଅରେ କିଏ ଅଛରେ ଏ ବଦମାସକୁ ଦେଖି ନବଟି । ତୁମ୍ଭ ପରି ଦରଜି ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କୁ ସାତଶହ ଟଙ୍କା ମାରିନେଇଛୁ ? ମୋତେ କେଉଁ ମୁହଁରେ କଳାପୋଛେଇଥ କହୁଛୁ ? କ୍ରମେ ଶ୍ରୋତା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳି ଦିଆଦିଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ କ୍ରମେ ଦୁଇ ବକ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇଗଲେ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି ଦିଆଦିଆଇ ଭିତରେ ସମ୍ଭ୍ରମତଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧ, ଅର୍ଦ୍ଧଲଗ୍ନ ଲୁଆଢ଼ି ଉଡେଇ ଗଲା । ବାକ୍ୟଯୁଦ୍ଧପରେ ହାତାହାତି ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା । ତାପରେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର, ଛତା, ବାଡ଼ି, ଜୋତା ଠକ୍‌ଠାକ୍ ଦୋପାଲେ ମାଆଲେ, ମରିଗଲିରେ, ପୁଲିଶ ଶବ୍ଦରେ ଘର ଫାଟି ପଡ଼ିଲା । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ କିଏ ଗୋଟାଏ ଡ଼ବଲ୍ ଫୋଟକାରେ ନିଆଁ ଲଗେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଛାଡିଦେଲା । ଫୋଟକା ଶବ୍ଦରେ କାନଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ଦୋପା ଦୋପା ପାଟିକରି ସମସ୍ତେ ଅତର୍କରେ ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଗଲେ । ପୋଲିସ ଆସି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଘର ଶୁନଶାନ୍ । ପାଞ୍ଚ ଛଅଟା ଲଗା ପଡ଼ିଛି, ଚିରା କାମିଜ ଗୋଟାଏ ଚୁଇଟା, ଜୋତା ଚଟି କୁଇଦେବା ହେବ, ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ଫାଉଣ୍ଟେନ ପେନ୍ ଏମିତି କେତେ ଜିନିଷ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ସୁରପତି ରେଡ଼ିଓ ଟେଲିଭିଜନ୍ ସୁଇଚ୍ ଅଫ୍ କରିଦେଲେ । ସମସ୍ତେ ଆଁ କରି ଭଂଜ ରାଧାନାଥଙ୍କ ଆଡେ ଚାହିଁଲେ । ତାହାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଶ୍ରାବଣ ଧାରାପରି ଲୁହ ଛୁଟିଥାଏ । ଭଂଜ ରାଧାନାଥଙ୍କ ହାତଟାକୁ ଜାବୁଡ଼ିକରି କହିଲେ, "ମୃତମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲତ, ଏମାନେ ହାତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତର ଗତି ଭୂମଣ୍ଡ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ କବିତା ଲେଖିଥିଲି ସେ ଯୁଗର

ଅବ୍ ହାଓ୍ୱା କଣ ଅଜକାଲି ଅଛି ? ଯୁଗର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତ ଜିନିଷର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି । ଅଥଚ କେତେକ ଲୋକ ସେ ପୁରୁଣା ଅବ୍ ହାଓ୍ୱା ଭିତରେ ଚାଲିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ଏମାନେ ଏତିକି କ'ଣ ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବଣରେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଆଜିକାଲି ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ ପ୍ରଥା ଅନେକ ରହିଥିବା ଲାଙ୍ଗୁଳମାନେ ଆଜିକାଲି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲେଣି । ଦୁଃଖ ଲାଗେ—ଏମାନେ ବୁଝିି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଯେ ପୂର୍ବ ସାହିତ୍ୟକୁ ଧରି ରହିଲେ ସେମାନେ କାଳକ୍ରମେ ସେପରି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବେ । ମୁଁ ଯେଉଁ କବିତା ରଚନା କରୁଥିଲି ସେ ସମୟରେ ଲୋକଙ୍କର ନୈତିକ ବଳ; ଆଜିକାଲିକାର ଲୋକଙ୍କର ନୈତିକ ବଳ ଠାରୁ ଢେର ବେଶୀ ଥିଲା ଓ ମୋ କବିତା ମଧ୍ୟ କୋମଳମତି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ମାଙ୍କଡ଼ ହାତରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ପରି ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ମୋ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ି ସମଦଶାପନ୍ନ ହୋଇଛି । ଦେଖିଲତ ଅସହିଷ୍ଣୁତାର ଚରମ ନିଦର୍ଶନ ?"

ଲୁହ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ରାଧାନାଥ କହିଲେ, "ବନ୍ଧୁ ମୋର ବାକ୍‌ରୋଧ ହୋଇ ଯାଇଛି । କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ନୂତନ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲି । ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ଯେପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମୀକୃଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ମୁଁ ସେପରି ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ଲୀନ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ନୂତନ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲି । ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷିତ ମାନଙ୍କର ମନ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାଲାଗି ତହିଁରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ଛାୟା ପକାଇଥିଲି ।

ଆଜି କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ବୁଢ଼ୀ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହେଲାଣି । ତେବେ ନିଜ ଜନନୀକୁ ଛାଡ଼ି ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହେବାରେ ଲାଭ କ'ଣ । ହତଭାଗ୍ୟମାନେ ଅନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପଛରେ ଦୌଡ଼ୁଅଛନ୍ତି । ଅଥଚ ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ ଯୁଗୋପଯୋଗି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ଭାରତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ପରି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ନୁହେଁ । ଏହି ପରିଶ୍ରମକାତର ଲେଖକମାନେ ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବାପରି ପରିବେଷଣ କରି ପାରନ୍ତେ, ତେବେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଯେ କୌଣସି ଭାରତୀୟ ଭାଷାଠାରୁ ବେଶି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିବାକୁ ହେଲେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ଦରକାର । ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟର ପରିବେଷଣ ହେଉଅଛି, ତାହା ଏତେ ସହଜ ଯେ ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ଛତୁ ଫୁଟିଲାପରି ଓଡ଼ିଶାଯାକ କଣ୍ଟମୟ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଏପରି ଅଗଣିତ ନକ୍ଷତ୍ର ଥାଇ କି ଲାଭ ! ଯଦି ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ ମାର୍ଜ୍ଜିତ ଓ ଯୁଗୋପଯୋଗି କରି ଆଜିକାଲି ପ୍ରଚଳନ କରି ପାରନ୍ତେ, ତେବେ ତାହା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶକୁ କେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ନ ପାରନ୍ତା !" ଏହି ସମୟରେ ନାରଦ ଦାଢ଼ି ମକଚି ମକଚି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ଓ କାନରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ "ସୁରପତେ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ ଏହି ମୂଢ଼ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ ହେଉଥିବା ସଭା ଆଜି ପଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । ଆପଣ ଯେଉଁ କବି-ବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିବା ପାଇଁ ସଭା ଡକାଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେତ ? କିଏ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଦରମରା ହୋଇ

ଗଲେଣି । ଏହା କଣ ଅପଣଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଉନାହିଁ ?

ସୁରପତି ହଠାତ୍ ଛାତିରେ ହାତଟା ଦେଇ କହିଲେ, "ଓଃ ବାସ୍ତବିକ୍ ମୋ ହୃଦୟରେ କିଳା ଗୋଟାଏ ପୋତି ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । ଓଃ ବଡ଼ କଷ୍ଟ !"

ନାରଦ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ପୁଣି କହିଲେ, "ସୁରପତେ, ଏହି ମୂଢ଼ମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ । ସେହି ଉଜ୍ଜଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ କୋଠା ଉପରେ ବଜ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତୁ !"

ସୁରପତି ରାଗରେ ପାଚିଯାଇ ଗର୍ଜିଉଠି କହିଲେ "ଏହି ମୂଢ଼ମାନେ ଜାଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଯେ ଆଜି କେବଳ ରାଧାନାଥ ସାହିତ୍ୟ କି ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ଦରକାର ନାହିଁ । ଦରକାର ଅଛି ଉଭୟଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ଏକ ନୂତନ ସାହିତ୍ୟ । ଏହି ମୂଢ଼ମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ କବିମାନଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଅସହ୍ୟ । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ଦେବି ।"

ଏହା କହି ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ଝୁଲୁଥିବା ଚମଡ଼ା ମୁଣିରୁ ବଜ୍ର କାଢ଼ିଲେ । ତାହାର ଆଲୁଅ ଓ ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦରେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ । ନାରଦ ମୁରୁକି ହସ ଦେଇ ସଭା ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ଦେବତାମାନେ ସମସ୍ତେ ହାଉଳି ଖାଇଗଲେ । ଭଞ୍ଜ ଓ ରାଧାନାଥ ଦୁହେଁ ହଠାତ୍ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ସୁରପତିଙ୍କ ହାତ ଧରି ପକାଇଲେ ଓ ଅତି ବିନୀତ ଭାବରେ କହିଲେ—"ସୁରପତେ ଏମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । କାରଣ ଏମାନେ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।"

ଅନୁରୋଧ ଫେରାଇ ନ ପାରି ସୁରପତି ବଜ୍ରକୁ ପୁଣି ଚମଡ଼ା ଖୋଳ ଭିତରେ ସୁରାଇଦେଲେ ।

ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ ହହ୍ଳଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜରେ ଆଉ ଏଭଳି ଭଳି ନ ଲାଗୁ ।

କଳସା'ର କାଳ ଗଣନା

(କେତେବର୍ଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟରେ କଳସା ଚଉତିଶାର ସମସ୍ୟା ନିରୂପଣ ନେଇ ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଝଞ୍ଜା ବୋହିଗଲା ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଏ ଲେଖାଟି ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।)

ଏବେ କଳସାର କାଳ ଗଣନା ନେଇ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଘାଣ୍ଟି ଚାଲିଛି । ସେଥିରେ କୁଆଡ଼େ ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ ଓ କେତେ ସାଧାରଣ ମୁଣ୍ଡ ଚକଟି ମକଟି ହୋଇ ଫାଳ ନାଳ ହୋଇ ଗଲେଣି । ତଥାପି ସେମାନେ କିଛି ଫଳକୂଳ ପାଉ ନାହାନ୍ତି । କାମ ନ ଥିଲେ ଗାଁ ଲୋକମାନେ ଯେପରି ଅପଣା ଭିତରେ ବାଡ଼ିଆ ବାଡ଼େଇ ହୁଅନ୍ତି ଠିକ୍ ସେହିପରି କଳସାର ଜନ୍ମ ଦିନଟାକୁ ନେଇ ବହୁ ପଣ୍ଡିତ ଅପଣା ଅପଣା ଭିତରେ କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି ଲଗେଇଛନ୍ତି । ଏ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ଆମେ ଜାଣେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ି ଜନ୍ମ ଦିନଟା କାଢ଼ିବା ଲାଗି ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ଆମ ଗୁହାଳରେ ଥିବା ବହୁତ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଓ କେତେକ ଇତିହାସ ବହି ଘାଣ୍ଟି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଅଛୁଁ । କେହି କେହି କଳସାକୁ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି । ଏଇଟା ହେଲା ରମ ଅର୍ଥ ପାଠ । ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପରିଷ୍କାର ଜଣାପିବ ଯେ କଳସା

ଶଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ବାହାରଅଛୁ । କାରଣ ସଚରାଚର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଏହି ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଭଙ୍କଡା ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ— ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ରାଗର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଯାହାକୁ କଣେ କେହି ବୋଲନ୍ତୁ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ନାଭି ଶୂନ୍ୟରେ ହେବାକୁ ସେ ନାଭି ଭିତରୁ ଫଟ୍ କରି ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମଫୁଲ ବାହାରିଦେଲେ ଓ ସେ ପଦ୍ମଫୁଲ ଭିତରୁ ସ୍ୱରମୂର୍ତ୍ତି ଅ ଦେବତା ଫଟ୍‌କରି ପଦାକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ଭଗବାନ ତହୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ— ହେ ବ୍ରହ୍ମା ମୋ ମନରେ ଏ ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ରାଗ ସଞ୍ଚାର ହୋଇଛି ତାହାକୁ ତୁମେ ସର୍ବଦା ଗାଅ । ଏହା କହି ଭଗବାନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ । ଅବତାରଙ୍କ ଅଦେଶକୁ ତାନସେନ୍ ତାମିଲ୍ କଲାପରି ବ୍ରହ୍ମା ଅଖିବୁଜି ଗାଇ ବସିଲେ ।

ହେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ତୋ ମହିମା ଅଟେ କୃଷ୍ଣ ହରି,
ଭବସ୍ତୁ ଜନ୍ମେଦା ତୁହି ଅଜ ବ ପ୍ରହରୀ ।
ବେଦାଗ୍ରୀ ରୂପରେ ତୁହି କିଳାଗୋଡା କରୁ,
ପୁରୁଷ ରୂପରେ ପୁଣି ଅପଣାକୁ ଧରୁ ।
ଦୋଷୀ ରୂପେ କାଠଗଡ଼ା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଠିଆ,
ବାଦୀ ରୂପେ ଦେଇ ପୁଣି ନିଜକୁ ବାଢ଼ିଅ ।
ତୋର ଲୀଳା ବୁଝିବାକୁ କର ମୋତେ କ୍ଷମ,
ନୋହିଲେ ଶଷ୍ଟଯୁ ପ୍ରଭୁ ଖାଇବି ଅଫିମ ।

ତୀତନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ସେ ଥାନ ଅଥାନ ନ ବାରି ସବୁ ଜାଗାରେ ବୋଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଭଗବାନ ଯାବୁକର ଖାଲି ମୁଣି ଭିତରୁ ଅଜସ୍ର ଜଳଜଣ ବାହାରିଲାପରି

ସ୍ରଷ୍ଟାଠାରୁ ବହୁତ କିଛି ସର୍ଜନା କରି ସାରିଥିଲେ । ଦେବତା, ଗନ୍ଧର୍ବ ମଣିଷ, ଋଷିଲୋକ ଇତ୍ୟାଦି । ବହୁତ କିଛି ଜିନିଷ ସେତେବେଳକୁ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ଦିନେ ବ୍ରହ୍ମାଗୋଟାଏ ବରକୋଳି ଗଛମୂଳେ ବସି ଆନନ୍ଦରେ ଏକୁ ଗୀତଟି ବୋଲୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଗନ୍ଧର୍ବ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ବଇଁଶୀ ଧରି ଅବତହାଣ ଚଉତିଶା ବୋଲି ବୋଲି ସେଇଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ବଂଶୀଧାରୀ ଗନ୍ଧର୍ବଟି କିଛିକ୍ଷଣ ସେଇଠି ବସି ସେଇ ଗୀତଟିକୁ ଶୁଣିଲା । ଯୋଗକୁ ନାରଦ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଢେଙ୍କିରେ ଚଢ଼ି ତାଙ୍କ ଉପର ଦେଇ ଶୂନ୍ୟରେ କୁଆଡ଼େ ଧପାଇ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ସେଠି ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ଯେପରି ଦେଖିଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଲମୁଣିରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ବାଲି ତାଙ୍କରି ଉପରକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଦେ' ପାରି । ମଇଁଷିଆ ଯାକୁ ଗଲ୍ କଲପରି ବଇଁଶୀଧାରୀ ଗନ୍ଧର୍ବଟିର ମନ ଗଲ୍ ଗଲ୍ କରି ଉଠିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା—'ଏ ବ୍ରହ୍ମାଟା ଅବତହାଣ ଚଉତିଶା ନ ବୋଲି ଏଥିରୁ ଚଉଡ଼ାଏ କ'ଣ ବୋଲୁଛି । ଯାକୁ ଏଠି ମୁଁ ବୋଲାଇ ଦେବନି ।' ଏହା ଭାବି ସେ ବଇଁଶୀକୁ ଘୁରୁଲ୍, କରି ବରକୋଳି ଗଛକୁ ପୋପାଡ଼ିଲା । କୁଆପଥର ଗଦା ହେଲାପରି ସଇକାର ସଇକାର ବରକୋଳି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗଦାହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଗୀତବୋଲା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେ ଏ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ 'ହେ—ତୁ କିଏସେ ?—ତୁ କିଏସେ'—'ମୁଁ ବଂଶୀଧାରୀ ।'—'ତୁ ମୋ ଗାଇବାରେ କାହିଁକି ବାଧା ଦେଉଛୁ—' —'ସେଇଟା ଭଲ ଗୀତ ନୁହେଁ, ଅଭିଧାଣ ଚଉତିଶା ବୋଲ୍'— 'ଏଁ ଏ ଗୀତ ଖରାପ—ଏତେ ପଣ୍ଡିତ କେଉଁ ଦିନଠୁ ହୋଇ ଗଲୁରେ ।'—'ଅରେ ଅଭିବଲ୍ଲଭଙ୍କ ଦୟାରୁ ମୁଁ ମହା ପଣ୍ଡିତ—' 'ରଖ ତୋ ଅଭିବଲ୍ଲଭ ! ନିଜ ପେଟରେ ତ ମାଲ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ

ଦସ୍ତାରେ ସୁଣି ଏତେ ସୁନ୍ଦର । ସେ ଯୋଉଦିନ ଦସ୍ତା ନ କରିବ ସେଇଦିନ ତ ମୂର୍ଖ ହୋଇଯିବୁ'—'ଇସ୍ ଭାରି ନିଜ ସିଂଘରେ ମାଟି ଖୋଳିଲାବାଲା । କହିଲ୍ ଭଲ ଯେଉଁ ସୁର୍ ବୋଲୁଛୁ ତା' ନାଁ କଅଣ ?'—'ଅରେ ସେ ସୁର୍‌ର ନାଁ ନାହିଁ । ତାହା ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କର ଅନନ୍ଦର ପ୍ରକାଶ । ତାକୁ ନାମ ଦେବ କିଏ ?—"ରେତୁର ରେତୁର ! ନିଜର ହୋଇଥିଲେ ନାମଟା ରଟ୍‌କରି କହିଦେଉ ନଥାନ୍ତୁ ? ମୋ ପାଖରେ ଚାଁ ଖାଉଣ୍ଟ ଚଳିବ ନାହିଁ ।'

ଏ କଳି ତୁଟିଲା ନାହିଁ । ଅବଶେଷ ମୀମାଂସା ପାଇଁ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଏହୁ ସୁର୍‌ର ନାଁ ପାଇଁ ଏତେ କଳି । ନାଁଟାଏ ଦେଇଦେଲେ ଏ କଳିଟା ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯିବ । ତେଣୁ ସେ ବୁଝାଇ କହିଲେ, "ହଇରେ ବଇଁଶୀଧାରୀ ଭଣ୍ଡ, ତୋ'ର ଏପରି ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏ ସୁର୍‌ଟା ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହାର ନାମ ନାହିଁ । ଏ ସୁର୍ ପାଇଁ ତୁମେମାନେ ଏତେ କଳହ ସୃଷ୍ଟି କଲଣି । ତେଣୁ ଏ ସୁର୍‌ର ନାମ କଳହ-ସାଗର ଦିଆଯାଉ । ସବୁ ଯୁଗରେ ଏହା ଗୀତ ହୋଇ ରହିବ । ମୁନି ଋଷିମାନେ ଏହାକୁ ଗାଇବେ । ଯାଅ ଏଥରକ ଆଉ କଳି କରନା ।"

ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେହି ସୁର୍‌ର ନାଁ କଳହ-ସାଗର ରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲା । କାଳ କ୍ରମେ ଗଡ଼ି ଗ୍ଲଲିଲା । ସମସ୍ତର ଦୂରତା ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ କମି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକେ ବହୁତ ଜାଣିଶୁଣି କମ୍‌ରେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ଯେପରି କି ସମ୍ପାଦକ ଡଗରକୁ ସଂ: ଡ଼ଃ, ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର—ଗୋ: ଚ: ମି:, ଜଙ୍ଘା ଭଡବୃତ୍ତିକୁ ପାଇକୁ—ଜ: ଇ: ପା:—'ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ସେବୀମାନେ 'ବଙ୍କାହି'କୁ

—ଭ: ସା: ପ୍ରେ: ବ: ଇତ୍ୟାଦି । କଳହ-ସାଗର ଏତେବଡ଼ ନାଁଟାଏ କହିବାକୁ ଅସୁବିଧା ହେବାରୁ, କଳହ ଓ ସାଗର ଏ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ମାନ ନେଇ କ, ସା ବୋଲି କଲେ । ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତ ଏଥିରେ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ କଳହ ହେଉଛି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ସାଗର ହେଉଛି କନିଷ୍ଠ ଶବ୍ଦ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବା ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦରୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ ସ୍ୱରୂପ ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷର ନିଆଯାଉ ଓ କନିଷ୍ଠରୁ ଗୋଟିଏ ନିଆଯାଉ । ସବୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ତାର ନାମ କଳସା ହେଲା ।

ଆମ ଖତଗଦାରୁ ମିଳିଥିବା ତୋଷଣୀ ପୁରାଣ ପୋଥିର ୧୦୭ ପୃଷ୍ଠାର ୩ୟ ଧାଡ଼ିରେ ଲେଖା ଅଛି—

ବଂଶୀଧର ଗନ୍ଧର୍ବଟି କରେ ଖୁବ୍ ବଳ,
ଦେବତାଏ ସର୍ବେ ଦେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଲ୍ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମଣ୍ଡଳକୁ ଅସି କଳଙ୍ଗେ ପଶିଲା,
ଅଭିବଲ୍ଲଭ ନାମକୁ ବାଡରେ ଘୋଷିଲା ।
ଅହେ ତ୍ରିଭୁ ମନ ମୋର ହୁଏ ଗଲଗଲ,
କଳର ବାହୁନେ ମୋର ପ୍ରାଣ କଳବଳ ।
ଅରତବଲ୍ଲଭ ତା'ର ଡାକକୁ ଶୁଣିଲେ,
କଳସାକୁ ନେଇ ବ୍ରହ୍ମା ଯାଅସି ବୋଇଲେ ।
କଳସା ଶୁଣିଲେ ସେତୁ କଳ ଅରମ୍ଭିବ,
ମନ ଅବମାନ ଗୋଟି ତାହାର ମେଣ୍ଟିବ ।
ସେହିଦିନୁ କଳସାଟି ଧରାରେ ଜନ୍ମିଲା,
ବଂଶୀଧର ଗନ୍ଧର୍ବଟି କୁଳରୁ ଛୁଟିଲା ।

× × × ×

ଭେଟମେଲ ପାଣିଙ୍କ ଅଟୂ ସଂଗାରୁ ମିଳିଥିବା ପେଟକ ପୁରାଣର ୬୯ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଅଛି—

କଳସାରୁ ମଟେଇଁ ଦେଖି ଶ୍ରିସ୍ଥି ହେବେ ଜାତେ,
ଜନମ ଜାତକ ଗୋଟି ତାହାର ଖୋଜିବେ ।
ପ୍ରାଚୀ ତଟ ବାବାଜୀଟି ଅସ୍ତୁଅ କେଣ୍ଟିବ,
ଆଳକୁଟି ମାଳକୁଟି ବହୁତ ଘାଣ୍ଟିବ ।
ଥିଲଭୁଲ ନ ପାଇଣ ହୋଇବ ବେଦମ୍,
କହୁବ ଅଠଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଜନମ ।
କହୁବେ ଜଟିଣି ବ୍ରହ୍ମା ଏ ନୁହଁଇ ସତ,
ଅହୁରି ଥୋଡ଼ାଏ ଘାଣ୍ଟ ନ ହୋଇ ନିସତ ।
ବଂଶୀଧର ଗନ୍ଧବଂଟି ଗ୍ଲେଟେଇ ହାଙ୍କିବ,
ନିଜ ନାଟକ କାଟି ଭରି ଶ୍ଳୋକଟି ଛୁଙ୍କିବ ।
କଣ୍ଠା କାଢ଼େ ଲୁଗା ଗ୍ଲଟି ଅବନ୍ତି ବ କଳି,
କଲେଜ ପିଲାଏ ଦେଖି ମାରୁଥିବେ ତାଳି ।

× × ×

ଏହୁସବୁ ପୁରାତନ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରୁ ନିର୍ଭୁଲ ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଅମ୍ଭେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁଁ କଳସା ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମରୁ ବିଦ୍ୟମାନ । ଆଉ ବି ଏହାର ପ୍ରାଚୀନତା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ କଳି କନ୍ଦଳ ଲାଗିଛି, ସେଥିରେ ତାହାର ବିବୃତ ହେବାର କାରଣ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହା ଲୀଳାମୟ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ତାହା କି ପେଟକ ପୁରାଣରେ ଛତଅ ମାଳିକା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀରୂପେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଅମର ଏ ମତକୁ ଯଦି କାହାର ଖଣ୍ଡନ କରିବାର ଥାଏ ତେବେ ସେ ଅସ୍ତୁ ହାମ୍ ସାନ୍ଧ୍ର ଫୁଲିକା ଉପରକୁ ।

ବ୍ଲାଷ୍ଟଫର୍ନେସ୍ ଛବି

ଆମ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର 'ଘୋଡ଼ା ଡମ୍ବଲ ପଡ଼େ ରହୋ' ନୀତି ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଅନୁନ୍ନତ ହେବାର ଦେଖି ତାହାର କଅଣ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ମଙ୍ଗଳ ବାବୁଆ ସାହିତ୍ୟସଂସଦର ପିଠେଇ ପାଣି ହେବାକୁ ବସିଲା, "ମହାଭାରତୀୟ ସ୍ଥୂଳକତା" ରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ୋଶୀ ରାଜ୍ୟମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଭୂଇଁରୁ ବଲ୍ଲଭ ପିଠା କାଟି ନେଇଗଲେ ଏବଂ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଷ୍ଟିମେୟ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକି ସମସ୍ତେ 'ଘୋଡ଼ା ଡମ୍ବଲ ପଡ଼େ ରହୋ' । ମୁଷ୍ଟିମେୟ କେତେଜଣ ଯେତେବେଳେ 'କ୍ୱାଏରେ' 'କ୍ୱାଏରେ' ବୋଲି ଚିଲେଇ ଉଠିଲେ ସେତେବେଳେ ସେହି ବଲ୍ଲଭ ପିଠାଖିଆଳୀମାନେ ସଅଁ ବାହୁଅ ଖୋଳ ବଦଳେଇଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ଖୋଳ ଛାଡ଼ି ସାଧୁ ଖୋଳରେ ପଶିଗଲେ ଗମ୍ଭୀରତା

ଦେଖେଇବା ଲାଗି ଗଣ୍ଡ ଓ ଦେବଙ୍କୁ ଫୁଲେଇ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ—'ଏ ହେଃ, ଏମିତ କହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ଏ ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରାଦେଶିକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା' ମୋନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏତିକି କଥା ବାହାରୁ ବାହାରୁ, କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ିଆଙ୍କ ଭିତରୁ 'ନେତା' ମୋହର ମରା ଟେକଟଳ ଚରଣ ଗୁଡ଼ିଆ ବାହାରି ପଡ଼ି କୁହାଟିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ—'ଅଜ୍ଞା, ଅଜ୍ଞା, ଶ୍ରୀହଜୁର ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତାହା ସତ୍ୟତ ବଡ଼ ଦୋଷ, ଆମ ଅପଝୁଲିଆ, ଦେଉଡ଼ି, ଅଶିକ୍ଷିତ, ବର୍ବର, ପାଷାଣ୍ଡ, ଭଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ାକ ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରାଦେଶିକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାରେ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇଗଲେଣି । ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଗାଲି ଠେଙ୍ଗୁଣି ସାହାଯ୍ୟରେ ସିଧା କରାଯାଉ । କେବଳ ଏତିକି କହିଥିଲେ ଗୋଟାଏ ରକମର ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା, ଚରଣ ଗୁଡ଼ିଆଏ ଠେଙ୍ଗୁଣି କାଢ଼ି ମନଇଚ୍ଛା ପରସ୍ତେ କେତେ ଦେଇଗଲେ । ଖାଲିମାଡ଼ ଦେଖି ଭୋଳଥ ରେଗ । କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ିଆଏ ଏପରି ହାଲ୍ ଦେଖି ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ଜୋରରେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଓ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଏତେ ସଂକ୍ରାମକ ହେଲା ଯେ ଶେଷକୁ 'କଏରେ, କଏଠେ' ହେଲା ବାଲ୍ୟବା ତୋଳେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସେ କଥା ଶେଷ । ଲୁଟା ଧନକୁ ତାଙ୍କୁଏ ବାଣ୍ଟି ନେଲା ପରି ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶା ମୁକୁଟଟାକୁ ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ଅପଣା ଅପଣା ଭିତରେ ବାଣ୍ଟିନେବେ ସିନା । ଏତେ ବଡ଼ ପୁରୁଣା ଜାତିର କଳା, ସାହିତ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ସବୁକିଛୁ ସ୍ତୁହୁଁ ସ୍ତୁହୁଁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଯିବ । ଏଇ ଖାଲି ତାମ୍ବୁଡ଼ିଆ ଲାବନା ମଙ୍ଗଳବାରିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦର ସଭ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ଗାଲିଗାଲି କରି ପକେଇଲା । ସମସ୍ତେ ଖସ୍ତର କରି ସ୍ଥିର କଲେ—ନାଁ ଏ ଜାତିଟାକୁ ଯେଉଁସିମତେ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । ଶବ୍ଦ ବଢ଼େଇବାକୁ ହେବ । କଡ଼ତା ଲୁଚ କରିବାକୁ

ହେବ । ଉତ୍କଣ୍ଠାକୁ ଛାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ ଦେବାକୁ ହେବ । ଅଣ୍ଡା, ଛାଲୁଅ ରକ୍ତ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଟକମକ ଫୁଟୁଥିବା ଉଷ୍ଣ ଶୋଣିତ ପ୍ରବାହର ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ବନ୍ୟା ଛୁଟାଇବାକୁ ହେବ ।" ଉତ୍ସାହ ହାତରେ ବାଧା ବନ୍ଧନର ବନ୍ଧବାଡ଼କୁ ଫାଡ଼ି ଦେଇ ହଜାର ହଜାର ଦଳେଇଯାଇ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ଏହାପରେ ଅନାୟାସ ଲବ୍ଧ ଶବ୍ଦର ସବୁ କଣ୍ଟୁ କରୁ ସଂସଦ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ରକ୍ତ ତାପ ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଫୁଟାଇ ପଦାକୁ ବାହାରି ଗଲା । ଟେବୁଲର ଚଟାଣ ବି ଫାଟିଗଲା । କିନ୍ତୁ 'କେମିତି କରିବା' ଭାବନାଟି ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ସ୍ତହୁଁ ସ୍ତହୁଁ ସବୁ ଭାବକୁ ହେମାଳ କରିଦେଲା । ଫ୍ରିଜ ବା ରେଫ୍ରିଜରେଟର ବି ଏମିତି ହେମାଳ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ସମସ୍ତେ ବସି ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇଲେ 'କେମିତି କରିବା' । ଜଣେ ଅଧେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ସ୍କ୍ରବଅଡ଼େ ସଭା ସମିତି କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଆଇବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ ଘର ଭିଙ୍କି ସେ କୁମ୍ଭୀର ! ଗରମାଗରମ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ବେଙ୍ଗକୁ ମୁହଁରେ ଶୁଣେଇ ନେତାଏ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଭିଡ଼ ଜମେଇ ଦେବେ କିନ୍ତୁ ଜାମ ବର୍ଷକୁ ଭାଷା ଘର ଲେଖ ବାରଣ କରିବ—ଯାହାର ପ୍ରତିଜ୍ଞାପତ୍ର କେଉଁଠି ହଜିଯିବ, ତାହାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁରୁ ରକ୍ତ ଗ୍ରୁପ, କଠୋର ବିଶ୍ରାମ କଡ଼ା କଡ଼ି ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ, ଫୁଲକା ଉପରେ ନେତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଠେଙ୍ଗୁଣି ବସିବ, ଯେଉଁ ଜଣେ ଅଧେ ନେତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରେ ତାତିଯାଇ ତମ୍ବୁଳ ଭିତରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଥିବେ, ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ । ଅମ ଲୋକେ ଅଳ୍ପ ଧନ ଭଳେ ଏମିତିଆ ଘଟଣା ଅନେକ ନିବେଦନ୍ତି ।

ତେଣୁ ସଭା ସମିତିରେ ଆଉ କାମ ଚାଲିବ ନାହିଁ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ନାକଚ ହୋଇଗଲା ।

ଆଉ ଜଣେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ—'ଗୁଳି ପିସ୍ତଲ, ବନ୍ଧୁକ, ବୋମା ନେଇ ସୁଦ୍ଧ ଆମେ ବିଦ୍ରୋହର ନିଆଁ ଜଳାଇ ଦେବା ।' ଜଣେ ତା ସମର୍ଥକ ପାଲଟି କହିଲେ, 'ଖାସା ପ୍ରସ୍ତାବଟାଏ ଏଟା । ଏଇ ପନ୍ଥା ଧରି ଯଦି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ପାଇଗଲେ, ଆମେ କାହିଁକି ନ ପାରିବା ?'

ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିପରି ଦିଶୁଥିବା ଦୁ'ସ୍ତର ଜଣଙ୍କ ମନକୁ ଏ କଥା ଜମାକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଘୋର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଜଣେ କହିଲେ "କଅଣ ହେଲା, ଅସି ଠାରୁ ମସୀ ବଡ଼ । ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଆମେ ଅସି ଧରିବା ? କାଳେ କାଳେ ମସୀ ପୃଥିବୀକୁ ଓଲଟାଇ ଦେଇଛି । ଅମରତ୍ୱ ସାମାନ୍ୟ କାମ । ଆଉ ବି ଅସିରେ ବିପଦ ବହୁତ । ହାତ, ଗୋଡ଼ ଦେଲେ ଦେଲେ ମୁଣ୍ଡ ବି କଟି ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ମସୀରେ ଏ ସବୁର ଭୟ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ନାହିଁ । ଯଦିବା ସରକାର ବୋକାମି କରି ତାହାକୁ ମାମୁଁ ଘରେ ଠୁଙ୍କି ଦଅନ୍ତି ତେବେ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଶିରିପା ବନ୍ଧା ହେଲା ଜାଣ । ମାମୁଁ ଘରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ କେତେକେ ଫୁଲମାଳ, କେତେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା, କେତେ କଅଣ; ତାର ସୀମା ନ ଥିବ ।

ବିପଦ ନାହିଁ, ପରିଶ୍ରମ ନାହିଁ, ଖରା ବର୍ଷା ବି ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ଅଥଚ ପୃଥିବୀକୁ ଓଲଟାଇ ଦେଇ ହେବ । ଏତେ ସୁବିଧା ଛାଡ଼େ କିଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ଏ କଥାଟା ପାଇଗଲା । ମସୀର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ସମସ୍ତେ ସ୍ଥିର କଲେ ।

ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ପଖାଳଖିଆ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଥଣ୍ଡା ରକ୍ତକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବ

ଏହୁ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା । ଏହାର ଉଦ୍ଭାବଣୀ ଶକ୍ତି ହିଁ କମ୍ବଳ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଘୁହୁଁ ଘୁହୁଁ ଉଠେଇ ଦେଇ ନିଦ୍ରାଳୁମାନଙ୍କ ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ କରି ଦେବ । ତେଣୁ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା ରଚନାରେ ସମସ୍ତେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ ।

ପର ବୈଠକରେ ସମସ୍ତେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ କବିତାର ପ୍ରଶଂସାରେ ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଲେ—ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କବିତାର ପ୍ରଶଂସାଭାଷୀ ରଚକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜଣେହେଲେ କେହୁ ନଥିଲେ, ବରଂ ଦୋଷ ଦୁର୍ଗୁଣ ଦେଖାଇବାକୁ ଆଠ ସାଙ୍ଗ ବାହାରି ପଡ଼ୁଥିଲେ ।

ଜଣେ ପଢ଼ିଲା—"ଜାଗରେ ଜାଗରେ ଜାଗରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାଗରେ ଜାଗରେ ଆଜ । ଫସଲ ଫାଟୁଛି ପର୍ବତ ଢଗରେ ଘୋର ନିଦ ଯାଉ ଭାଜି ।"

ଠେକୁଆକୁ ଶିକାରୀକୁକୁର ପଲ ଘେରିଗଲା ପରି ଅନ୍ୟମାନେ ଏ କବିତାକୁ ଘେରି ଯାଇ ସମାଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ "ହେଃ, ଏଇଥିରେ ନିଦ କେବେ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି ନା ଭାଙ୍ଗିବ ! ତା ଦେହ ତାତ ହେଲେ ସିନା ଉଠିବ ! ଓଲଟି ଏ ନାନାବାୟା ଗୀତରେ ଅଧିକ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରି ଶୋଇବ ।"

କବିଟି ବଲୁ ବୁଲୁଳ ଟେକ୍ରବାଇ, ବଦଲା ନେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର କବିତାକୁ ଛକି ରହିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପଢ଼ିଲା—

"ଉଠ ବିଦ୍ରୋହୀ ଉଠ ସୈନିକ
ଉଠ ତୁଙ୍ଗ ଶିଖରୀ ଚୂଳେ
ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ଆଉ ଅନାଇଁ ବସିବା
ଏଇ ପର୍ବତ ମୂଳେ ।"

ଜଣ୍ଡ ମୁହଁରୁ ଏଇକ ସବୁଛି ବ ନାହିଁ ପୂର୍ବ ଜଣ୍ଡ ଜଣକ ଘାଇଁ ଜବ ମାଣ୍ଡ ବସିଲା । ଗ୍ରେବକୁ ବେଢ଼ିଗଲା ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ବି ବେଢ଼ିଗଲେ । ସମାଲୋଚନାର ରକେଟ ଛୁଟିଲା ।

"ଅବାସ୍ତବ, ଅବାସ୍ତବ । ଅତେ ଯିଏ ଜୀବନରୁ ଛଟିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ସେ ଛୁଟିବ ତୁଙ୍ଗ ଶିଖସ୍ତି ଚୂଲେ ? ଏତେ ପଥର ଖମା, କଣ୍ଟାବୁଦା ଡେଇଁ ସେ କାହିଁକି ଶିଖସ୍ତି ଚୂଲକୁ ଛଟିବ । ତାର ନିଜର ଜଅଣ ଅଟେଣ ହୋଇ ମଡ଼ୁଛି କି ? ଏମିତ ହଜାର ଧନ ଡାକ ପକେଇଲେ ବି ଏ ଛଟୁଚ ଭଲ ଦେଖି ।"

ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣଟି ପସାରୁଣି ପଣ ସୁଙ୍ଘିଲାପରେ ମୁହଁ ଭରି ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲେ । ତା'ପରେ ତୃତୀୟ ପଢ଼ିଲେ—

"ଜାହ୍ନର ପାଟେସ୍ତି ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ଏବେ
ଲୌହ କବାଟ ଫାଡ଼ି ଦିଅ
ଜେଲର ଓ୍ୱାର୍ଡର୍ ସଭିଙ୍କ ଗଳାରେ
ଧକ୍କା ମାରଣ ଉଡ଼ି ଦିଅ ।"

ବାଲୁ୍ଲା ପରେ ପରେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପରି ଜରିଭା ପରେ ପରେ ସମାଲୋଚନା ଚଳିଉଟିଲା—'ବଣ ରଣ ଖ୍ରିବ ହଲ ଉପାସୁଖା ବଟେଇ ବସିଲେ । ଜେଲ ପାଟେସ୍ତିକୁ ଭାଙ୍ଗିବେ । ମିଲ୍ଟାରି ସବୁ ଭଣ ଅଫିମ ଖାଇ ଶୋଇଥିବେ ? ଜେଲର୍‌କୁ ଧକ୍କା ମାରିବେ, ସତେ ଯେମିତି ତା ହାତରେ ପିସ୍ତଲ ନାହିଁ । ଲୋକେ ପାଟେସ୍ତି ଭାଙ୍ଗି ମିଲ୍ଟାରି ହାତରୁ ଗୁଳି ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ବେଳେ ଜଣ୍ଡ ଅସ୍ମରେ କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଶୋଇ ରହିଥିବେ । ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲେ ଓଲଟି କହିବେ—ଆଚ୍ଛା, ଥାଉ, ଏପରି କରିବା ଭଲ ହେଉ ନାହିଁ ।'

ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ସବୁ କବିତା ପାଠ ହୋଇ ଗଲା । ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୋଇଯିବା ଦେଖି ମୂଳରୁ ସବୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁଥିବା ଜଣେ ଯୁବକ ଉଠି କହିଲା—"ମୁଁ ଏବେ ଜାଣି ଗଲିଣି, ଠିକ୍ ଠିକ୍ କେମିତିଆ କବିତା ଦରକାର । କି ପ୍ରକାରର ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା ହେଲେ କାମ ଦେଇପାରିବ । ଆମ ଜାତି ହେଲା ଗାଳିଦେବା ଜାତି, କଳିକରିବା ଜାତି । ଯେଉଁ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତାରେ ଚୌକସ ଗାଳି ଗୁଲଜ ଫେଣ୍ଟା ହୋଇଥିବ ସେଇ କବିତା କେବଳ ଲୋକଙ୍କ ଛାତି ଉଚ୍ଚାଇବ । ମୋ ଜାଣିବାରେ ଜଣେ ମାତ୍ର କବି ଅଛନ୍ତି ଯେ କି ଏମିତିଆ କବିତା ଲେଖି ଆମ କାମ ତୁଲେଇ ଦେବ । ତାଙ୍କ ନାମ ହେଉଛି ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସିଂ । କବି ନୁହେଁ ସେ ଗୋଟିଏ ଚଳନଶୀଳ ଅଗ୍ନେୟଗିରି । ଗୁଲି ଗୁଲି, ଖାଇ ଖାଇ, ଦାନ୍ତ ଘଷୁ ଘଷୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା ରଚନା କରି ପାରନ୍ତି । ଖିଲ୍-ଖିଲେଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା ବାହାରେ । କଳ୍ପିତ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଚିହାଇ ଦେଲେ କାମ ଫତେ...ଅଡୁର ବଢ଼ିଆ ହେବ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ଦିନେ ଉପାସ ରଖାଇ ଟିକିଏ ଧତମ୍‌ଧତା କରି ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଖାଲି ଅଗ୍ନି ନୁହେଁ, ତରଳ ଲାଭା ଛୁଟି ଆସିବ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଏତିକି ଭର୍ତ୍ତି କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେହିଁ ଖଣ୍ଡିତ ଉତ୍କଳ ପାଇଁ ଦାୟୀ । ଯାବତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଶୋଷିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଏ ଫନ୍ଦି । ସେମାନଙ୍କର ମୂଳୋତ୍ପାଟନରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାର କଲ୍ୟାଣ । ଖାଲି କହି ଦେଲେ ତ ହବନି । କାମରେ ନମୁନା ନ ଦେଖାଇଲେ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ହେବ କିପରି ? ଅଧି-କାଂଶଙ୍କର ଏହିପରି ମତ ଦେଖି ଯୁବକଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଖାଇ

ଦେବାକୁ ରାଜି ହେଲେ । ମଙ୍ଗଳବାରଅ ସାହିତ୍ୟସଂସଦର ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନକୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସିଂଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା ।

ସେଦିନ ସଂସଦ ଖୁବ୍ ସରଗରମ ଥାଏ । ଚଷମା ଭିତରୁ ରବି ସିଂଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟି ଦପ୍ ଦପ୍ ହୋଇ ଜଳୁ ଥାଏ । ଡମ୍ବ ସାପର ନିଶ୍ୱାସ ପରି ତାଙ୍କ ନିଶ୍ୱାସ ଫଁ ଫଁ ଶୁଭୁଥାଏ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣି-ଥିବା ଯୁବକଟି ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି ଜଣେ ସଭ୍ୟଙ୍କ କାନରେ କହିଲା—'ଯୋଜନା ଅନୁଯାୟୀ କବିଙ୍କ ଉପରେ ଦୁ'ଗୁଡ଼ିଏ ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ବସିଛି । ଅତଏବ କାଲିଠାରୁ କବିଙ୍କର ନିର୍ଜଳା ଏକାଦଶୀ ହୋଇଛି ।' ଏତେଣେ କବି କଲମ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ ଚର୍ ଚର୍ କରି ଲେଖି ଚାଲିଥାନ୍ତି, ସମୟ ହେଲା । ରବିସିଂ କଣ୍ଠ ଫାଡ଼ି ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

ଶୁଭିଲାଣି ତୋର ମରଣ ଘଣ୍ଟା ଅବେ ଶଳା 'ବେଇମାନ'
ମୁକାବିଲା ହେବ ତୋହର ସଙ୍ଗେ ଅବେ ଶଳା ସଇତାନ୍
ଅରେ ପାଷାଣ୍ଡ ହାରାମଜାଦା ଡାଣ୍ଡୁ ପେଇଛୁ ଅନା
ଛୁଟି ଅସୁଅଛି ଜୀବନରୁ ତୋର ମୃତ୍ୟୁର ପରବାନା
ଶାଣିତ ଦାଅରେ ତୋହର ବେକକୁ କଚ୍ କଚ୍ କଚ୍ କାଟିବି
ଲେଲିହାନ ମୁଖେ ତୋହର ରକ୍ତ ଚାଖି ଚାଖି କରି ଚାଟିବି
ଖଡ୍ଗ ଆଘାତେ ମୁଣ୍ଡରୁ ତୋର ଗଣ୍ଡି କରିବି ଅଲଗା
ଛୁରି ମାରି ତୋର ଚର୍ବିଲ ବୁକେ ବୁହାଇ ଦେବି ମୁଁ ଭଲ୍‌ଗା
ସର୍ବହସ୍ତେ ଶୋଣିତେ ପୁଷ୍ଟ ଉଦର ତୋହର ଚିରିବି
ଗଳେ ଲମ୍ବାଇ ଅନ୍ତ୍ରମାଳା ନରସିଂହ ମୁଁ ହୋଇବି
ତୋର ବଂଶେ ମୁଁ ହଇଜା, କାମଳ, ପ୍ଲେଗ୍, ମହାମାରୀ, ମଡ଼କ
ତୋର ଅଟ୍ଟାଳୀ ଭୁଙ୍ଗ ଚୂଲରେ ଭୀଷଣ ମୁଁ ସଧାଡ଼କ

ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ଦାବାନଳ ମୁହଁ ସାଇକ୍ଲୋନ୍ ଘ୍ରମ ଝଂଟିକା
ଅଟେ ଶଳା ଦେଖ୍ ହେଉଛି ତୋହର ରଙ୍ଗିଲ ଜୀବନ ନାଟିକା
ନିପାତ କରିବ ତୋହର ବଂଶ ଅଣ୍ଡା ବେଣ୍ଡା ଭରଲ
ଆଟମ୍ ଶଳା ଏବେ ଇସ୍ମ ସ୍ୱମର ଜଗ୍ରବ ତୋର ସହିତ
ଉଠରେ ଉଠରେ ଦଳିତ ପେଷିତ ମଥିତ ସୁପ୍ତ ଓଡ଼ିଆ
ଦାଆ ଓ ହାତୁଡ଼ି ହସ୍ତରେ ଧରି ବାଧା ବିଘ୍ନକୁ ମାଡ଼ିଆ
ଝଲଝଲା ରବ ଘୋର ଗର୍ଜନେ ମନ୍ତ୍ରି ଦିଅ ଏ ମେଦିନୀ
ଉଠ ଲୋ ଲଳନା ଉଠ ଲୋ ଚପଳା ଉଠ ଲୋ ଅଣିମା ପେଦିନୀ

× × × ×

ହଠାତ୍ କେଣକର "ଡବଲ୍ ନାଇନ୍, ଡବଲ ନାଇନ୍" ପାଟିରେ କବିତା ପାଠ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବିରକ୍ତ ହୋଇ କବି ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଖରେ ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଚିହ୍ନ। ଦେଖି ପାଟି କରୁଥିବା ଯୁବକଟି କହୁଲେ—"ବାପ୍‌ରେ ବା। ଏତ ବ୍ଲାଷ୍ଟ ଫର୍ନେସ କବିତା । ଡବଲ୍ ନାଇନକୁ ଫୋନ କରି ଫାୟାର୍ ବ୍ରିଗେଡ଼ ନ ମଗାଇଲେ ଏହାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା କାଠିକର ପାଠ ହେବ । ସେ ଯାହା ହେଉ ଟିକିଏ ଅଲ୍ପଥର କରି ଏମିତ କବିତାର ଧାରାବାହିକ ପ୍ରସ୍ତର ଦେଲେ ଅମ ଜାତି ବିଶ୍ୱଷ୍ୟିତ ହଟିପାରେ ।" ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ଏକମତ ହୋଇଗଲେ ।

●